

Pridjevi u japanskom jeziku - dijahroni i korpusni pristup

Ivanković, Noel

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:881450>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

NOEL IVANKOVIĆ

PRIDJEVI U JAPANSKOM JEZIKU: DIJAKRONIJSKI I KORPUSNI PRISTUP

Diplomski rad

Pula, travanj, 2024. godine.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

NOEL IVANKOVIĆ

PRIDJEVI U JAPANSKOM JEZIKU - DIJAKRONIJSKI I KORPUSNI PRISTUP

Diplomski rad

JMBAG: 0303076538, redoviti student

Studijski smjer: Jednopedmetni diplomski sveučilišni studij Japanologije – opći smjer

Predmet: Lingvistika japanskog jezika

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: japanologija

Mentorica: prof. dr. sc. Irena Srdanović

Komentorica: doc. dr. sc. Dragana Špica

Pula, travanj, 2024. godine.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Noel Ivanković, kandidat za magistra Japanologije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Noel Ivanković

U Puli, travnja, 2024. godine.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Noel Ivanković dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom Pridjevi u japanskom jeziku - dijakronijski i korpusni pristup

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, travnja, 2024. godine

Potpis

Noel Ivanković

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. DIJAKRONIJSKA ANALIZA PRIDJEVA	2
2.1. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA	2
2.2. PROTOJAPANSKI JEZIK.....	4
2.3. STAROJAPANSKI JEZIK	7
2.4. OBLICI PRIDJEVA	10
3. RANI SREDNJI JAPANSKI JEZIK.....	18
3.1. FONOLOGIJA	18
3.2. OBLICI PRIDJEVA	21
3.3. GLAGOL AR-.....	22
3.4. PRIDJEVSKE IMENICE.....	23
4. KASNI SREDNJI JAPANSKI	24
4.1. FONOLOGIJA	25
4.2. OBLICI PRIDJEVA	29
5. SUVREMENI JAPANSKI	31
5.1. FONOLOGIJA	31
5.2. OBLICI PRIDJEVA	33
6. KORPUSNA ANALIZA	34
6.1. NARA	35
6.2. HEIAN	41
6.3. KAMAKURA	44
6.4. MUROMACHI	47
6.5. EDO	49
6.6. MEIJI I TAISHŌ	51
6.7. USPOREDBA RAZDOBLJA.....	53
6.8. ZAKLJUČAK	58
7. LITERATURA	60
8. SUMMARY	62
9. 論文の要旨.....	64

U ovome radu se koriste određene skraćenice koje su nadalje opisane.

BCCWJ – Balansirani korpus suvremenog pisanog japanskog jezika (eng. „Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese“)

CHJ – Korpus povijesnog japanskog jezika (eng. „Corpus of Historical Japanese“)

CNJ – suvremeni moderni japanski jezik (eng. „contemporary Modern Japanese“)

EMJ – rani srednji japanski jezik (eng. „Early Middle Japanese“)

LMJ – kasni srednji japanski jezik (eng. „Late Middle Japanese“)

NJ – moderni japanski jezik (eng. „Modern Japanese“)

OJ – starojapanski jezik (eng. „Old Japanese“)

PJ – protojapanski jezik

Neki stihovi i odlomci u radu su popraćeni kraticama i brojem. Kratica označava zbirku ili knjigu u kojoj se odlomak nalazi, dok broj označava redni broj pjesme unutar zbirke, npr. 'NSK 62'. U slučaju *Manyōshūa*, broj ispred točke određuje broj knjige, dok broj nakon određuje redni broj pjesme: 'MYS 15.3636'. U radu se koriste sljedeće skraćenice za zbirke:

EN – *Engishiki* (knjiga o zakonima i običajima)

KK – *Kojiki kayō* (pjesme/poezija iz *Kojikija*)

MYS – *Manyōshū* (zbirka pjesama)

NSK – *Nihon shoki kayō* (pjesme/poezija iz *Nihon shokija*)

Sustav transkripcije ovoga rada je Hepburnov sustav, te se isti koristi u većini rada, dok se u nekim dijelovima, a pogotovo poglavljima 2. i 3. koristi transkripcija iz izvora, npr. znak *shi* je zapisan kao *si*, *chi* kao *ti*, te *tsu* kao *tu*, radi točnijeg prikaza izgovora znakova u određenim razdobljima jezika.

Pridjevima se smatraju *-i* pridjevi, dok se *-na* pridjevi smatraju nastalima u EMJ-u, te se do poglavlja 6. u slučaju pridjeva govori isključivo o *-i* pridjevima.

Prijevod riječi i stihova su vlastiti prijevod citata s engleskog jezika ukoliko nije drugačije navedeno.

1. UVOD

Suvremeni japanski jezik se od strane znanstvenika proučava iz raznih gledišta: morfologije, fonologije, semantike, tipologije i sl. Kao suvremeni jezik, moguće ga je analizirati pomoću mnoštva alata i kroz mnoštvo medija, kao što su književnost i kinematografija, no i društvene mreže, internetski članci i forumi koji u suvremeno doba pružaju gotovo neiscrpan izvor informacija. Jedan od alata koji iznimno olakšavaju analizu velikog broja podataka u jeziku su korpusi, te se pomoću njih starija razdoblja jezika, koja mogu sadržavati velik broj književnih djela i povijesnih zapisa, također mogu analizirati. Jedno od važnih pitanja u pojedinim poljima lingvistike je razumijevanje kako su se određeni aspekti jezika mijenjali od svog nastanka do svojeg suvremenog oblika. Ovaj rad se bavi pridjevima u japanskom jeziku, te pokušava odgovoriti na sljedeća pitanja: 1) Na koji su se način pridjevi mijenjali kroz povijest japanskog jezika? 2) Što možemo saznati o pridjevima usporedimo li ih po razdobljima, učestalosti i broju pojava?

Jedan od pristupa kojime bismo mogli saznati kako su se pridjevi mijenjali je dijakronijskom analizom. U prvoj polovici rada će se različiti aspekti jezika i pridjeva, poput inventara glasova, izgovora i značenja opisati kroz razdoblja od protojapanskog do suvremenog japanskog jezika. Izvori većine informacija su razni vrlo iscrpni radovi poput Frellesvig (2010) i Tranter (2012), koji sadrže analize u više od jednog polja lingvistike, te daju uvid u morfologiju, fonologiju, semantiku i sintaksu uz ostalo. Nakon što pronađemo odgovor na 1), slijedi usporedba pridjeva po čimbenicima poput razdoblja, učestalosti i količini, koja će biti izvršena pomoću korpusa CHJ (eng. „Corpus of Historical Japanese“) i BCCWJ (eng. „Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese“). Kroz CHJ je moguće analizirati japanski jezik od prvih izvora iz razdoblja Nara do razdoblja Shōwa. Potonji se dotiče suvremenog japanskog, počevši od 1970. godine. Provedbom analize pridjeva pomoću ta dva korpusa, uočiti će se razlike između pridjeva u drugim razdobljima jezika, te će se prikazati grafovima. U oba korpusa su *-i* pridjevi označeni kao *keiyōshi ippan* (形容詞一般), dok se *-na* pridjevima smatraju '*meishi – futsū meishi – keijōshi kanō + jodōshi*' (名詞-普通名詞-形状詞可能+ 助動詞) i '*keijōshi ippan + jodōshi*' (形状詞-一般+ 助動詞). Ovaj rad u

slučaju *-na* pridjeva analizira '*keijōshi - ippan + jodōshi*'. Također je važno napomenuti da se u radu do razdoblja Heian (794.-1185.) koristi *keijōshi – ippan* (形状詞-一般) – pridjevska osnova.

2. DIJAKRONIJSKA ANALIZA PRIDJEVA

Japanski jezik ima pisanu povijest od preko 1200 godina s početkom u osmom stoljeću. Dijeli se na sljedeća razdoblja koja se većim dijelom poklapaju s velikim političkim razdobljima japanske povijesti:¹

Starojapanski (OJ; 上代語, <i>jōdaigo</i>) 700.-800.	Nara, 712-784
Rani srednji japanski (EMJ; 中古語, <i>chūkogo</i>) 800.-1200.	Heian, 794.-1185.
Kasni srednji japanski (LMJ 中世語, <i>chūseigo</i>) 1200.-1600.	Kamakura, 1185.-1333.
	Muromachi, 1336.-1573.
Moderni japanski (NJ; 近代語, <i>kindaigo</i>) 1600.- 20. st.	Edo/Tokugawa, 1603.-1868. Meiji, 1868.-1912.
Suvremeni japanski (CNJ; 現代語, <i>gendaigo</i>) 20. st. -	Taishō, 1912.-1926. Shōwa, 1926.-1989. Heisei, 1989.-2013. Reiwa, 2013.-

Tablica 1 Usporedba japanskih jezičnih i povijesnih razdoblja

2.1. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Jedan od važnih radova koji se bave japanskim jezikom, koji je ujedino i važan resurs za razumijevanje kasnog srednjeg japanskog (eng. „Late Middle Japanese“) je prva gramatika japanskoga jezika: (jp. 日本大文典, *Nihon daibunten*), João Rodrigues, iz 17. stoljeća. 1540-ih su u Japan pristigli portugalski brodovi, na kojima su također bili i jezuiti. U svrhu misionarskih aktivnosti, jezuiti su imali potrebu naučiti japanski jezik te su u gramatikama analizirali osnove japanske gramatike, sintaksu, izgovor,

¹ Takeuchi (1999), predgovor; Kaiser (1991a), str. 18

poeziju i slično, te možemo reći da je opširno djelo. Gramatika *Nihon daibunten* nije napisana modernim načinom transkripcije, poput Hepburnove, te se po tome razlikuje od drugih nadalje spomenutih istraživanja. Na sličan način, *A History of the Japanese Language* (Frellesvig, 2010) prema pisanim izvorima i povijesnim zapisima opisuje razvoj japanskog jezika od njegovog zabilježenog početka do danas. Frellesvig (2010) se dotiče raznih polja lingvistike; za svako razdoblje japanskog jezika napisana je detaljna analiza svih promjena unutar jezika, svaka vrsta riječi je prikazana u svim oblicima koje je imala u određenom razdoblju, promjene u izgovoru i pismu (koji su se mijenjali kroz razdoblja) su objašnjeni, te Frellesvig u djelu predstavlja jezik uz povijesnu pozadinu Japana. Frellesvig (2010) je jedan od najiscrpnijih izvora u japanskoj lingvistici te također sadrži dijakronijsku analizu pridjeva uz ostale vrste riječi.

The Languages of Japan and Korea (Tranter, 2012) je knjiga koja se uglavnom bavi raznim podgrupama i narječjima jezika Japana i Koreje, te iste uspoređuje po fonologiji, sintaksi i leksiku. Iako se djelo većinom bavi jezičnim varijantama različitih od standardnog japanskog jezika, Tranterova detaljna fonološka analiza od prototipa japanskog jezika do suvremenog pripomaže u razumijevanju različitih fonoloških promjena koje su se dogodile tijekom povijesti Japana.

The Japanese Language Through Time (Martin, 1987) je također opširno djelo koje prikazuje različite promjene u jeziku kroz vrijeme. Ipak, Martin se u djelu usredotočio na druge aspekte jezika ne uključujući pridjeve, te poput Boer (2010) velikim dijelom ne utječe na ovaj rad.

Kodaigo keiyōshi no kenkyū (Hachiya, 2014), hrv. „Istraživanja starojapanskih pridjeva“, je skup istraživačkih radova koji se uglavnom bave starojapanskim jezikom. Ovaj rad daje pregled velikog broja teorija i pogleda u vezi starojapanskog jezika, te sadrži istraživanje koje se bavi analizom specifičnih riječi unutar korpusa CHJ: „*Nihongo rekishi kōpasu wo riyō shita janru-betsu tokuchōgo no chūshutsu to sono shūhen*“ [hrv. „Uzorkovanje karakterističnih riječi po žanru pomoću 'Japanskog povijesnog korpusa' i povezane teme“], autorice N. Murata.

Napraviti rad koji se dotiče dijakronijskog prikaza pridjeva, tj. rad koji prikazuje kako se japanski jezik mijenjao nije mali pothvat i potrebna je visoka razina stručnog znanja i puno uloženog vremena, te je takvih radova mali broj. Radova koji su usredotočeni na pridjeve u japanskom jeziku je još manje. Postoje radovi koji se dotiču pojedinog

elementa ili razdoblja jezika, poput Frellesvig i Whitman (2008), koji opisuje protojapanski jezik i njegove teoretske čimbenike ili Miyake (2003) koji opisuje starojapanski jezik, no radova koji pružaju detaljan i opširan pregled pridjeva kroz sva razdoblja nema mnogo.

2.2. PROTOJAPANSKI JEZIK

Kako bi proučili pridjeve u japanskom jeziku, potrebno je prikazati fonološke, morfološke i sintaktičke promjene u pridjevima, nastale kroz razdoblja japanskog jezika. Analiza pridjeva počinje najstarijom inačicom japanskog jezika; protojapanskime. Sam prefiks *proto* (hrv. 'izvorno; primitivno') ukazuje na činjenicu da je protojapanski jezik osnovni oblik jezika, te je bitno napomenuti da ne postoji u zapisanom obliku, već je od strane raznih istraživača i znanstvenika rekonstruiran pomoću metode unutarnje rekonstrukcije, te komparativne metode koja uspoređuje najraniju inačicu japanskog jezika koja sadrži zapisane materijale - starojapanski jezik, s grupom jezika *ryūkyū*.² Protojapanski se ponekad naziva i proto-japansko-*ryūkyūanskim* – razlog tome je što se japanski i jezici *ryūkyū* smatraju srodnima.³ Ipak, empiričkih dokaza koji ukazuju na njihovu srodnost trenutno nema. Neki znanstvenici poput Tōjō (1966), jezike *ryūkyū* smatraju narječjima japanskog jezika.

O samom porijeklu protojapanskog jezika postoji više teorija. Neke od njih su: 1) protojapanski i protokorejski su srodni jezici; 2) protomalajski i protojapanski su srodni jezici; 3) postojao je zajednički *protokoguryō*⁴ jezik.⁵ Trenutno ne postoji dovoljno empirijskih dokaza za prihvaćanje bilo koje od tih teorija, te je potrebno obaviti daljnja istraživanja.

Prva polovica ovoga rada će se u svrhu dijakronijske analize pridjeva, većim dijelom temeljiti na Frellesvig (2010), ponajviše zbog vrlo detaljne i iscrpne fonološke, gramatičke i semantičke analize japanskog jezika koju pruža, te zbog općenitog manjka drugih, jednako iscrpnih materijala na temu rada, a pogotovo u pogledu protojapanskog i starojapanskog jezika.

² Whitman (2012), str. 24

³ J. R. Bentley (2011), str. 154

⁴ *Koguryō* je povijesno kraljevstvo Koreje (37.pr.n.e.-668.).

⁵ Whitman (2012), str. 24-25

Prema Whitmanovoj rekonstrukciji protojapanskog jezika, riječi su uglavnom višesložne, te je 9 suglasnika u inventaru glasova:

	Bilabijalni	Alveolarni	Palatalni	Velarni
Nazali	*m	*n		
Eksplozivi	*p	*t		*k
Frikativi		*s		
Jednoudari		*r[r]		
Aproksimanti	*w		*y	

Tablica 2 Whitmanova rekonstrukcija suglasnika u protojapanskom jeziku⁶

Može se primijetiti da naspram starojapanskog jezika, u inventaru protojapanskoga nedostaju zvučni parnjaci poput /b, d, g, z/; znanstvenici se slažu da su ti parnjaci produkt derivacije suglasničkih skupova, ponajprije nazala i bezvučnih suglasnika.⁷ Primjer takve derivacije bi mogle biti riječi OJ *tubu* 'zrno' < PJ **tunpu* ili OJ *piza* 'koljeno' < PJ **pinza*, ali Frellesvig (2010) tvrdi da to nije moguće dokazati unutarnjom rekonstrukcijom, stoga što bi se u protojapanskome umjesto /*-n/, suglasnički skup mogao sastojati i od /*-m/ ili /*-ŋ/.⁸ Aproksimanti *w i *y su također tema promatranja povezana uz protojapanski i *protoryūkyū*. U inventaru starojapanskih suglasnika nalazimo aproksimante /w, y/; s jedne strane se smatra da su nastali iz protojapanskih /*w, *y/, dok druga hipoteza rekonstruira /*b, *d/, kao već postojeće u protojapanskom jeziku.

Samoglasnika je prema Whitmanovom stajalištu bilo šest:

	Prednji	Srednji	Stražnji
Visoki	*i		*u
Srednji	*e	*ə	*o
Niski		*a	

Tablica 3 Whitmanova rekonstrukcija samoglasnika u protojapanskom jeziku⁹

Do nedavno, najprihvaćenija hipoteza je bila da je samoglasnika sveukupno četiri, /*i, *a, *u, *ə/ - u starojapanskom /i, a, u, o/, prema ideji da su ostali samoglasnici u starojapanskom nastali kao spoj tih četiri: npr. PJ *-ai > OJ -e (= -e₂), *-ui > -wi (= -i₂) ili *ia > -ye (= -e₁), dok su prema hipotezi koja povezuje *ryūkyūanske* samoglasnike kojih je bilo šest, rekonstruirani kao /*i, *a, *u, *e, *ə, *o/, a Frellesvig i Whitman (2008a) tvrde da je samoglasnika u protojapanskom bilo sedam („Seven Vowel

⁶ Whitman (2012), str. 27

⁷ Whitman (2012), str. 27

⁸ Frellesvig (2010), str. 43

⁹ Whitman (2012), str. 27

Hypothesis“).¹⁰ Prema određenom stajalištu su se fonemi /i, a, u, e, o, -wi, -ye, -wo/ smatrali inventarom samoglasnika, te se vjerovalo da je samoglasnika osam, no pomoću daljnjih istraživanja poput Lange (1973) i Matsumoto (1974), -wi, -ye i -wo su opće-prihvaćeni kao dvoglasni.¹¹ Pridjevi u protojapanskome su, kao i ostatak jezika, isključivo rekonstruirani metodom unutarne rekonstrukcije OJ-a i komparativnom usporedbom OJ-a i *ryūkyūanskih* jezika. Prema Vovinovoj listi,¹² među ostalima se mogu rekonstruirati ovi pridjevi:

- **tìpìsà-* > OJ *tipisa-si* > CNJ *chiisa-i* 'malo';
- **nànkà-* > OJ *naga-si* > CNJ *naga-i* 'dugo';
- **àta-taka-* > OJ *ata-taka-si* > CNJ *atata-ka-i* 'toplo';
- **sàmù-* > OJ *samu-si* > CNJ *samu-i* 'hladno';
- **mìt-* > OJ *miti-tar-i* > CNJ *mit-/michir-* 'puno';
- **àrà-ta-* > OJ *ara-ta-si* > CNJ *ara-ta-(na)* 'novo';
- **márú/máró* > OJ *maro* > CNJ *maru-i* 'oblo, okruglo';
- **káw(V)rà-k-* > OJ *kawak-i-tari* > CNJ *kawak-/kawakas-* 'suho';
- **kanasi* > OJ *kana-si* > CNJ *kanashi-i* 'drago, voljeno';
- **paya-* > OJ *paya-si* > CNJ *haya-i* 'rano, brzo'
- * *timi-* > OJ *tomo-si* > CNJ *toboshi-i* 'oskudno, rijetko'.

Većina pridjeva je u svom rekonstruiranom obliku dosljedna svojim poznatim oblicima u starojapanskome: npr. pridjev **sàmù-* > OJ *samu-si* > CNJ *samu-i* 'hladno' u kojem je jedina razlika protojapanske i suvremene inačice sufiks, ili **paya-* > OJ *paya-si* > CNJ *haya-i* 'rano, brzo' koji je uz sufiks prošao i kroz glasovnu promjenu. Ipak, neki pridjevi u protojapanskome su većim dijelom drugačiji, da li sa strane morfosintakse ili pak semantike.

Rekonstruirani pridjev **nanka-* 'dugo' je vjerojatno prošao kroz isti postupak derivacije suglasničkih skupova kao i prijašnje navedene riječi **tunpu* 'zrno' i **pinza* 'koljeno', te je **nanka-* također moguće rekonstruirati i kao **namka-* ili **nanjka-*, zbog čega je izvorni oblik nejasan. Pridjev **ata-taka-* 'toplo' ima problematičnu rekonstrukciju uzevši u obzir činjenicu da je sama rekonstrukcija bazirana na korijenu suvremenog pridjeva *atataka*,

¹⁰ Frellesvig i Whitman (2008a), str. 15

¹¹ Ibid.

¹² Vovin (1994), str. 109-111

koji je danas naveden kao *atata-ka*, gdje je *atata-* korijen, a *-ka* sufiks korišten za tvorbu pridjeva.¹³ Iako je riječ **mit-* 'puno' u starojapanskom klasificirana kao pridjev, u suvremenom japanskom se ne koristi u obliku pridjeva, već postoji u obliku glagola: *mitsu* 'biti puno'; *michiru* 'ispuniti; napuniti'. Sličnu promjenu vidimo i u pridjevu 'suho', gdje se **kaw(V)ra-k-* u suvremenom japanskom koristi kao glagol *kawak-u* 'biti suho' ili *kawak-a-su* 'osušiti'. Pridjeve koji su prošli kroz semantičku promjenu je u inventaru starojapanskog teško pronaći, no **kanasi* > OJ *kana-si* 'drago, voljeno' spada u tu kategoriju. Suvremeni japanski jezik sadrži riječ *kanashi-i*, koja je naspram svoje starojapanske inačice po značenju gotovo postala njen antonim: CNJ *kanashi-i* 'tužno, žalosno'. Također je bitno napomenuti da se u slučaju **timi-* 'oskudno, rijetko' u radu koristi Frellesvigova i Whitmanova (2008a) „Hipoteza sedam samoglasnika“ (eng. „Seven vowel hypothesis“). Hipoteza je temeljena na fonološkim i gramatičkim opažanjima provedenim u radu, te tzv. „Arisakinom zakonu“ (eng. 'Arisaka's Law'): setu fonoloških restrikcija u fonemima OJ-a, prema Arisaka (1934).¹⁴ dok bi se sa strane „Hipoteze četiri samoglasnika“ (eng. 'Four vowel hypothesis'), koji se u proteklim istraživanjima često koristio, **timi-* pisao kao **təmə*.

Protojapanski je rekonstruirani jezik s nekoliko teorija o njegovom nastanku i nekoliko teorija o broju i načinu izgovora samoglasnika, te se stoga rekonstruirani oblici nekih pridjeva vidljivo razlikuju od istih pridjeva u OJ-u: npr. **káv(V)rá-k-* > OJ *kawak-i-tari*, koji je moguće sadržao sasvim drugi samoglasnik '(V)' te suglasnik u 'rá'. Riječi poput **kanasi* > OJ *kana-si* i **àta-taka-* > OJ *ata-taka-si* se u OJ-u pronalaze u istom obliku kao i u PJ-u, što bi moglo ukazati na točnost rekonstrukcije. U sljedećem poglavlju će se analizirati pridjevi starojapanskog jezika.

2.3. STAROJAPANSKI JEZIK

Naspram protojapanskog jezika, starojapanski nije rekonstruirani prototip potencijalne inačice jezika, već postoje razni tekstovi iz ovog razdoblja jezika. Pod pojmom starojapanskog jezika smatra se ona inačica jezika koja je postojala u razdoblju Nara (710.-794.). Očuvan je u djelima tog razdoblja poput *Kojiki* 'Spisi

¹³ Sam korijen *atata-* se također pronalazi u suvremenim glagolima *atata-mar-* 'zagrijati se' i *atata-mer-* 'zagrijati'.

¹⁴ Frellesvig i Whitman (2008a), str. 35

drevnih događaja' (712), *Nihon shoki* 'Ljetopis Japana' (720) i *Manyōshū* 'Zbirka deset tisuća listova' (cca. 759.). *Kojiki* opisuje rane japanske mitove, legende, tradicije, te sadrži pjesme, dok se u *Nihon shokiju* prepričava povijest drevnog Japana. Zbog činjenice da neki od segmenata ovih djela prethode samom razdoblju Nara, starojapanski se može smatrati i jezikom razdoblja Asuka (592.-710.). Stoga neki znanstvenici jezik razdoblja Asuka biraju nazivati ranim starojapanskim jezikom (EOJ).

Suglasnici starojapanskog jezika su isti oni prethodno navedeni u rekonstrukciji protojapanskog, no uz njih, prema Miyake (2003), Frellesvig (2010) i drugima, inventar fonema starojapanskog jezika sadrži i zvučne parnjake suglasnika /p, t, k, s/, ali ti parnjaci se ne tvore na početku riječi, već usred riječi, te su prenazalizirani. Stoga su /b, d, g, z/ zapravo /mb, nd, ŋg, nz/.¹⁵ U sljedećoj tablici se nalazi inventar starojapanskih suglasnika:

	Labijalni	Koronalni		Palatalni	Velarni
Bezvučni	*p	*t	*s		*k
Zvučni prenazalizirani	*mb	*nd	*nz		*ŋg
Nazali	*m	*n			
Vibranti		*r			
Aproksimanti	*w			*j	

Tablica 4 Suglasnici u starojapanskom jeziku¹⁶

Prema Tranteru (2012) OJ je imao trinaest suglasničkih fonema, te su se zvučni-bezvučni parnjaci razlikovali preko prenazalizacije: p ~ ^mb, t ~ ⁿd, s ~ ⁿz, k ~ ^ŋg. Tranter (2012) u svom radu ukazuje na dva suglasnika [p] i [Φ] koji su povijesno bili tema rasprave zbog njihovog fonološkog statusa. Bavi se dvama bitnim pitanjima u vezi fonema /p/:¹⁷ 1) ima li OJ /p/ ili je to bio frikativ [Φ] ili [f] koji je proizašao iz ranijeg /p/? 2) je li OJ uopće sadržavao afrikatu [ts]? Odgovor na ta dva pitanja je važan za potpunije razumijevanje fonologije starojapanskog jezika. Na prvo pitanje odgovara pomoću podataka iz *Nihon shokija*: djelo je napisano na kineskom pismu, koje je fonološki prilagođeno za japanski jezik, dok sam kineski jezik nije srodan japanskom. Starojapanski *pa*, *pi*, *pe* i *po* su se zapisivali kineskim znakovima za riječi koje počinju glasovima *p-, *ph-, *pfi- ili *b-, ali OJ *pu* se moralo pisati s *f-, *fh- i *ffi- zbog ograničenja fonologije tadašnjeg kineskog. Stoga predlaže da znanstvenici koji tvrde da *p* nije bio frikativ imaju valjan argument. Na pitanje je li OJ uopće sadržavao afrikatu,

¹⁵ Miyake (2003), str. 196

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Tranter (2012), str. 191-192

navodi činjenicu da su se samoglasnici u ranom razdoblju OJ-a teoretski mogli vezati uz bilo koji suglasnik, no aproksimanti nisu, zbog vidljivog manjka *yi* i *wu*. Postoji mogućnost da su ti fonemi ipak postojali i nisu očitovani zbog inventara kineskog, u kojemu se *i*, *yi* nisu razlikovali, ali to prema Tranteru nije moguće utvrditi.¹⁸

U protojapanskom smo ustanovili razliku između određenih samoglasnika koji su po nekim hipotezama bili prisutni u jeziku: */*i, *a, *u, *e, *ə, *o/*, te */*i/*, prema Frellesvig i Whitman (2008). Starojapanski jezik se sastoji od tzv. *kō-ruī* (vrsta A) i *otsu-ruī* (vrsta B) slogova, koji se razlikuju po izgovoru. Generalno su u literaturi zapisani kao V_1 (*kō-ruī*) i V_2 (*otsu-ruī*). Ipak, pokušaja rekonstrukcije samoglasnika te dvije vrste je bilo više, te su neki prikazani u Miyakevoj tablici (Tablica 5). Miyake prikazuje,¹⁹ kroz mnoštvo komparativnih dokaza, da je OJ sadržavao sedam samoglasnika i jedan diftong, te tvrdi da su se u OJ-u dogodila tri spoja: $i, i > i$; $ə, o > o$; $əy, e > e$. U svrhu ovoga rada, držimo se Ungerove, Frellesvigove i Whitmanove rekonstrukcije tih samoglasnika.

Vrsta	<i>i</i> ₁	<i>i</i> ₂	<i>e</i> ₁	<i>e</i> ₂	<i>o</i> ₁	<i>o</i> ₂
Nagata (1932)	*i	*y	*e	*ɛ	*o	*ø
Yasuda (1934)	*i	*ui	*e	*ue	*uo	*o
Kikusawa (1935)	*i	*wi	*e	*we	*wo	*o
Hashimoto (1950)	*i	*ii	*e	*əi/*æ	*o	*ö
Hattori (1958)	*yi	*i	*ye	*e	*o	*ö
Unger (1977), Frellesvig i Whitman (2008)	*i	*wi	*ye	*e	*wo	*o
Ōno (1982)	*i	*i	*e	*ɛ	*o	*Θ
Kiyose (1991)	*i	*i	*e	*ə	*u	*o
Miyake (2003)	*i	*i	*e	*əy	*o	*ə

Tablica 5 Različite rekonstrukcije samoglasnika u starojapanskom jeziku²⁰

Prema tablici, vidljivo je da je znanstvenicima fonetička rekonstrukcija ovih samoglasnika problematičan aspekt proučavanja starojapanskog jezika. Neosporivo je ipak da je *kō-ruī/otsu-ruī* podjela postojala, te ćemo za starojapanski jezik ove foneme nadalje zapisivati isključivo kao *i*₁, *i*₂, *e*₁, *e*₂, *o*₁, *o*₂.

Naglasak OJ-a nije potpuno jasan. Znanstvenici uglavnom uzimaju sustav naglasaka iz razdoblja Heian, točnije izvora koji sadrže naglasne oznake, poput *Wamyō ruijushō* (Japanski riječnik kineskih znakova) i *Ruiju myōgishō* (Riječnik izgovora i značenja japanskih riječi), te ga kao takvog projiciraju u razdoblje OJ. Neka istraživanja poezije i bilježaka sadržanih u *Nihon shokiju* ukazuju na veliku sličnost naglasaka OJ-a i

¹⁸ Tranter (2012), str. 191-192

¹⁹ Miyake (2003), str. 262-264

²⁰ Miyake (2003), str. 62

Heiana, ali sigurnih dokaza nema. Matsumori (2008) ukazuje na problem u projiciranju sustava naglaska Heiana u protosustav OJ-a; fonologija kineskoga nije mogla razlikovati sve fonemske razlike japanskog, te se stoga sa sigurnošću ne može utvrditi sličnost sustava naglaska OJ-a i Heiana.

Inventar pridjeva starojapanskog jezika se uglavnom sastojao od korijena imenice ili riječi, te je korijen riječi uglavnom bio popraćen pomoćnom česticom, no mogao se koristiti i samostalno.²¹ Primjerice, kao uzvik:

(1) a. *ana omosirwo* 'kako divno!' (*Kogoshūi*),

te kao uzvik popraćen interjekcijskom česticom:

b. *oso ya, kono kimi* 'glup je, ovaj čovjek!' (*MYS 9.1741*).

Korijen pridjeva se također koristio u funkciji atributa ili priloga. (2a) prikazuje u drugom i trećem primjeru kako se korijen koristio za tvorbu složenica, (2b) prikazuje primjenu jukstapozicije, dok su pridjevi u (3a) atributivno spojeni kopulom *no* ili *tu*, te u (3b) infinitivom-1 *ni* u funkciji priloga.

(2) a. *yasu-i* 'dobar san'

pasi-duma 'draga, voljena žena'

tika-duku 'prići; blizu; biti zaljepljeno'²²

b. [*yo no topo*] *pito* 'starija osoba' (*NSK 62*)

[*mi ga posī*] *kuni* 'zemlja koju želim vidjeti' (*KK 58*)

pa-biro kumakasi 'hrast širokog lišća' (*KK 91*)

paya ko 'brzo dođi!' (*MYS 15.3636*)

(3) a. *topo no kuni* 'daleka zemlja' (*MYS 15.3688*)

ikasi no miyo 'izdašna vladavina' (*EN 27*)

topo tu pito 'daleka osoba' (*MYS 17.3947*)

b. *ko ni kaki* 'obojati gustim slojem' (*KK 42*)

2.4. OBLICI PRIDJEVA

Unutar rečenične konstrukcije, korijenu pridjeva je često slijedio određeni fonem ili fonemi, koji su pridjev funkcionalno pretvarali u predikate, imenice ili priloge, te su se

²¹ (1), (2) i (3) su primjeri iz Frellesvig (2010), str. 80

²² Ovu složenicu vidimo i u suvremenom japanskom u obliku *chika-dzuku* 'približiti se; doći blizu; upoznati (nekoga)'

gotovo svi konjugirali (Tablica 6). Frellesvig tvrdi²³ da se ti fonemski oblici smatraju svojevrsnom ograničenom kopulom zbog funkcije koju su ispunjavali u jeziku (tvorba predikata, imenica, priloga), te zajedničkog morfološkog razvoja s kopulom.

Određeni	
Zaključni	<i>si₁</i>
Adnominalni	<i>ki₁</i>
Usklični-1	<i>sa</i>
Usklični-2	<i>ke₁re₂</i>
Neodređeni	
Infinitiv-1	<i>ku</i>
Infinitiv-2	<i>mi₁</i>
Glagolska imenica-1	<i>kute₂</i>
Glagolska imenica-2	<i>mi₁to</i>
Uvjetni-1	<i>ke₁ba</i>
Uvjetni-2	<i>kupa</i>
Provizorni-1	<i>ke₁ba</i>
Provizorni-2	<i>ke₁re₂ba</i>
Koncesivni-1	<i>ke₁do</i>
Koncesivni-2	<i>ke₁re₂do</i>
Imenički	<i>ke₁ku</i>
Negativni imenički	<i>ke₁-naku</i>
Konjektivni	<i>ke₁-m-</i>

Tablica 6 Oblici pridjeva u starojapanskom jeziku²⁴

Usporedivši starojapanski jezik sa suvremenim, primjećujemo kako je u starojapanskome postojalo više oblika pridjevnih kopula, ali i glagolskih načina. Tijekom jezičnih promjena u japanskome, razni oblici su se skraćivali, promijenili ili izgubili.

Frellesvig primjećuje²⁵ da je pridjeva bilo dvije vrste, klasificirane po krajnjim dijelovima pridjevskih korijena, tj. kopule u infinitivu-1: oni korijeni pridjeva koji su završavali na *-shi* prije *-ku* su tradicionalno zvani 'shiku pridjevima', dok su pridjevi s krajnjim *ku* zvani 'ku pridjevima'. Također spominje da je u *shiku* pridjevima, *-si* obuhvaćen u korijenu pridjeva, te on nije dio

kopule, te bi se u zaključnom obliku na korijen pridjeva trebao dodati *si*: npr. **kwopwisi-si* 'drago je', no *shiku* pridjevi su iznimka i kopula *-si* se ne dodaje, te je ispravan oblik *kwopwisi* 'drago je'.²⁶ Ova pojava je moguć rezultat haplogogije (izostavljanje jednog od dvaju susjednih jednakih ili sličnih glasova ili slogova u riječi). *Ku* pridjevi i *shiku* pridjevi su se razlikovali u tri oblika:

	<i>Ku</i> pridjevi	<i>Shiku</i> pridjevi
	<i>topo-</i> 'daleko'	<i>kwopwisi-</i> 'drago, voljeno'
Zaključni	<i>topo-si</i>	<i>kwopwisi</i>
Adnominalni	<i>topo-ki</i>	<i>kwopwisi-ki</i>
Infinitiv-1	<i>topo-ku</i>	<i>kwopwisi-ku</i>

Tablica 7 Razlike između *ku* i *shiku* pridjeva

²³ Frellesvig (2010), str. 81

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.

²⁶ Frellesvig (2010), str. 81

Adnominalni oblik *-ki* se koristi za spoj pridjeva s imenicom koju opisuje. Što se tiče porijekla samog oblika, postoji nekoliko teorija. Primjerice, Nishiyama (1999) odvaja *ki* na /k, i/; /k/ postavlja kao zasebni morfem, a /i/ kao produkt epenteze.²⁷

Pridjevi su se većim dijelom pridržavali pravila kopula koje ih oblikuju, no postoje primjeri *shiku* pridjeva koji u zaključnom obliku oblikuju imenicu (4), te *ku* pridjeva koji u zaključnom obliku oblikuju imenicu (5).²⁸ Tradicionalno, primjeri poput (4) su interpretirani kao složenica korijena pridjeva i imenica. Primjera poput (5) je vrlo malo u tekstovima starojapanskoga. Rečenični primjeri (4)-(17) su iz Frellesvig (2010: 83-86).

(4) **topotoposi** *kosi* *no* *kuni*
daleka.daleka Koshi GEN zemlja
'daleka daleka zemlja Koshi' (KK 2)

(5) *kagurwo-ki* *kami* 'crna kosa;
crna-ADN. kosa' (MYS 5.804)
kagurwo-si *kami* 'crna kosa;
crna-ZAKLJ. kosa' (MYS 16.3791)

Ku i *shiku* pridjevi se ne mogu razlikovati u svom zaključnom obliku, zbog čega nije jasno je li /si/ dio korijena pridjeva ili zaključni oblik pridjevne kopule. Unger i Tomita (1983) ukazuju na činjenicu da je, uzevši u obzir fonološke podatke o oblicima pridjeva izvan zaključnog i korijena, za starojapanski moguće utvrditi klasu konjugacije za samo 2/3 pridjeva.²⁹

Podrijetlo *shiku* pridjeva, te njihova osnovna svojstva su još uvijek nejasna, no ti se pridjevi prema Frellesvig (2010) podudaraju u nekoliko semantičkih i morfoloških svojstava: 1) gledano semantički, većina *shiku* pridjeva se odnosi na subjektivna stanja emocija (*asi-* 'zlo', *kanasi-* 'drago; tužno', *urupasi-* 'predivno'), dok *ku* pridjevi tipično izražavaju objektivna stanja (*aka-* 'crveno', *kata-* 'tvrdo; čvrsto', *tika-* 'blisko'). Tu činjenicu je prvi uočio Yamamoto (1955). 2) Za *shiku* pridjeve se smatra da, morfološki gledano, sadrže *-si* (ili *-Vsi*). Ipak, važno je napomenuti da postoji mogućnost da samo sadrže korijen koji završava na *si*, npr. *asi* 'loše' ili *wosi* 'drago',

²⁷ Nishiyama (1999), str. 199

²⁸ Frellesvig (2010), str. 83

²⁹ Unger i Tomita (1983), str. 57

no u inventaru *ku* pridjeva ne postoje oni čiji korijen završava na */-i/*, te su pridjevi koji završavaju na */-si/* vjerojatno derivirani.³⁰

Jiku pridjevi se smatraju podklasom *shiku* pridjeva te je njihovo značenje 'nalik na N; tipično za N' (6).

(6) *ipyezi-* 'kao kuća' (*ipyē* 'kuća'); *omozi-* 'blisko (kao od iste majke)' (*omo* 'majka'); *onazi-* 'slično' (*ono* 'osoba; samo'); *tokizi-* 'bezvremensko; konstantno' (*toki* 'vrijeme'); *warezi-* 'slično meni' (*ware* 'ja')

Zaključni, adnominalni, usklični, infinitivni-1 i infinitivni-2 su jedini učestali oblici, dok su se ostali oblici u djelu *Manyōshū* pojavljivali vrlo rijetko: usklični *-ke₁re₂* se pojavljuje samo jednom, za glagolsku imenicu-1 *-kute₂* ima desetak primjera, te se uvjetni, provizorni i koncesivni također ne pojavljuju često. Za *-ke₁ba*, *-ke₁re₂ba* i *-ke₁re₂do₂* postoji nekoliko primjera, dok za *-ke₁do₂* postoji samo jedan.³¹ Usporedivši starojapanski s ranim modernim japanskim, usklični-2 (*ke₁re₂*), uvjetni (*ke₁ba*, *kupa*), provizorni (*ke₁ba*, *ke₁re₂ba*) i koncesivni oblici (*ke₁do*, *ke₁re₂do*) su postali češći, a glagolska imenica-1 (*kute₂*) uobičajen oblik. Nadalje slijedi analiza oblika pridjevne kopule, prema Frellesvig (2010).

IMENIČKI OBLIK *-ke₁ku*

Bio je čest u starojapanskom, ali je u prijelazu u rani moderni japanski nestao iz jezika. Njegova je funkcija nominalizacija pridjeva.

(7) *kwopisi-kyeku* *ke* *naga-ki* *mono-wo*

čeznuti.za-NMNL dan dugo-ADN. iako

'iako je prošlo dugo vremena otkad sam čeznuo za tobom' (MYS 17.3957)

USKLIČNI OBLIK *-sa*

Dok je u kasnijim stupnjevima jezika *-sa* imao ulogu nominalizatora, u starojapanskom se koristio kao predikatni, usklični oblik. Koristio se u strukturi N *ga/no* A-*sa* (8a) i rjeđe u obliku V/A *ga* A-*sa* (8b).³²

³⁰ Frellesvig (2010), str. 91

³¹ Frellesvig (2010), str. 82

³² Frellesvig (2010), str. 84

- (8) a. *wakayu* *туру* *imwora* *wo* *mi* *ramu*
 mlada.pastrva pecati.ADN djevojke ACC vidjeti (BAZA) PCONJ.ADN
pito *no* *tomosi-sa*
 osoba GEN zavidno-EXCL
 'zavidim onima koji će vidjeti djevojke koje pecaju mlade pastrve!' (MYS 5.863)
- b. *apu* *be-ki* *yosi* *no* *na-ki* *ga*
 naći.se.CONCL. NEC.-ADN način GEN ne.postojati-ADN GEN
sabusi-sa
 samotno-EXCL
 '[kako je] samotno nemati načina za naći se s njom!' (MYS 15.3734)

INFINITIVNI OBLICI

Infinitiv-1 je jedan od najbitnijih oblika pridjeva u starojapanskome; ispunjava dvije svrhe: a) adverbijalnu; vezivanje na glagol (9, 10) i b) neodređenost (11, 12), a postoji i u suvremenom japanskom s funkcijama koje su se vrlo malo promijenile, ali se u ranom modernom japanskom promijenio fonološki: OJ *-ki* > EMJ *-i/-ki*.³³

- (9) *minatwokaze* *samu-ku* *puku* *rasi*
 ušće.rijeka.vjetar hladno-INF puhati.CONCL PRES
 'čini se da vjetar ušća rijeke puše hladno' (MYS 17.4018)
- (10) *kimi* *ga* *yuki* *ke* *naga-ku* *nari-nu*
 moj.vladar GEN ići.INF dan dugo-INF postati-PERF.CONCL
 'vladaru moj, prošlo je puno dana otkad ste otišli' (MYS 17.4018)
- (11) *yama-kapa* *wo* *naka* *ni* *penarite* *topo-ku*
 planina.rijeka ACC sredina DAT zakrčiti.GER daleko-INF
tomo kokoro *wo* *tika-ku* *omopose* *wagimo*
 iako srce ACC blizu-INF misliti.RESP.IMP moja.voljena
 'voljena, iako smo daleko jedno od drugog, planine i rijeke između nas, misli da su naša srca blizu' (MYS 15.3764)
- (12) *tadasi-ku* *kiywo-ki* *kokoro* *wo* *motite*
 pravo-INF čisto-ADN srce ACC držati.GER
 's istinskim i čistim srcem' (SM 29)

Infinitivni oblik se koristio i kao korijen za tvorbu određenih oblika: glagolske imenice (*taka-kute* 'visoko') i proširene glagolske imenice (*takakusite* 'visoko') kojima se izriče vršenje glagolske radnje, te u tvorbi inovativnog uvjetnog oblika-2 (*taka-kupa* 'ako je

³³ Frellesvig (2010), str. 85

visoko').³⁴ Konačno, postoji par primjera u kojima se infinitivni oblik koristio kao nominativ, npr. *tokizi-ku no* 'višegodišnji; trajni', te kao glagolski prilog *tokizi-ku ni* 'višegodišnje, trajno'.

Infinitiv-2 *-mi* se prema Frellesvig (2010) uobičajeno ne smatra infinitivnim oblikom. Iako je funkcionalno vrlo sličan infinitivu-1 *-ku*, njegova je upotreba ograničenija od glagolskog infinitiva te je *-mi* funkcionalno sličan i glagolskom infinitivu i glagolskoj imenici. Iako se *-mi* u starojapanskom rijetko koristio kao nominalizator; jedini primjer u starojapanskom je *sige-mi* 'šikara' <= *sige* 'rasti gusto',³⁵ te se *-mi* u kasnijim razdobljima jezika kao nominalizator počeo koristiti općenito. *-mi* se u starojapanskom uglavnom koristio za stvaranje adverbijalnih klauza, u obliku N (*wo*) A-*mi*. Njegovo značenje se interpretira kao 'zato što', no osnovno mu je značenje 'biti'.

- (13) *yama wo taka-mi* (MYS 1.44)
yama taka-mi (MYS 3.324)
yama-daka-mi (KK 78)
 'visokost planine; zato što je planina visoka'

- (14) *opokimi no kokoro wo yura-mi omi no*
 veliki.gospodar GEN srce ACC popustljivo Omi GEN
kwo no yapye no siba-kaki iritata-zu
 dijete GEN višestruko GEN grančice-ograda ući-NEG.INF
ari
 biti.CONCL
 'zato što je srce velikog gospodara popustljivo, (on) ne ulazi kroz ogradu od grančica mlade Omi' (KK 107)

Korišten uz *omop-*, 'misliti; smatrati' (CNJ *omo-*), ili sinonim, *-mi* je tvorio konstrukciju 'smatrati N A-om'. Uz *se-*, 'raditi' (CNJ *sur-*), tvorio je 'tretirati N A-om'. Ove oblike možemo vidjeti i u suvremenom japanskom: *omonzu-/omonji-* 'smatrati važnim/vrijednim' (< *omo-mi se-*; *omo-* 'teško') i *karonzu-/karonji-* 'podcijeniti' (< *karo-mi se-*; EMJ *karo-* 'lako (težina)').

- (15) *ne-siku wo... urupasi-mi omopu*
 spavati-SPST.NMNL ACC divno-INF misliti.CONCL
 'mislim da je divno što je spavala (sa mnom)' (KK 46)

- (16) *ima no masaka mo urupasi-mi sure*
 sada COP.ADN. ovaj.trenutak ETOP divno-INF raditi.EXCL
 'i ovaj trenutak smatram divnim!' (MYS 18.4088)

³⁴ Frellesvig (2010), str. 85

³⁵ Ibid., str. 87

ANALITIČKI OBLICI

Osim za tvorenje osnovnih gramatičkih oblika, pridjevna kopula se koristila i za stvaranje produženih analitičkih oblika, infinitivom *-ku* i *ar-*: *-ku ar-*, te se tako pridjevna kopula mogla indirektno vezati uz pomoćne oblike; primjerice, uz modalnu prošlost – (*i*)*kyer-*, koja mijenja glagolsko vrijeme u prošlo (17). Analitički oblici su se ponekad fonološki spajali, npr. *-ku ar-* => *-kar-*. Oblik *-kar-* je u ranom srednjem japanskom stvorio drugu konjugaciju pridjevne kopule.³⁶

- (17) *kimi* *ga* *yosopi* *si* *taputwo-ku*
moj.gospodar GEN nošnja EMPH vrijedno.divljenja-INF
 ari-kyeri
postati-MPST³⁷.CONCL
'gospodaru (moj), vaša nošnja je vrijedna divljenja!' (KK 7, NSK 6)

Paradigmatski oblici su se razvili od jednostavnih aglutinativnih struktura, koje se sastoje od korijena pridjeva i jednog od tri nastavka: *-ku*, *-sa*, *-mi*.³⁸ Njihovo podrijetlo još uvijek nije jasno, no prema Martinu (1987) ova tri nastavka su bili sufiksi, te on pridodaje svoj prikaz, nadalje objašnjen njegovim primjerima; (18) – (26).³⁹

Gotovo svi primjeri *-sa* u starojapanskome su u obliku predikata, te su slični uobičajenim strukturama jezika *ryūkyū*:

- (18) *imwo* *ga* *kanasi-sa*
draga.djevojka GEN divno-EXCL
'draga djevojka (je) divna!' (M 3727)
- (19) *pito* *no* *tomosi-sa*
ljudi GEN mali.broj-EXCL
'ljudi (je) malo!' (M 863)

-mi se u starojapanskom koristio u sljedećim strukturama:

1. N wo A-*mi* 'zato što je N A'

- (20) *pito-mey* *no* *opo-mi*
čovjek.oko GEN mnogo-INF
'zato što je mnogo očiju' (M 207)
- (21) *izami* *no* *yama* *wo* *taka-mi*
'Izami GEN planina ACC visoko-INF2
'zato što je planina Izami tako visoka' (M 44)

³⁶ Frellesvig (2010), str. 90

³⁷ MPST – modalna prošlost (eng. *modal past*) se u OJ-u koristila za indirektno spoznatu prošlost, naspram oblika direktno spoznate prošlosti *-(i)ki*.

³⁸ Ibid., str. 805

³⁹ Ibid., str. 804-805

2. N wo A-mi 'N je A (pa)'

- (22) *utaki kasikwo-mi*
rika(?) strašno-INF
'rika je strašna, te stoga (...)' (K 99)
- (23) *yama taka-mi kupa taposiro-si*
planina visoko-INF rijeka moćno-CONCL
'planine su visoke i (/pa) rijeke moćne' (M 324)

3. N-A-mi (<*N-n- A-mi) 'N je A pa'

yama dakami 'planina je visoka pa (...)'

4. (N wo) A-mi to 'smatravši (N) A-om'

- (24) *yama wo sagasi-mi to*
planina ACC strmo-INF ?
'smatravši planinu strmom' (K 70)
- (25) *tukapi nokere-ba uresi-mi to*
glasnik napustiti.COND ushićeno-INF ?
'ushićen da je poslanik napušten' (M 3957)

5. (N wo) A-mi su/omopu 'smatrati (N) A-om'

- (26) *urupasi-mi sure*
predivno-INF raditi-EXCL
'smatra predivnim' (M 4088)

Prema Martin (1987), *-ku* vjerojatno dolazi od stare nominalizacije najbolje opisane kao teoretska spojenica **aku* priložena pridjevu u adnominalnom obliku: *ukyeku turakyeku* 'što je tužno, što je teško' (M 897) < *u-ki aku tura-ki aku*, te Martin pretpostavlja⁴⁰ da **aku* dolazi od glagola 'biti' *ar-* i kopule *-ku*, a ne skraćivanja *araku* '(ono) što je' (M 809, 3919), zato što bi u slučaju *araku* < *ar[u] aku* nastao problem neobjašnjenog korijena **a-*, za koji Martin nalaže da je izvor glagola *ar-* < *a(-) ra-*, te samim time i **aku* < *a- ku-*.⁴¹

Za sufiks *-sa* Martin navodi da se smatra da je etimološki povezan sa *sama* 'izgled; smjer', no nije jasno je li u slučaju *-sa* došlo do skraćivanja ili riječ *sama* sadrži sufiks.

-mi < **-mi* je možda nastao kao infinitiv (< **-ma- Ci*) vezanog glagolskog korijena **-ma-*, koji se kao formant nalazi u današnjim glagolima koji završavaju na *-mu*, ili je nastao dodatnim formantom (**-ma-Ci-* > *-me-*) *meru*.

⁴⁰ Martin (1987), str. 805

⁴¹ Ibid.

3. RANI SREDNJI JAPANSKI JEZIK

U Heianu je utjecaj Kine opadao, te je nacionalna kultura Japana bila u središtu stvaralaštva. Iako se kinesko pismo i dalje koristilo u službenim dokumentima, carskom dvoru i poeziji *kanshi*, u ovome razdoblju su nastala dva japanska pisma: *hiragana* i *katakana*, te se EMJ smatra zlatnim razdobljem japanske književnosti. Tendencija u EMJ-u je bila da muškarci pišu na klasičnom kineskom, te je stoga većina tekstova ranijeg i srednjeg Heiana bila sastavljena od strane žena: npr. *Kagerō nikki* (975.), *Genji monogatari* 'priča o Genjiju' (cc. 1010.), *Sarashina nikki* 'dnevnik Sarashina' (rano 11. st.)... Učestao oblik književnosti su bile kratke priče. Krajem razdoblja Heian i početkom razdoblja Kamakura utjecajnih muških pisaca je bilo više, te su primjeri nekih djela *Hōjōki* 'opis redovnikove kolibe' (1211.) i *Tsurezure gusa* 'bilješke u besposlici' (1332.).

3.1. FONOLOGIJA

Rani srednji japanski je bio razdoblje jezika u kojemu je bilo mnogo velikih fonoloških promjena po kojima se starojapanski razlikuje od suvremenog japanskog jezika. Glavna promjena u strukturi je bila pojava kratkih i dugih slogova te pojava vezanih mornih fonema koji su se javljali nakon slobodne more i tvorili dugi slog. Pri kraju razdoblja ranog srednjeg japanskog, japanski se sastojao od sljedećeg inventara mora:

Slobodne more									
a	ka	sa	ta	na	pa	ma	Ya	ra	wa
i	ki	shi	ti	ni	pi	mi		ri	wi
u	ku	su	tu	nu	pu	mu	Yu	ru	
e	ke	se	te	ne	pe	me		re	we
o	ko	so	to	no	po	mo	Yo	ro	
	ga	za	da		ba				
	gi	zi	di		bi				
	gu	zu	du		bu				
	ge	ze	de		be				
	go	zo	do		bo				
	kya	sya	tya	nya	pya	mya		rya	
	(kyu)	(syu)	(tyu)	(nyu)	(pyu)	(myu)		(ryu)	

	(kyo)	(syo)	(tyo)	(nyo)	(pyo)	(myo)		(ryo)	
	gya	zya	dya		bya				
	(gyu)	zyu	(dyu)		(byu)				
	(gyo)	zyo	(dyo)		(byo)				
	kwa								
	kwe								
	gwa								
	gwe								

Tablica 8 Glasovni inventar ranog srednjeg japanskog jezika⁴²

Vezani morni fonemi	
Samoglasnici	-I, -U, -Ī, -Ū
Suglasnici	-N, -Q, -C, -t

Tablica 9 Vezani morni fonemi⁴³

Tranter (2012) tvrdi da su se *s*, *z*, a moguće i *t*, *d* i *n* u EMJ-u palatalizirali ispred prednjeg samoglasnika, te su se primjerice u spoju s [i] izgovarali kao [sʲi], [ɕi] ili [ʃi].⁴⁴ Od slobodnih mora, /wi, we/ su se gotovo isključivo nalazili na početku riječi, dok su /pa, pi, pu, pe, po/ bili na početku te se nisu koristili nakon mornih šumnika /Q/. /b, d, g, z, r/ na početku riječi, osim u sinojapanskim posuđenicama.⁴⁵ Dovod posuđenica je rezultirao i novim slogovima /Cy-/ i /Cw-/.⁴⁶

Neke japanske glose kineskih tekstova razlikuju [ĩ, ũ] od [i, u], te su isti rekonstruirani za rani srednji japanski jezik zbog vidljivih tragova u morfofonološkim pravilima ili leksikalizaciji pravila postnazalne neutralizacije, npr. /shiN + te/ => CNJ *shin-de* 'umiranje'. Frellesvig (2010) i drugi /Ī, Ū/ postavljaju u *onbin*: npr. *kaki-te* 'pisanje' > CNJ *kai-te* tamo gdje se izvorni slog sastojao od /b, g, m/ na početku, te u sinojapanskom vokabularu koji odražava rani srednji kineski *ŋ.⁴⁷

Kao što je navedeno prije, japanski je u ovom razdoblju prošao kroz veliku promjenu u fonološkoj strukturi – pojavu kratkih i dugih slogova. Zbog te promjene je japanski postao sintaktički osjetljiv na broj fonema te je *mora*, mjera dužine sloga, postala važna mjerna jedinica unutar jezika.⁴⁸ Kratki slog se sastoji od jedne more, dok se dugi slog sastoji od dvije.

⁴² Frellesvig (2010), str. 185

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Tranter (2012), str. 214

⁴⁵ Frellesvig (2010), str. 184

⁴⁶ Tranter (2012), str. 214

⁴⁷ Frellesvig (2010), str. 185

⁴⁸ Ibid.

Tranter (2012) govori da su prenazalizirani suglasnici bili [mb], [nd], [n(d)z], [ŋg], ali ih pismo većim dijelom nije razlikovalo od *f*, *t*, *k* i *s*.⁴⁹ Razlika između /f/ i /w/ se usred riječi izgubila ili je bila zbunjujuća već u ranom EMJ. /f/ usred riječi je postalo /w/, zbog čega dolazi do ortografskog problema između <fV> i <wV> usred riječi. U rukopisima kasnijeg Heiana je /w/ nestalo ispred prednjih samoglasnika: *we* > *ye*, *wi* > *i*. /s/ i /z/, a /t, d, n/ su vjerojatno palatalizirani ispred prednjih samoglasnika, npr. *si* [sji], [ɕi] ili [ʃi]. Suglasnički skupovi su bili dozvoljeni u posuđenicama iz kineskog, npr. *kw*, *gw*. Dvojba između /p/ - /ɸ/ je još uvijek pristuna: znamo da jedan fonem /p/ u kasnijem japanskom nastaje pri početku riječi kao *f*- > *h*- / *f*- u japanskim zapisima i gramatičkim riječima, ali kao /p/- u ideofonima, no nepoznato je kada je OJ *p*- postao *f*-.

Starojapanski /p/ je u ranom srednjem japanskom fonetički ostao /-p-/ u intervokalnim pozicijama, sve do spoja s /-w-/ u 10. stoljeću. Skupom promjena koje su se dogodile između kasnog starojapanskog i oko 1300. g., /y/ prije /e/ je nestalo iz jezika (27a). Također, /w/ se prije /o, i, e/ izgubio (27b). /w/ na početku sloga se izgubilo u razdoblju od oko nekoliko stotina godina, te je proces završio negdje pri kraju kasnog srednjeg japanskog jezika. Te promjene su se dogodile nakon intervokalnog /-p-/ > /-w-/ te su stoga utjecale i na /-w-/ < /-p-/. Proces gubitka /w/ prije /o/ je završio oko 1000. g.⁵⁰ Ta se promjena smatra spojem slogova /.wo/ i /.o/, no kao i u slučaju gubitka /-y/ prije /e/, vrijedi samo za riječi koje započinju istim slogom. Konačni oblik riječi se izgovarao s fonemskim kliznim [w]⁵¹ (27c).

- (27) a. *me* 'oko' ≠ *mye* 'žena' > *me*
 b. *pi* 'sunce' ≠ *pwi* 'vatra' > *pi*
ko 'ovo' ≠ *kwo* 'dijete' > *ko*
 c. *oto* 'zvuk' ≠ *wotoko* 'muškarac' > *oto(ko)* ([^wodogo])
awo 'plavo' > *ao* ([a^wo])
(kapo >) kawo 'lice' > *kao* ([ka^wo])

Gubitak /w/ prije /i, e/ se dogodio u dvije faze: u slučajevima u kojima se /w/ nalazi usred riječi (29a), oko 1100. g., dok se u slučajevima u kojima se nalazi na početku riječi (29b), dogodio oko 1300. g.

- (28) a. *mawiru* 'doći, otići (HUM)' > *mairu*
(mapi >) mawi 'ples' > *mai*
(OJ powi > EMJ opi >) owi 'rasti.INF' > *oi*

⁴⁹ Tranter (2012), str. 213

⁵⁰ Frellesvig (2010), str. 205

⁵¹ Ibid., str. 206

uwe 'posaditi.INF' > *ue*
 (*upe* >) *uwe* 'gore; iznad' > *ue*
 (OJ *mapye* > EMJ *mape* >) *mawe* 'ispred' > *mae*

b. *winaka* 'selo; ruralno područje' > *inaka*
wemi 'osmijeh' > *emi*

U slučaju /y/ prije /e/, t.j. gubika /y/, rezultirani /e/ se izgovarao s automatskim fonemskim kliznim [j] (29).

(29) *e*- 'dobiti' = *ye* 'uvala' > *e* ([j'e])
nuye 'turdus abyssinicus' > *nue* ([nu'e])

3.2. OBLICI PRIDJEVA

Između OJ-a i EMJ-a pridjevna kopula je prošla kroz nekoliko promjena. Dobila je sekundarne glagolske konjugacije, te se promijenila na sljedeći način: pojednostavljena je u smislu nestanka varijantnih oblika iste kategorije, izgubio se imenički oblik *-kyeku*, koji je bio učestao u starojapanskome, infinitiv-2 *-mi* te usklični-2 *-sa* su postali derivativi, kako i danas služe za derivaciju konkretnih i apstraktnih imenica iz pridjeva, te su se pojavili novi varijantni oblici koji su nastali zvučnim promjenama *onbin*: adnominalni oblik OJ *-ki* > EMJ *-i* (~ *-ki*) i infinitiv-1 OJ *-ku* > *-u* (~ *-ku*).⁵² Ovi oblici se nisu pojavljivali u poeziji, već su se nalazili unutar proznih tekstova, dok su se u govoru mogli koristiti češće. Nadalje (Tablica 10) je prikaz oblika pridjevne kopule u ranom srednjem japanskom.

Baza		<i>taka-</i>	<i>asi-</i>
		'visoko'	'loše'
Određeni			
Zaključni	<i>si</i>	<i>taka-si</i>	<i>asi</i>
Adnominalni	<i>ki</i> ~ <i>i</i>	<i>taka-ki</i> ~ <i>taka-i</i>	<i>asi-ki</i> ~ <i>asi-i</i>
Usklični	<i>kere</i>	<i>taka-kere</i>	<i>asi-kere</i>
Neodređeni			
Infinitivni	<i>ku</i> ~ <i>u</i>	<i>taka-ku</i> ~ <i>taka-u</i>	<i>asi-ku</i> ~ <i>asi-u</i>
Glagolska imenica	<i>kute</i> ~ <i>ute</i>	<i>taka-kute</i> ~ <i>taka-ute</i>	<i>asi-kute</i> ~ <i>asi-ute</i>
Uvjetni	<i>kupa</i> > <i>kuwa</i>	<i>taka-kupa</i> > <i>taka-kuwa</i>	<i>asi-kupa</i> > <i>asi-kuwa</i>
Provizorni	<i>kereba</i>	<i>taka-kereba</i>	<i>asi-kereba</i>
Koncesivni	<i>keredo(mo)</i>	<i>taka-keredo(mo)</i>	<i>asi-keredo(mo)</i>

Tablica 10 Oblici kopule pridjeva⁵³

⁵² Frellesvig (2010), str. 232

⁵³ Ibid., str. 233

Primarni oblici kopule su bili:

Adnominalna	<i>no</i>	
Infinitivna	<i>ni</i>	<i>to</i>
Glagolsko-imenična	<i>nite > de; nisite</i>	<i>tosite</i>

Tablica 11 Primarni oblici kopule⁵⁴

Pri kraju razdoblja, pojavila se nova kopula glagolske imenice, *de*, koja proizlazi iz skraćivanja *nite*.⁵⁵

3.3. GLAGOL AR-

U starojapanskom se glagol *ar-* se u svrhu tvorbe analitičkih oblika koristio s infinitivnim oblikom pridjevne kopule *-ku*, kopulama *ni*, *to*, te negativnim pomoćnim *-zu*. Ti su se oblici ponekad fonološki spajali: npr. *A-ku ar-* => *A-kar-*, *N-ni-ar-* => *N-nar-*, *N-to ar-* => *N-tar-*, *V-zu ar-* => *V-zar-*. U ranom srednjem japanskom je pomoću fonološki spojenih oblika nastalo par sekundarnih konjugacija (Tablica 12), no važno je napomenuti da se pojavom novih konjugacija, funkcija analitičkih oblika nije promijenila.⁵⁶

	Kopula		Pridjevna kopula	Negativni oblik
	<i>nar-</i>	<i>tar-</i>		
Pridjevska osnova	<i>nar-</i>	<i>tar-</i>	<i>-kar-</i>	<i>-(a)zar-</i>
Osnova <i>a-</i>	<i>nara-</i>	<i>tara-</i>	<i>kara</i>	<i>zara-</i>
Korijen <i>onbin</i>	<i>nat-</i>	<i>tat-</i>	<i>kat-</i>	<i>zat-</i>
Infinitiv	<i>nari</i>	<i>tari</i>	<i>kari</i>	<i>zari</i>
Zaključni	<i>nari</i>	<i>tari</i>	<i>kari</i>	<i>zari</i>
Adnominalni	<i>naru</i>	<i>taru</i>	<i>karu</i>	<i>zaru</i>
Usklični	<i>nare</i>	<i>tare</i>	<i>kare</i>	<i>zare</i>
Imperativni	<i>nare</i>	<i>tare</i>	<i>kare</i>	<i>zare</i>

Tablica 12 Sekundarne konjugacije kopula, pridjevnih kopula i negativa u ranom srednjem japanskom⁵⁷

Pojavom ovih oblika, točnije spojem pridjevne kopule i negativnog oblika, sekundarne konjugacije su omogućile tvorbu više gramatičkih oblika kao imperativa, te su omogućili slobodno spajanje s vremenskim oblicima i pomoćnim oblicima za izražavanje glagolskog načina, koji se prethodno nisu mogli spajati s primarnim

⁵⁴ Frellesvig (2010), str. 232

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Frellesvig (2010), str. 233

⁵⁷ Ibid., str. 234

oblicima.⁵⁸ Neki od spojeva su bili *taka-kara-zu* 'nije visoko', *taka-kara-zari-ki* 'nije bilo visoko', *taka-kara-zari-keri* 'nije bilo visoko!' i *taka-kara-mu* 'vjerojatno nije visoko'. Uočavamo čestu pojavu *ar-* u ovakvim konstrukcijama. Korijen *a-*, korijen *onbin* (glasovna promjena koja olakšava izgovor pojedinih riječi) i infinitivni oblik su se koristili kako bi se sekundarne konjugacije mogle spojiti s drugim gramatičkim oblicima i/ili pomoćnim oblicima. Sekundarne konjugacije pridjevne kopule su se također koristile uz zahtjevni sufiks *be-*, u obliku *be-kar-*, s pomoćnim oblicima negativa, jednostavne prošlosti i modalne prošlosti, npr. *kurabu be-kara-zari-keri* 'ne bi trebalo uspoređivati!'.

Neki radovi poput Irwin i Zisk (2019) tvrde da se *-i* pridjevi mogu nazivati pridjevskim glagolima: obrazlažu da su *-i* pridjevi po tvorbi sličniji glagolima, dok su pridjevske imenice (vidi 3.4.) sličnije imenicama. Adnominalna kopula pridjeva u japanskom jeziku je *-i* te služi kao oznaka sadašnjeg oblika u predikaciji i kao nastavak u funkciji atribucije; npr. CNJ *aka-i* 'crveno'. Ipak, smatraju da bi bilo točnije reći da je *aka-i* 'crveno je', zato što *-i* funkcionira kao glagol.⁵⁹

3.4. PRIDJEVSKE IMENICE

Keiyōdōshi (hrv. 'pridjevske imenice'; dosl. 'pridjevski glagol') opisuje riječi poput *shizuka* 'mirno, tiho', *kiyora* 'čisto', *yawaraka* 'mekano', te se smatra novom vrstom riječi nastalom u EMJ-u. U vezi nazivlja same vrste riječi, Frellesvig (2010) govori kako su pridjevske imenice u japanskom zapravo podvrsta pridjeva, te bi prikladniji naziv za njih bio 'imenski pridjevi'.⁶⁰ Njegov argument je nadalje objašnjen: pridjevi imaju nastavke s kojima se mogu povezati s glagolima (*-ku*, *-u*), imenicama (*-ki*, *-i*) i pridjevskim kopolama *ni*, *no* i *tu*, a u drugu ruku pridjevske imenice koriste oblike obične kopule u istim situacijama – *siduka-nari* 'je mirno', *siduka-ni* 'mirno (raditi)', *siduka-narazu* 'nije mirno'. Te pridjevske imenice su u OJ-u klasificirane uglavnom kao prilozi.

Nastanak kategorije pridjevskih imenica se dijelom može obrazložiti pojavom kopule *nar-* < OJ *ni ar-*, a drugim dijelom velikom broju kinesko-japanskih posuđenica koje su

⁵⁸ Frellesvig (2010), str. 234

⁵⁹ Irwin i Zisk (2019), str. 50

⁶⁰ Frellesvig (2010), str. 235

prihvaćene u jezik u obliku pridjevskih imenica. Danas su pridjevske imenice u japanskom jeziku većinskim dijelom posuđenice iz kineskog ili iz zapadnih jezika.⁶¹

Mnogo pridjevskih imenica ranog srednjeg japanskog se pojavljuju već u starojapanskom, te sadrže i elemente poput *-ka*, *-raka* i *-yaka*, koji se također mogu pronaći u starojapanskome, no u starojapanskom su se pridjevske imenice generalno klasificirale kao prilozni. Važno je napomenuti da se one nisu mogle koristiti bez kopule ili čestice kao što su se prilozni mogli.⁶² Funkcionirale su kao prilozni dodatkom kopule *ni* ili *to*, uz kopulu *no* su se vezale uz imenice, a uz *ni* ili *to* + gl. biti su mogle imati i ulogu predikata, npr. *-ni ar-* > *-nar-*. Skraćeni oblik je učestao u pozitivnim rečenicama, dok je kraći oblik češći u dužim rečenicama ili tamo gdje se tema, naglasna čestica ili sl. vezuje s njim: *-nar-azu* ~ *ni ar-azu* ~ *-ni-pa ar-azu* 'nije'.⁶³ Uz obične pridjeve, postoje i oni stvoreni iz imenice u spoju s kopulom; npr. *siduka-nar-* 'biti tiho', *apare-nar-* 'biti šteta'. Frellesvig tvrdi da bi se pridjevske imenice kao takve trebale klasificirati i u starojapanskom, uzevši u obzir činjenicu da ti oblici ne spadaju pod definiciju priloga u japanskome, stoga što se kao prilozni ne mogu koristiti bez dodatka kopule ili drugih čestica, kao što primjerice može *ima* 'sada'.⁶⁴ Pojava kopule *nar-* u ranom srednjem japanskom je naizgled bio događaj kojim se ova grupa riječi počela smatrati zasebnom skupinom – pridjevskim imenicama.

Iako na početku ovog razdoblja kineskojapanskih posuđenica nije bilo mnogo, danas se većina posuđenica prihvaćenih u jezik klasificira pridjevskim imenicama, npr. *shinpuru-* 'jednostavno' (eng. *simple*). Nekolicina pridjevsko-imeničnih posuđenica razdoblja EMJ je koristila kopulu *tar-*: *daūdaū-tar-* 'veliko, veličanstveno', dok su se pomoću nekih izvedenica mogu tvoriti pridjevske imenice: npr. *-gati-* 'sklono; vjerojatno', *-ge* 'nalik, činiti se', *-yaū* 'nalik'.⁶⁵

4. KASNI SREDNJI JAPANSKI

Primarni izvori koje znanstvenici koriste za LMJ se mogu podijeliti u domaće (izvorno japanske) i strane. Domaći izvori se sastoje od rječnika, enciklopedija,

⁶¹ Uehara (2003), str. 378

⁶² Frellesvig (2010), str. 235

⁶³ Tranter (2012), str. 230

⁶⁴ Frellesvig (2010) str. 235

⁶⁵ Ibid.

budističkih materijala, materijala za predstave (posebice *kyōgen*), te djela iz književnosti kao *Heike monogatari* i *Hōjōki*. U drugu ruku, strani izvori se također sastoje od riječnika, gramatika i udžbenika koje su kineski i korejski učenjaci napisali, na primjer, korejski udžbenik *Hopha* (1492.) i *Shōkai shingo* (1618.). Ipak, najvažniji strani materijali su oni kršćanski, koji sadržavaju ne samo riječnike poput *Vocabulario da Lingoa de Japam* (1603.) i knjige o gramatici poput *Arte da Lingoa de Iapam* (João Rodriguez, 1604.-1608.), već i prijevode kršćanske literature na japanski, te transkripcije japanske književnosti, poput *Feiqe Monogatari* (Fabian, 1592.). Jedna od osobina LMJ-a naspram EMJ-a je velika raznolikost u žanrovima književnosti, stilovima i narječjima koji su preneseni putem pisanih dokumenata. U literaturi 16. stoljeća je dostupno najviše materijala i informacija o fonologiji i gramatici. Jezik te literature je uglavnom onaj iz regije *Kinki*, gdje je najbitniji grad bio Kyōto. Suvremeni japanski je baziran na istočnom dijalektu, te nije direktno nastao iz kasnog srednjeg japanskog.

4.1. FONOLOGIJA

Kasni srednji japanski jezik nije sadržavao puno glasovnih promjena, a promjene koje su se dogodile nisu bile složene.⁶⁶ U sljedećoj tablici (Tablica 13) prikazati će se detaljan prikaz inventara glasova prema kršćanskim izvorima, koji prikazuju bitne aspekte fonologije LMJ-a, uključujući i izgovor, koji se u pismu nije prikazivao; proučili su japanski tog vremena vrlo detaljno, podvig koji Frellesvig opisuje kao jednim od najvećih u lingvistici.⁶⁷ <ɔ> je poluotvoreni stražnji usneni samoglasnik, te se nadalje koristi prema Frellesvig (2010).

/a/	/ka/	/sa/	/ta/	/na/	/pa/	/fa/	/ma/	/ya/	/ra/	/wa/
a	ca	sa	ta	na	pa	fa	ma	ya	ra	va, ua
/i/	/ki/	/si/	/ti/	/ni/	/pi/	/fi/	/mi/		/ri/	
i, j, y	qi, qui	xi	chi	ni	pi	fi	mi		ri	
/u/	/ku/	/su/	/tu/	/nu/	/pu/	/fu/	/mu/	/yu/	/ru/	
v, u	cu, qu	su	tçu	nu	pu	fu	mu	yu	ru	
/e/	/ke/	/se/	/te/	/ne/	/pe/	/fe/	/me		/re/	
ye	qe, que	xe	te	ne	pe	fe	me		re	
/o/	/ko/	/so/	/to/	/no/	/po/	/fo/	/mo/	/yo/	/ro/	

⁶⁶ Frellesvig (2010), str. 304

⁶⁷ Frellesvig (2010), str. 300

vo, uo	co	so	to	no	po	fo	mo	yo	ro	
	/ga/	/za/	/da/		/ba/					
	ga	za	da		na					
	/gi/	/zi/	/di/		/bi/					
	gui	ji	gi		bi					
	/gu/	/zu/	/du/		/bu/					
	gu, gv	zu	zzu		bu					
	/ge/	/ze/	/de/		/be/					
	ge	je	de		be					
	/go/	/zo/	/do/		/bo/					
	go	zo	do		bo					
	/kya/	/sya /	/tya/	/nya/	/pya/	/fya/	/mya/		/rya/	
	qia	xa	cha	nha	pia	fia	mia, mea		ria, rea	
		/syu /								
		xu								
	/kyo/	/syo /	/tyo/	/nyo/		/fyo/			/ryo/	
	qio, qeo	xo	cho	nho		fio			rio, reo	
	/gya/	/zya /	/dya/		/bya/					
	guia	ja	gia		bia					
		/zyu /								
		ju								
	/gyo/	/zyo /	/dyo/							
	guio	jo	gio							
	/kwa/									
	qua									
	/gwa/									
	gua									
	/kuu/	/suu /	/tuu/	/nuu/	/puu/	/fuu/	/muu/	/yuu/	/ruu/	
	cũ, cû	sũ, sû	tçũ, tçû	nũ, nû	pũ, pû	fũ, fû	mũ, mû	yũ, yû	rũ, rû	
/ool/	/kool/	/soo /	/tool/	/nool/	/pool/	/fool/	/mool/	/yool/	/rool/	
vô , uô	cô	sô	tô	nô	pô	fô	mô	yô	rô	
/cɔ/	/kɔɔ/	/sɔɔ /	/tɔɔ/	/nɔɔ/	/pɔɔ/	/fɔɔ/	/mɔɔ/	/yɔɔ/	/rɔɔ/	
võ, uõ	cõ	sõ	tõ	nõ	põ	fõ	mõ	yõ	rõ	

	/guu/	/zuu /	/duu/		/boo/					
	gũ, gû	zũ	zzũ		bô					
	/goo/	/zoo /	/doo/							
	gô	zô	dô							
	/gɔɔ/	/zɔɔ /	/dɔɔ/		/bɔɔ/					
	gǒ	zǒ	dǒ		bǒ					
	/kyuu/	/syu u/	/tyuu /	/nyu u/		/fyuu/			/ryuu/	
	qiũ	xũ	chũ	nhũ		fiũ			riũ	
	/kyoo/	/syo o/	/tyoo /	/nyo o/	/pyo o/	/fyoo/	/myo o/		/ryoo/	
	qeô	xô	chô	nhô	peô	feô, fiô	meô, miô		reô, riô	
	/kyɔɔ/	/syɔ ɔ/	/tyɔɔ/		/pyɔɔ /	/fyɔɔ/	/myɔɔ /		/ryɔɔ/	
	qiǒ	xǒ	chǒ		piǒ	fiǒ, feǒ	miǒ, meǒ		riǒ, reǒ	
	/gyuu/	/zyu u/	/dyu u/		/byu u/					
	guiũ	jũ	giũ		biũ					
	/gyoo/	/zyo o/	/dyo o/		/byo o/					
	gueô	jô	giô		beô, biô					
	/gyɔɔ/	/zyɔ ɔ/	/dyɔɔ /		/byɔɔ /					
	guiǒ, gueǒ	jǒ	giǒ		biǒ, beǒ					
	/kwɔɔ/									
	quǒ									

Tablica 13 Inventar glasova u Kasnom srednjem japanskom jeziku⁶⁸

Frellesvig (2010) nadalje objašnjava fonološke promjene u LMJ-u: gubitak /w/ u EMJ-u vidimo prije /o/ i unutar riječi prije /i, e/. U LMJ-u se nadalje izgubio prije /i, e/ na početku riječi, te nakon /k/ (iako se rijetko pronalazio, i to u sinojapanskim posuđenicama,) te je razlika /kwe/ ≠ /ke/ > /ke/ nestala iz jezika. Nakon gubitka /w/ poslije većine samoglasnika i /k/, ono je ostalo u spoju s /a/, na početku sloga /.wa/ i nakon /k-, g-/ , /kwa, gwa/. Npr. *facqua* /fakkwa/ 'bijeli cvijet' i *quaxi* /kwasi/ '(desertno) voće'. Ispred /a/ se /w/ nije izgubilo sve do NJ. Za /w/ je postojao veliki broj sinojapanskih morfema koji počinju s *kw* i *gw* prije /a, ǎ/. Dokazi za te izgovore se

⁶⁸ Frellesvig (2010), str. 305-306

nalaze u japanskom riječniku *Setsuyōshū* (1474.) i određenoj kršćanskoj literaturi; u *Vocabulario* nalazimo riječi poput „guaijin“ *gwaijin* 'stranac' i „quosai“ *kwāāsai* 'sjaj'.⁶⁹

Ipak, čini se da je takva vrsta izgovora bila ograničena na visokoobrazovane, prema napomenama u *Santai shishō* koji ukazuju na to da u ovom razdoblju neobrazovane klase u izgovoru nisu koristile labijalizaciju.⁷⁰

Prema tekstovima kasnog EMJ-a vidljiva je nesuglasnost u vezi izgovora slogova <e> i <ye>. Opisi u *Shittan* i *Arte* ukazuju na to da su se slogovi pisani s <e> čitali kao [je], te romanizacije u *Vocabulario* <yebi> *yebi* 'škamp' i *Feiqe* <coye> *koye* 'glas' nadalje potvrđuju da se /e/ nije moglo naći na početku sloga u LMJ-u, te Lange (1971) tvrdi da je e bilo [je] svugdje u ranom LMJ-u te da romanizacije koje su <ye> prikazale isključivo na početku sloga ukazuju na činjenicu da je do kasnog LMJ-a [je] preživjelo samo na početku sloga i nakon /s, z/.⁷¹

U ranom srednjem japanskom smo vidjeli promjenu /-p-/ u /-w-/ usred riječi, dok je promjena /p/ > /f/ > /h/ započela negdje u LMJ. Znanstvenici tvrde da je složeno datirati ovu zvučnu promjenu stoga što se nije odrazila u japanskom pismu, te su se znakovi koji su se koristili za /pV/ i /bV/ (はひふへほ) počeli koristiti i za /fV/.⁷² /p/ je bio drugačiji ovisno o položaju unutar riječi: do LMJ-a se na početku riječi pretvorilo u /f/, dok je unutar riječi prije /a, o/ postalo /w/, a u ostalim slučajevima potpuno nestalo. Iako je u LMJ-u *p* rijetko, pronalazi se u vokabularu mimetika, npr. *ponpon* i riječima poput *mappira*. Zbog raznih promjena koje su utjecale na /p/, danas se u jeziku nalaze različiti oblici ponekih riječi, npr. (-p- > -pp) *appare* 'divno!' ~ (-w- < -p-) *aware* 'duboki osjećaj'.

- (30) (OJ *pikar*- >) NJ *pika-pika* 'svjetlucajući'
(OJ *puk*- >) NJ *puka-puka* 's daškom'

Bitno je napomenuti da je u slučaju izražajnih priloga vrlo teško zaključiti je li se *p* izgovaralo kao /p/. U *Vocabulario* je prilog *pika-pika* zapisan sa *f*, a ne *p*: '*fificato*' (*fika-fika-to*), što ukazuje na mogućnost da je *pika-pika* inovacija u NJ, dok EMJ *poro-poro* 'neprekidno plakanje' > LMJ *foro-foro* > NJ *horo-horo* ~ *poro-poro* nadalje

⁶⁹ Ibid., str. 307-315

⁷⁰ Tranter (2012), str. 248

⁷¹ Tranter (2012), str. 251

⁷² Frellesvig (2010), str. 311

otežavaju zaključak.⁷³ Znanstvenici se uglavnom slažu da se tijekom većine razdoblja LMJ *p* čitalo kao [ϕ]: zagonetka u *Gonara-in Gyosen Nazo* (1516) – 'spajaju se dvaput za majku (*fafa*), a nijednom za oca (*fifi*)' – kojoj je odgovor 'usne', ukazuje na činjenicu da je *p* dvousneni fonem, te se u *Dictionary sive Thesauri Linguae Iaponicae Compendium* (1632) *f* opisuje kao zvuk između [f] i [h].⁷⁴

4.2. OBLICI PRIDJEVA

Rani srednji japanski je donio nekoliko velikih promjena u vezi pridjeva, naime sekundarne oblike nekih kopula *-kar-* i *nar-/tar-*, koje su nastale fonološkim spojem *-ku ar-* i *ni/to ar-*.⁷⁵ LMJ je bilo razdoblje u kojemu su se primarni i sekundarni oblici gotovo spojili u oblik koji je odraz oba, a sadrži i poneke gramatičke oblike glagola. Do kraja LMJ-a se pridjev za izražavanje nepostojanja *na-* počeo koristiti kao uobičajena negacija glagola *ar-*.

Određeni	
Sadašnjost	<i>i (~ karu) ~ kere</i>
(Prošlost)	<i>(katta)</i>
Konjektivni	<i>karoo ~ karoozuru</i>
Imperativ	<i>kare</i>
Neodređeni	
Infinitiv	<i>u ~ ku</i>
Glagolska imenica	<i>ute ~ kute</i>
Uvjetni	<i>kuwa ~ kunba ~ utewa ~ kutewa</i>
Provizorni	<i>kereba</i>
Koncesivni	<i>keredomo ~ utemo ~ kutemo</i>
Negativ	<i>kara-n-</i>

Tablica 14 Oblici pridjevske kopule u Kasnom srednjem japanskom jeziku⁷⁶

Pridjevi su imali nekoliko promjena: kopule zaključnog i adnominalnog oblika su se izjednačile u *-i* (Tablica 15), te je tom promjenom nastao manjak nastavka u zaključnom obliku, s čime je jedina razlika između *ku* i *shiku* pridjeva bila očitana u korijenu (Tablica 16).

Razdoblje	OJ	EMJ		LMJ
Zaključni	<i>si ~ Ø</i>	<i>si ~ Ø</i>	>	<i>i</i>
Adnominalni	<i>ki</i>	<i>i</i>		

⁷³ Frellesvig (2010), str. 316

⁷⁴ Tranter (2012), str. 248

⁷⁵ Frellesvig (2010), str. 339

⁷⁶ Frellesvig (2010), str. 340

Tablica 15 Spoj zaključnog i adnominalnog oblika kopula⁷⁷

Razdoblje	OJ	EMJ		LMJ
Zaključni	<i>taka-si utukusi-</i>	<i>taka-si utukusi-</i>	>	<i>taka-i utukusi-i</i>
Adnominalni	<i>taka-ki utukusi-ki</i>	<i>taka-i utukusi-i</i>		

Tablica 16 Prikaz razlika ku i shiku pridjeva prema korijenu⁷⁸

Većina oblika koje je glagolska fleksija sadržavala su bili korišteni i za pridjeve, ali se prošlo vrijeme tvorilo analitički, npr. *-u/-ku atta*; *-u/-ku gozatta*. U suvremenom japanskom se za izražavanje prošlog vremena pridjevima dodaje nastavak *katta*, no u kasnom srednjem japanskom nije se koristio učestalo. Frellesvig tvrdi da se *katta* uglavnom nalazio uz *na-* 'ne postojati', koji je u to vrijeme bio blizu leksikalizacije kao glagol *nakar-* (od *na-kar-*), te nadalje povezuje *na-kar-* s *nakatta* i *nakaru*, kao derivatima tog oblika.⁷⁹

Nadalje, Frellesvig (2010) analizira ostale oblike pridjeva na sljedeći način: pridjevska kopula sadašnjosti *-karu* i imperativ *-kare* su odrazi sekundarnih konjugacija adnominalne kopule *-karu* i spoja uskličnog oblika i imperativa *-kare* iz ranog srednjeg japanskog. *-karu* se koristio rijetko; uglavnom u ulozi atributa ili predikata, a rijeđe uz *roz* i *majii* kao pretpostavka. Nadalje, sadašnji oblik *-kere*, kao usklični oblik u EMJ-u, sada se koristio kao varijacija sadašnjeg oblika uz *koso*. Morfološki, *-karoo ~ karoozuru* odražavaju spojeve sekundarnih konjugacija *-kar-* s pomoćnim oblikom *-(a)m-* i namjernim oblikom *-(a)ūze-*, te su stoga jednaki voljnom i namjernom obliku glagola, ali su funkcionalno *-karoo ~ karoozuru* konjunkturalni. Obje varijante infinitiva *-u* i *-ku* se nalaze u istim konstrukcijama, primjerice analitičkim konstrukcijama uz glagol biti, *-u atta ~ -ku atta*; negativnim pridjevom *na-*, *-u na- ~ -ku na-* ili adverbalskim ili neodređenim oblicima. Bitno je napomenuti da se ipak *-u* koristio češće, dok se kao korijen pridjeva u tvorbi uvjetnih oblika koristio isključivo *-ku*: *-kuwa ~ -kunba*. *-kunba* se češće koristio u *kanbun-kundoku*. Oblik *-utewa ~ -kutewa* je novi uvjetni oblik, a *utemo ~ kutemo* novi koncesivni oblici. Negativni oblik je i dalje bio *-karan-*, ali se negativni oblik, kao i prošlo vrijeme, sve češće tvorilo analitičkim oblicima; *-u/-ku na-*.

⁷⁷ Frellesvig (2010), str. 340

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Frellesvig (2010), str. 341

Koncesivni *-keredomo* se u obliku čestica *keredomo*, skraćenih oblika *kedo* i *keredo* koristi u suvremenom japanskom, ali se i u EMJ-u počeo koristiti kao zasebni veznik.⁸⁰

5. SUVREMENI JAPANSKI

Izvora i štiva za suvremeni japanski imamo znatno više nego za japanski jezik u ranijim periodima te ih je moguće detaljno proučavati. Ovo razdoblje je rezultat svih promjena unutar jezika te je nadalje ukratko opisan.

5.1. FONOLOGIJA

Naspram prijašnjih razdoblja, CNJ sadrži puno manji inventar fonema i slobodnih mora. Tablica 17 je prikaz fonema CNJ-a prema sustavu transkripcije *kunreishiki*, koji koristi većina lingvista, dok Hepburnov sustav odražava alofonske varijacije: /si/ *shi*, /ti/ *chi*, /tu/ *tsu*, /hu/ *fu*, /zi/ *ji*, /sya/ *sha*, /syu/ *shu*, /syo/ *sho*, /tya/ *cha*, /tyu/ *chu*, /tyo/ *cho*, /zya/ *ja*, /zyu/ *ju*, /zyo/ *jo*. Neke od ovih varijacija su u međuvremenu postale fonemske varijacije, te ih Frellesvig (2010) stoga koristi.

a	ka	sa	ta	na	ha	pa	ma	ya	ra	wa
i	ki	shi	chi	ni	hi	pi	mi		ri	
u	ku	su	tsu	nu	fu	pu	mu	yu	ru	
e	ke	se	te	ne	he	pe	me		re	
o	ko	so	to	no	ho	po	mo	yo	ro	wo
	ga	za	da		ba					
	gi	ji			bi					
	gu	zu			bu					
	ge	ze	de		be					
	go	zo	do		bo					
	kya	sha	cha	nya	hya	pya	mya		rya	
	kyu	shu	chu	nyu	hyu	pyu	myu		ryu	
	kyo	sho	cho	nyo	hyo	pyo	myo		ryo	
	gya	ja			bya					
	gyu	ju			byu					
	gyo	jo			byo					

Tablica 17 Inventar glasova suvremenog japanskog jezika

⁸⁰ Frellesvig (2010), str. 341

U kasnijem dijelu LMJ-a, /t, d/ su se fonetički asibilirali ispred /i, u/, prema kršćanskim izvorima. Nadalje su se u razdoblju modernog japanskog /d/ i /z/ spojili prije /i, u/, te se izgovor rezultata smatra /z/ (31) .

- (31) /d/ > /z/ / __ /i, u/
 /du/ [d^zu] ≠ /zu/ [zu] > /zu/ [d^zu ~ zu]
 /di/ [d^ʒi] ≠ /zi/ [ʒi] > /zi/ [d^ʒi]
midu 'water' ≠ *mizu* 'ne vidjeti; ne vidi' > *mizu*
midika- 'blizu' ≠ *mizika-* 'kratko; nisko' > *mizika-*

Pravopis u složenicama razlikuje じ (*zi*) od ぢ (*di*), te ず (*zu*) od づ (*du*) i danas pa riječ みぢか (*mizika-* 'blizu, poznato') odražava svoje podrijetlo kao spoj *mi* 'tijelo' i *tika-* 'blizu', te かなづかい (*kana-zukai* 'korištenje *kane*; sricanje') odražava *tsukai* 'korištenje'.

Tranter (2012) objašnjava promjene koje su se u ovom razdoblju dogodile na sljedeći način: Najkonzervativnija varijacija japanskog jezika je imala 14 suglasnika; /b p m w t d s dz n r j k g h/, koji spojem s /a e o i u/ ili /ja jo ju/ stvaraju jednostavne /C(j)V/ more. /w/ je ograničeno na _/a/, dok je /j/ ograničeno na _/a/o/u/. Drugi sljedovi su svi mogući. U suvremenom japanskom se nadalje pojavljuje nekoliko alofona: (1) /g/ = [g] na početku riječi, dok je ovisno o govorniku, registru i sl. [ŋ] ~[g] unutar riječi. (2) /h/ (< ranije f) = [ϕ], /t/ = [ts], te /d/ = [dz] prije /u i/; (3) /t/ = [tɕ], /s/ = [ɕ], /d/ = [dzɕ], /h/ = [ç] ispred /i/ ili /j/. (4) Ostali suglasnici se do neke razine palataliziraju ispred /i/j/. Ovi alofoni prikazuju ranije doba jezika. Utjecaj zapadnih posuđenica je rezultirao time da alofonske varijacije (1-3) postanu fonemske. /ϕ/ ~ [ϕw] f, /ts/ ts se sada pojavljuju ispred bilo kojeg samoglasnika, /ɕ/ sh, /tɕ/ ch, /dz/ j se pojavljuju ispred _/e/, dok su /t/ t i /d/ d ispred _/i/. Fonemizacija /s/ vs /ɕ/, /t/ vs /tɕ/, te /d/ ili /dz/ vs /dzɕ/ prema Tranter (2012) ukazuje da, primjerice [tɕa] više ne može biti tretiran kao /t/ + /ja/. U izgovoru nekih govornika vidimo i izjednačavanje [ç] sa /ɕ/; *hito* /hito/ [çito] > [ɕito] *shito* 'čovjek'. Fonem /v/ je nastao kako bi se /v/ razlikovalo od /b/ u zapadnim posuđenicama u pismu, dok Tranter tvrdi da se u stvarnosti u govoru koristi samo /b/ (isto Vance 1987, str. 32). /w/ i /j/ se uglavnom pojavljuju ispred /a/ i /a/o/u/, ali neki govornici u

posuđenicama izgovaraju i /we/, /wi/, /wo/ i /je/, za koje Tranter (2012) tvrdi da su zapravo izgovarani kao spojevi samoglasnika /ue/, /ui/, /uo/ i /ie/.⁸¹

5.2. OBLICI PRIDJEVA

Pridjevi se razlikuju kao 'pravi' pridjevi (*keiyōshi* 形容詞); *-i* pridjevi i *-na* pridjevi (*keiyōdōshi* 形容動詞, dosl. 'pridjevski glagoli'), gdje znanstvenici *-na* pridjeve nazivaju 'imenskim pridjevima' ili 'pridjevskim imenicama'. Znanstvenici ove dvije vrste pridjeva kategoriziraju na razne načine (vidi 3.3.; 3.4.), te će se u svrhu pojednostavljenja nadalje 'pravi pridjevi' zapisivati kao *-i* pridjevi, dok će se pridjevske imenice zapisivati kao *-na* pridjevi. *-na* pridjevi (< CNJ *nari*-pridjevi) se uglavnom mijenjaju kao i kopula. Nekoliko ih je nepravilno: *onaji* 'jednako; isto' je većim dijelom korišten kao *-na* pridjev, dok su *ōki-i* 'veliko' i *chiisa-i* 'malo' *-i* pridjevi koji imaju varijaciju u obliku *-na* pridjeva: *ōki-na*; *chiisa-na*. *beki* 'morati, trebati' je ograničen na sadašnjost *beki-da* i atributivni *beki* u svim osim najformalnijeg oblika jezika. *-i* pridjevi su u modernom japanskom izgubili oblik *ō* (*-karō*, danas isklj. u književnosti), te je isti zamijenjen konstrukcijom *-na* pridjeva u sadašnjosti + *-darō*. Pridjev *ii* ~ *yoi* 'dobro' u svim oblicima osim sadašnjosti, koristi *yo-* kao korijen. Zastarjeli oblici *-i* i *-na* pridjeva su atributivni *-ki*, koji se ponekad koristi u svrhu naglašavanja, npr. *subarashiki aru hi* 'divan dan'; *-shi* (*jiko ōshi* 'puno nesreća'), te oblik *-karō*.

		<i>i-</i>	<i>i/na-</i>	<i>na-</i>	<i>onaji</i>
Određeni	Neprošlost	<i>-i</i>	<i>-i</i>	<i>-da</i>	<i>-da</i>
	Atributivni	<i>-i</i>	<i>-na / -i</i>	<i>-na</i>	<i>-∅</i>
	Prošlost	<i>-katta</i>	<i>-katta</i>	<i>-datta</i>	<i>-datta</i>
	Oblik <i>ō</i>	<i>-i-darō</i>	<i>-i-darō</i>	<i>-darō</i>	<i>-darō</i>
Konjunktivni	Adverbalni	<i>-ku</i>	<i>-ku</i>	<i>-ni</i>	<i>-ku</i>
	<i>te</i> -oblik	<i>-kute</i>	<i>-kute</i>	<i>-de</i>	<i>-de</i>
	<i>tari</i> -oblik	<i>-kattari</i>	<i>-kattari</i>	<i>-dattari</i>	<i>-dattari</i>
	<i>tara</i> -oblik	<i>-kattara</i>	<i>-kattara</i>	<i>-dattara</i>	<i>-dattara</i>
	<i>ba</i> -oblik	<i>-kereba</i>	<i>-kereba</i>	<i>-nara</i>	<i>-nara</i>
Derivativi	<i>sō</i> -oblik	<i>-sō-na</i>	<i>-sō-na</i>	<i>-sō-na</i>	...
	Pristojni				
	Negativ	<i>-ku (wa) na-</i>	<i>-ku (wa) na-</i>	<i>-de (wa) na-</i>	<i>de (wa) na-</i>
			<i>-jana-</i>	<i>-jana-</i>	

Tablica 18 Oblici *-i* pridjeva i *-na* pridjeva u suvremenom japanskom jeziku

⁸¹ Tranter (2012), str. 269-270

-i pridjevi nemaju pravi formalni oblik. *-na* pridjevi i glagoli imaju promijenjeni morfem, dok se na *-i* pridjeve dodaje čestica *desu*. U nekim slučajevima u japanskom izvan standardnog jezika, čestica *desu* se tretira kao kopula, te za *takakatta-desu* dolazi do *Itakai-deshita* 'bilo je skupo'.

Prema klasifikaciji, *-i* pridjevi i *-na* pridjevi su stvar diskursa među znanstvenicima već dugi niz godina. Jedni smatraju da bi trebali biti udruženi u jednu skupinu koja opisuje sve pridjeve, drugi misle da bi bilo bolje odvojiti ih u dvije skupine, dok neki *-i* pridjeve smatraju podgrupom glagola, a *-na* pridjeve podgrupom imenica. Pod skupinu koja *-i* pridjeve smatra glagolima spadaju i Irwin i Zisk (2019), te je nadalje objašnjen razlog takvog pogleda. Usporede li se oblik sadašnjosti glagola, npr. (*yo ga*) *ake-ru* '(zora) sviće', pridjeva, npr. *akaru-i* 'svijetlo je' i imenica, npr. *hikari (da)* 'svjetlo je', može se primijetiti da imenica može biti korištena sama, uz naglasak na njoj samoj (još jedan primjer bi mogao biti *Keisatsu* 'Policija!'). Ako se *da* smatra kriterijem kojim riječ spada pod skupinu imenica, *akiraka* u *akiraka da* 'jasno je' bi bila imenica, a ne pridjev. Ipak, adnominalni oblik pridjeva, npr. *akiraka-na shouko da* 'jasan je dokaz', pokazuje da *na* razlikuje pridjeve od imenica koje u sličnom slučaju koriste *no*: *hanzai no shouko da* 'dokaz je zločina', što je argument protiv ove teorije. Ideja ujedinjene klase pridjeva koja sadrži *-i* pridjeve i *-na* pridjeve je podržana sintaktičkim i semantičkim argumentima (Backhouse 1984c; Wierzbicka 1986), kao što je i postojanje bliskih semantičkih parova, npr. *mugo-i* i *zankoku da* 'okrutno', te čak i slobodnim variranjem između *-i* i *-na*, kao *chiisai i atataikai-na*, no znanstvenici ipak nisu suglasni oko klasifikacije pridjeva, postoji više teorija, te je potrebno nadalje istražiti.

6. KORPUSNA ANALIZA

Ovo poglavlje se bavi analizom *-i* pridjeva i *-na* pridjeva od razdoblja Nara do razdoblja Meiji uz pomoć korpusa. Korpusi kojima ću se služiti su CHJ (hrv. 'Korpus povijesnog japanskog jezika) i BCCWJ (hrv. 'Balansirani korpus suvremenog pisanog japanskog'). CHJ je korpus koji se sastoji od više podkorpusa, podijeljenih po razdobljima te vrstama literature unutar samih razdoblja. Pojavnice unutar korpusa su označene po razdobljima, djelu u kojem se nalaze te godini, vrsti riječi, izgovoru, obliku unutar teksta i sl. Sam korpus ima opseg od razdoblja Nara do razdoblja Shōwa, te

koristi analizatore 'kratkih jedinica' (短単位) ili 'dugih jedinica' (長単位). Kratke jedinice su riječi koje se sastoje od jednog ili dva morfema, npr. *asa* (朝) 'jutro', dok se duge jedinice sastoje od više morfema; *kōgi tēma* (講義テーマ) 'tema predavanja'. Cijeli korpus se sastoji od 20,79 milijuna kratkih jedinica, odnosno 2,87 milijuna dugih jedinica, dok je bez simbola i razmaka broj kratkih jedinica 18.650.926.

BCCWJ se sastoji od tekstova koji se protežu od 1971. do 2008. godine. Sastoji se od ukupno 104.3 milijuna kratkih jedinica koje se nalaze unutar djela raznih književnih žanrova, novina, službenih dokumenata, internetskih blogova, a koji su nasumično odabrani. Pojavnice unutar korpusa su morfološki analizirane te su označene ovisno o strukturi rečenice, te bibliografskim informacijama djela u kojima se nalaze.

U svrhu proučavanja pridjeva, u ovome radu će se pridjevi u CHJ-u analizirati preko funkcije kratkih jedinica, dok će se u BCCWJ-u analizirati skupno od 1971. - 2008. godine. U ovome poglavlju će se po razdobljima istražiti koji su *-i* i *-na* pridjevi najučestaliji u korpusu, analizirati distribucija istih u usporedbi s brojem svih riječi unutar korpusa, te nadalje detaljnije analizirati njihov odnos unutar razdoblja i općenito. Računati će se relativne frekvencije koje omogućavaju usporedbu baza podataka različitih veličina. Rezultat formule prikazuje frekvenciju određene riječi po milijunu pojava u korpusu, a računa se na sljedeći način:

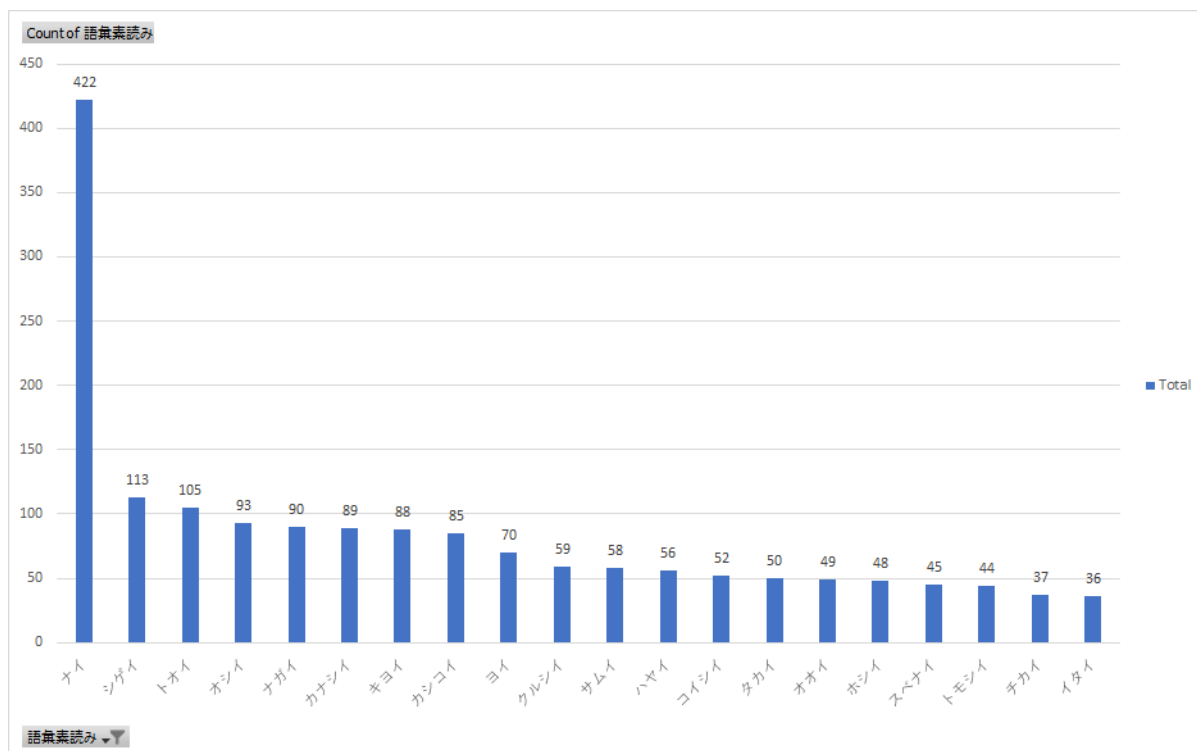
(broj rezultata : veličina korpusa u kratkim jedinicama) x 1000000.

-na pridjevi (npr. *kirei-na*) su nadalje napisani bez dodatka *-na*, dakle zapisana je pridjevska osnova (*kirei*). Unatoč dostupnosti velike baze podataka, alata i mogućnosti koje korpus CHJ pruža, važno je napomenuti da ne sadrži potpuni skup riječi iz razdoblja japanske povijesti kojih se dotiče, te je znatno manji od BCCWJ-a. U ovome radu koristimo isključivo korpuse CHJ i BCCWJ, te su usporedbe pridjeva i rezultati istraživanja direktno povezani s njihovim sadržajima.

6.1. NARA

Za razdoblje Nara, najkorisniji izvor podataka pridonosi zbirka pjesama *Manyōshū*: sadrži više od 4500 pjesama, no za ovo razdoblje su također korisni i *Nihon shoki*, a i zapisi molitvi *norito* koji su također dostupni u korpusu.

Manyōshū sadrži 2670 zapisanih *-i* pridjeva, od kojih je 203 različita pridjeva. Graf 1 prikazuje dvadeset najučestalijih *-i* pridjeva u zbirci *Manyōshū*:

Graf 1 Dvadeset najčešćih *-i* pridjeva u djelu *Manyōshū*

Možemo uočiti da je *na-* 'ne postojati'; 'nemati' (nadalje pisan kao *nai* radi lakšeg razlikovanja s '*-na* pridjevima') daleko najčešće korištena riječ u zbirci. Kao negativ je proučavan na više načina: sintaktički i semantički (Ikeya i Kawamori, 1998; Kato, 1985; Kuno, 1980; Takubo, 1985) i kroz radove koji se bave prirodnim govorom (McGloin, 1986; Yamada, 2000; Ono i Thompson, 2017). Kategorizira se po dvjema skupinama prema sintaktičkim i semantičkim ulogama:⁸² a) kao neovisna riječ koja se smatra pridjevom 'nepostojeće; manjak', b) kao ovisnim oblikom za negaciju glagola i pridjeva, što je njegova znatno češća uloga u jeziku. Analizator unutar korpusa *nai* klasificira kao pridjev zbog toga što se ponaša kao *-i* pridjev prilikom mijenjanja gramatičkih oblika.

Često se koristio u svrhu povezivanja rečenica, npr.

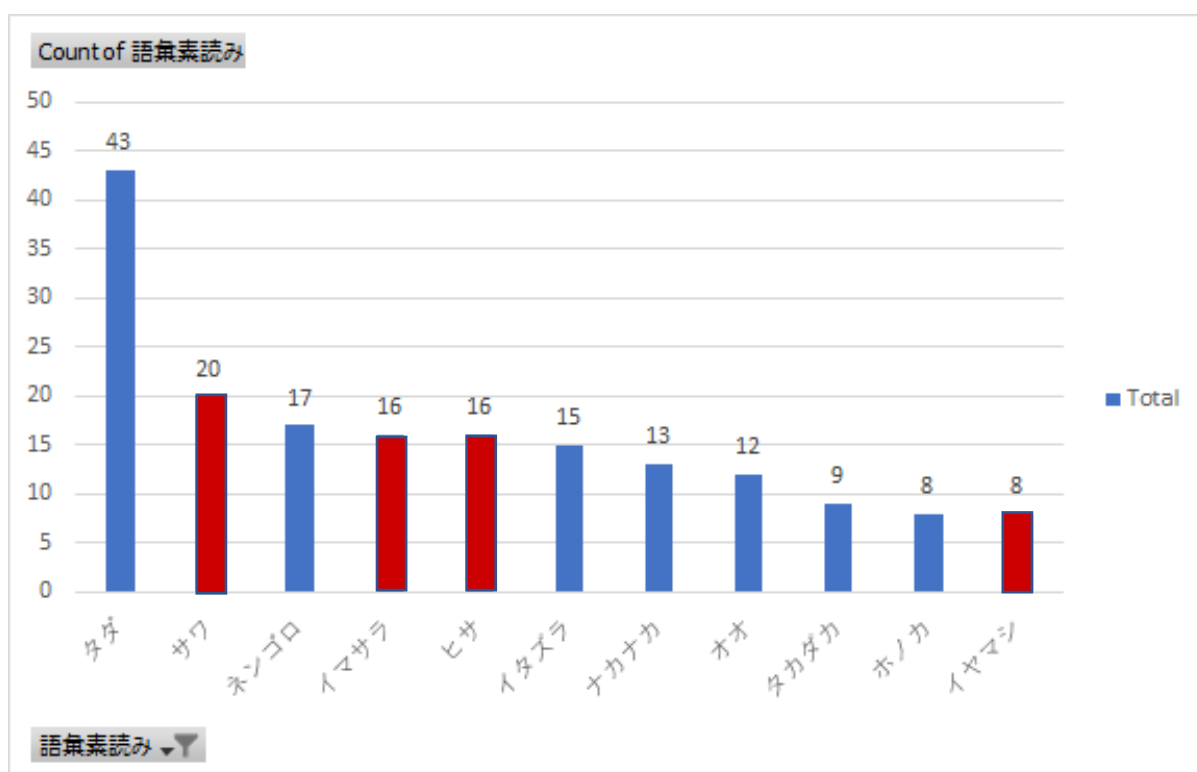
(...) *yo no simofuri isidoko to kapa no koori-kogori samuki yo wo yasumukoto naku kayoi-tutu tukureru ie ni* (...) (MYS 1.79)

⁸² Sadler (2020, str. 461)

(...) u hladnoj noći u kojoj je pod rijeke obložen kamenjem i mrazom i rijeka se zaledila, bez odmora dok se vraća kući (...)

Drugi najčešći *-i* pridjev je *shige-* 'često' (jp. 多い, kojeg slijede *too-* 'daleko', *oshi-* 'žalosno', *naga-* 'dugo' i *kanashi-* 'tužno'. Već u razdoblju Nara moguće je primijetiti neke pridjeve koji su učestali i u suvremenom japanskom jeziku.

-na pridjevi se u *Manyōshū* pojavljuju puno rijeđe od *-i* pridjeva: zapisano ih je samo 309, od kojih je 73 različitih pridjeva. Zanimljivo je uočiti razliku između riječi koje su se smatrale *-na* pridjevima u prošlosti usporedivši ih s njihovim suvremenim inačicama.

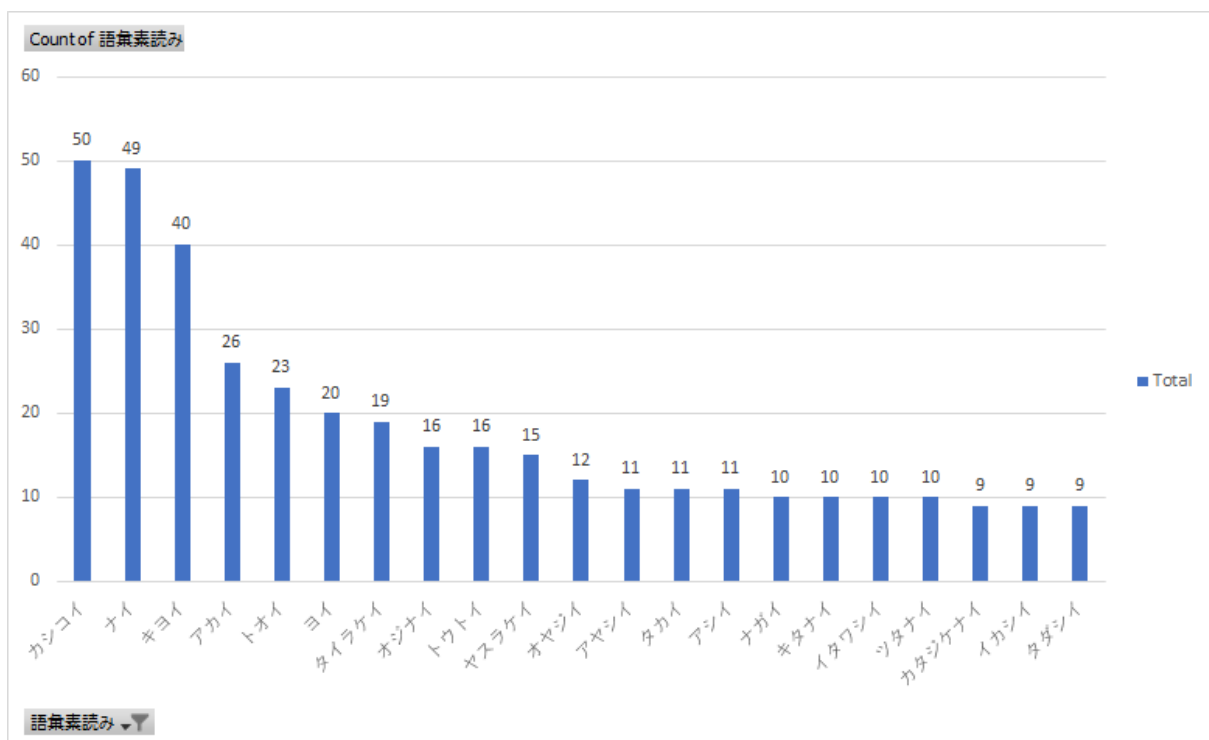

Graf 2 Jedanaest najčešćih *-na* pridjeva u djelu *Manyōshū*

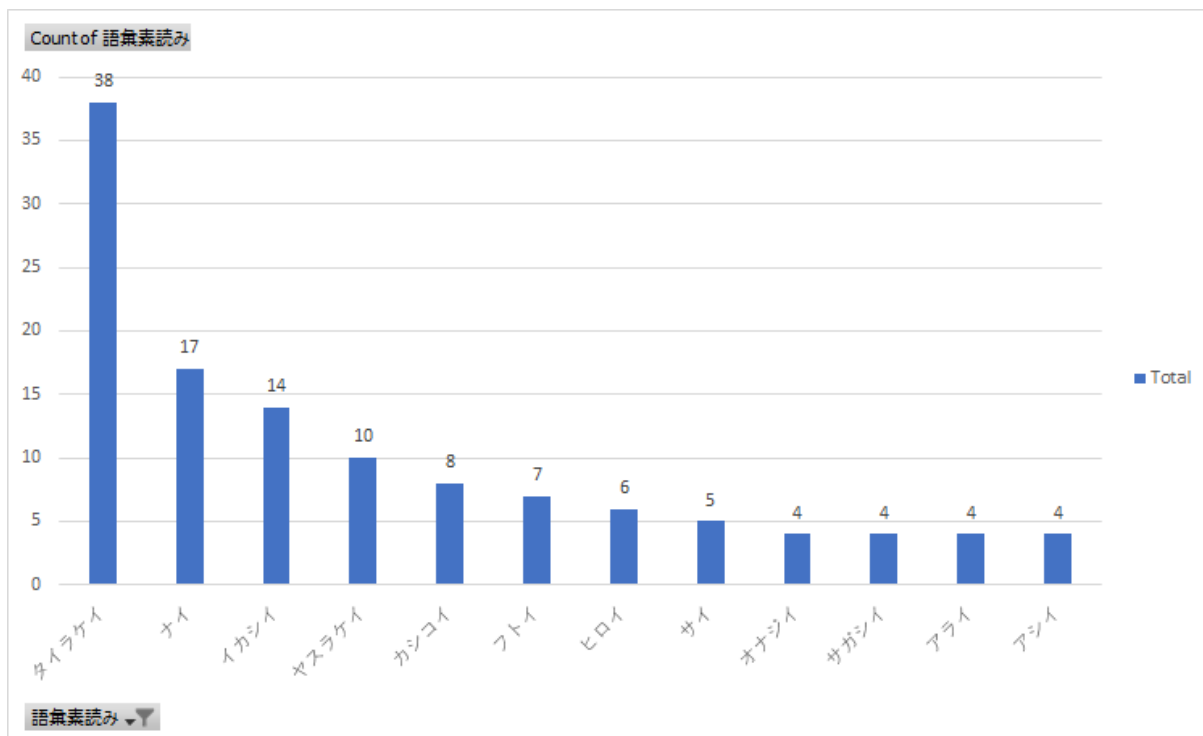
Vidljiva je tendencija češćeg korištenja *-i* pridjeva u ovom djelu. To je jedna od tendencija koja će se prožimati kroz većinu razdoblja japanskog jezika. Najčešći *-na* pridjev *Manyōshū* je *tada* 'obično, samo' (直). U korpusu se nalazi 43 puta, preko dvostruko više od *sawa* 'mnogo, vrlo' (さわ). *sawa ni* 'mnogo' je analogna CNJ *ooi ni* (多いに) – u suvremenoj inačici se primjećuje spoj *-i* pridjeva *ooi* 'mnogo' (多い) s kopulom *-na* pridjeva *ni* (に). Riječi *tada* i *nakanaka* obje znače 'vrlo', *sawa* i *iyamashi* su riječi koje opisuju količinu, dok *imasara* i *hisa* označavaju vrijeme. Prema ovom

grafu možemo uočiti činjenicu da su najčešći *-na* pridjevi oni vezani uz količinu i vrijeme (na grafu označeni crveno). Usporedimo li s *-i* pridjevima, također je vidljivo da je takvih pridjeva velik broj: npr. *naga-* 'dugo' (90), *too-* 'daleko' (105), *haya-* 'brzo; rano' (56) i *oo-* 'mnogo' (49), no *-i* pridjevi su se češće koristili za izražavanje emocionalnog stanja: *kiyo-* 'čisto' (88), *kashiko-* 'mudro' (85), a posebice onih negativnih: *oshi-* 'žalosno' (93), *kanashi-* 'tužno' (89), *kurushi-* 'bolno' (59), *ita-* 'bolno' (36), što je vjerojatno povezano sa sadržajem pjesama. U najčešćih deset *-na* pridjeva pojavljuje se samo jedan pridjev koji opisuje emocionalno stanje; *nengoro* 'drago, intimno'.

U spisima *Nihon Shoki* i molitvama razdoblja Nara zapisan je znatno manji broj riječi. Spisi carskih naredbi sadrže 551 *-i* pridjev, od kojih je 86 različitih pridjeva (Graf 3) dok je u molitvama zapisano 150 *-i* pridjeva, 30 različitih (Graf 4). Zanimljivo je uočiti da naspram zbirke *Manyōshū*, u naredbama i molitvama je najčešći *-i* pridjev *kashikoi* 'mudro', koji se nalazi u gotovo jednakom broju kao *nai*.

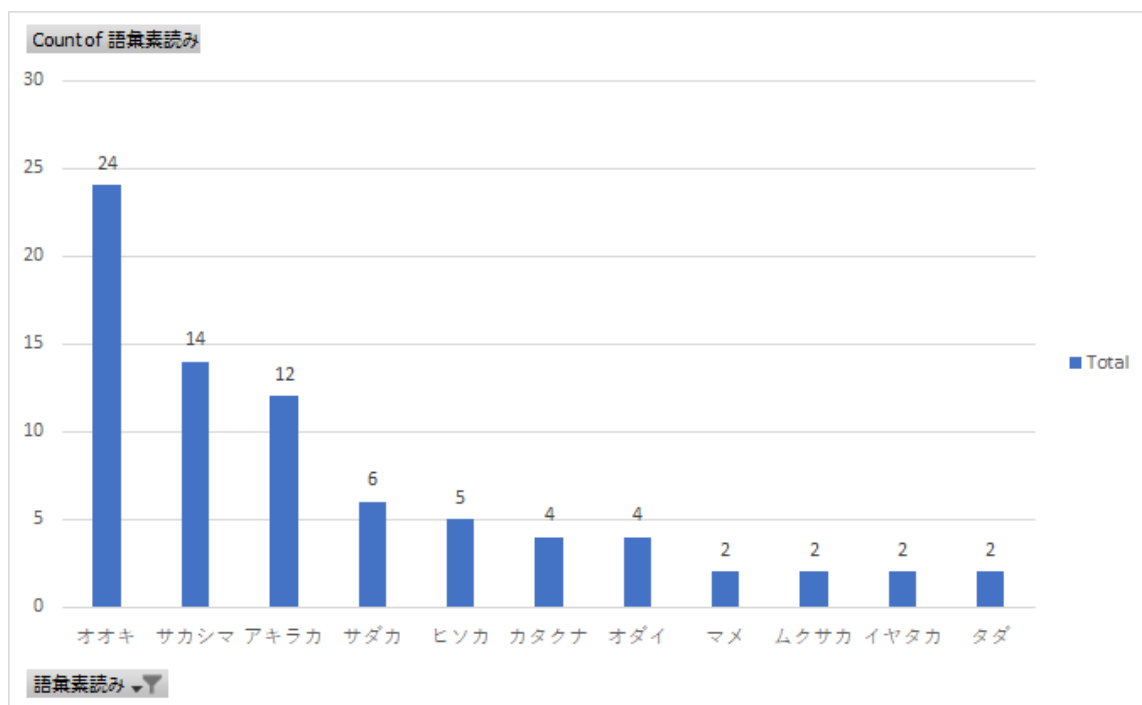
Graf 3 Dvadeset najčešćih *-i* pridjeva u djelu *Nihon Shoki*

Graf 4 Dvanaest najčešćih -i pridjeva u naredbama i molitvama razdbolja Nara

Tekstovi *Nihon Shokija* pokazuje da su se pridjevi poput *kashiko*- 'mudro' i *kiyo*- 'čisto' često koristili u svrhu opisa cara i njegovih djela.

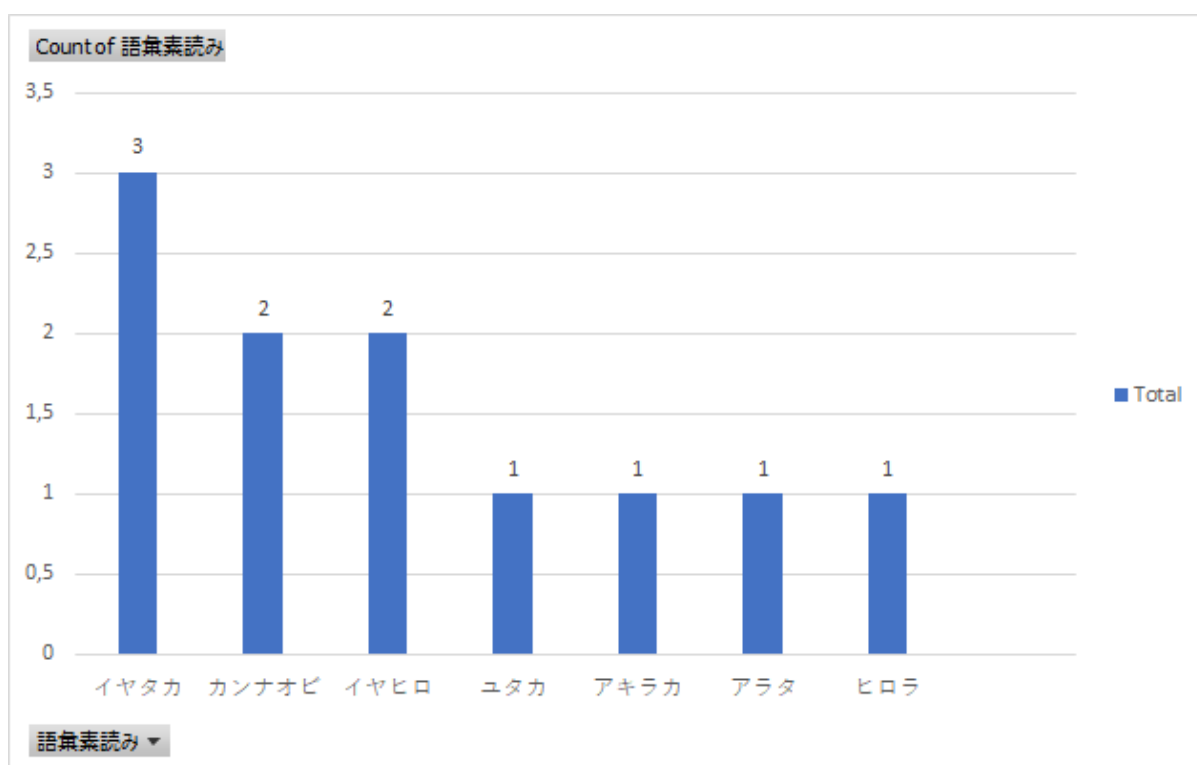
Usporedimo li ove podatke s *-na* pridjevima *Nihon shokija* i molitvi *norito*, vidimo sljedeće:

Graf 5 Jedanaest najčešćih -na pridjeva u djelu Nihon Shoki

U *Nihon Shokiju* se nalazi 87 *-na* pridjeva; 21 različit pridjev. Kao što je bilo i u slučaju *-i* pridjeva, u *Nihon Shokiju* se veličina često opisivala. *Kashikoi* se često koristio za opisivanje mudrosti cara, dok se za *-na* pridjeve u istu svrhu koristio pridjev *ooki* 'veliko; veličanstveno'. Pridjev *aka-* 'svjetlo; vedro' koji je četvrti najčešći pridjev u *Nihon Shoki*-ju se može usporediti s trećim najčešćim *-na* pridjevom *akiraka* 'svjetlo; jasno' i kvantitativno, a i semantički. Zanimljivo je primijetiti i razliku u broju *-na* pridjeva *tada* u *Manyōshū* i *Nihon shokiju*: u zbirci *Manyōshū* je najčešći pridjev s 43 pojave, dok se u potonjem pronalazi tek dva puta.

Molitve sadrže 11 *-na* pridjeva, od kojih je šest različitih.

Graf 6 Prikaz *-na* pridjeva u naredbama i molitvama razdoblja Nara

Razdoblje Nara je razdoblje o kojem znanstvenici mogu reći najmanje, uzevši u obzir da unatoč činjenici da je Nara poznata po izrazito važnim djelima za razumijevanje japanskog jezika, povijesti, kulture i umjetnosti, naspram sljedećih razdoblja je u ovome manjak djela preko kojih bi se bolje shvatio starojapanski jezik. Pomoću pridjeva u zbirci pjesama *Manyōshū* i djelu *Nihon shoki* možemo zaključiti nekoliko činjenica: 1) *nai* 'nemati, ne postojati' je vrlo često korišten oblik. Pojavljuje se i kao riječ s ukupno 488 pojava u sva tri djela. Zbrojem svih *-i* pridjeva u tim djelima,

rezultat je 3371 pridjev; uzevši u obzir broj svih riječi u razdoblju Nara (125.907), *-i* pridjevi iznose 2,67% riječi, dok naspram cijelog CHJ korpusa (18.650.926) iznose 0,018%.

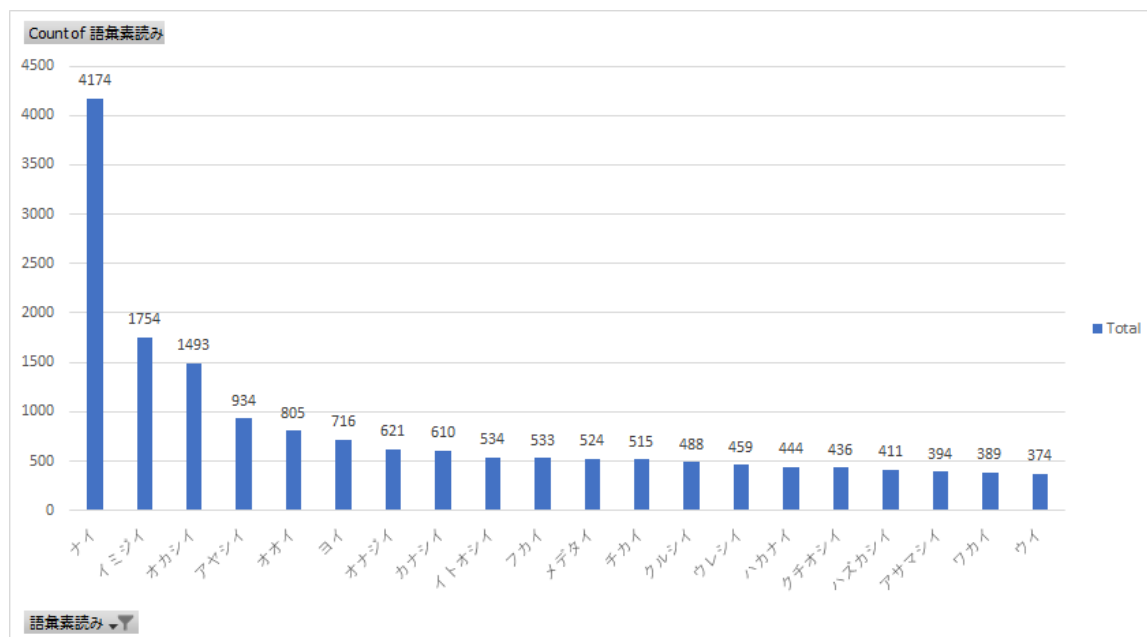
2) prema djelima može se primijetiti sklonost korištenju određenih pridjeva koji su tematski prikladni za djelo – *Manyōshū* sadrži *-i* i *-na* pridjeve koji opisuju količinu (*oo-*, *sawa*), daljinu (*too-*, *naga-*), vrijeme (*imasara*, *haya-*), te, ponajviše, emocionalna stanja, a posebno ona negativna (*oshi-* 'žalosno', *kanashi-* 'tužno', *kurushi-* 'bolno', *ita-* 'bolno'), što je u skladu sa sadržajem pjesama. Najčešći *-na* pridjevi zbirke su oni vezani uz količinu i vrijeme, dok su se *-i* pridjevi češće koristili za izražavanje emocionalnog stanja i osobina predmeta ili pojedinca.

3) *-na* pridjevi se u literaturi razdoblja Nara pojavljuju znatno rjeđe od *-i* pridjeva: pronalazimo 407 pojava unutar cijelog razdoblja, dakle 0,32% cijelog razdoblja, ili 0,0021% cijelog korpusa.

6.2. HEIAN

Razdoblje Heian se smatra razdobljem u kojem je japanski jezik prešao iz starojapanskog (OJ) u rani srednji japanski (EMJ). Utjecaj Kine je opadao, te je nacionalna japanska kultura bila u središtu. Iako se kinesko pismo i dalje koristilo u službenim dokumentima, carskom dvoru i poeziji *kanshi*, te su posuđenice iz kineskog bile ukomponirane u jezik kao *-na* pridjevi, u ovom razdoblju su nastala dva japanska pisma: *hiragana* i *katakana*, te su se naspram posuđenica više koristile izvorno japanske riječi. Dogodila se i promjena u strukturi jezika: pojava kratkih i dugih slogova, čime je japanski jezik sada bio sintaktički osjetljiv na broj fonema. Adnominalna kopula *-ki* se također počela oblikovati u suvremeno *-i*. U ovom razdoblju je bio vidljiv veći interes za japansku kulturu naspram kineske, čime je Heian bilo razdoblje velikog broja djela pisanih na japanskom jeziku. Razne priče poput *Taketori monogatari*, *Ise monogatari*, *Yamato monogatari*, *Heichū monogatari*, *Genji monogatari* i *Tsutsumi chūnagon monogatari* su bile napisane u ovom razdoblju. Dnevni, poput dnevnika *Murasaki Shikibu*, *Izumi Shikibu*, dnevnik *Kagerō* i ostali, te *Ōkagami* nam pomažu shvatiti zastupljenost određenih pridjeva u ovom razdoblju. Nadalje će se prikazati analiza pridjeva u ukupnom zbroju iz svih djela.

-i pridjevi se pojavljuju 43.854 puta, 630 različitih pridjeva se nalazi diljem djela. U usporedbi sa svim riječima u razdoblju Heian (1.078.560), čine 4,06% ukupnog broja riječi. U usporedbi s Narom (2,67%), -i pridjevi čine 65% više ukupnog broja riječi.

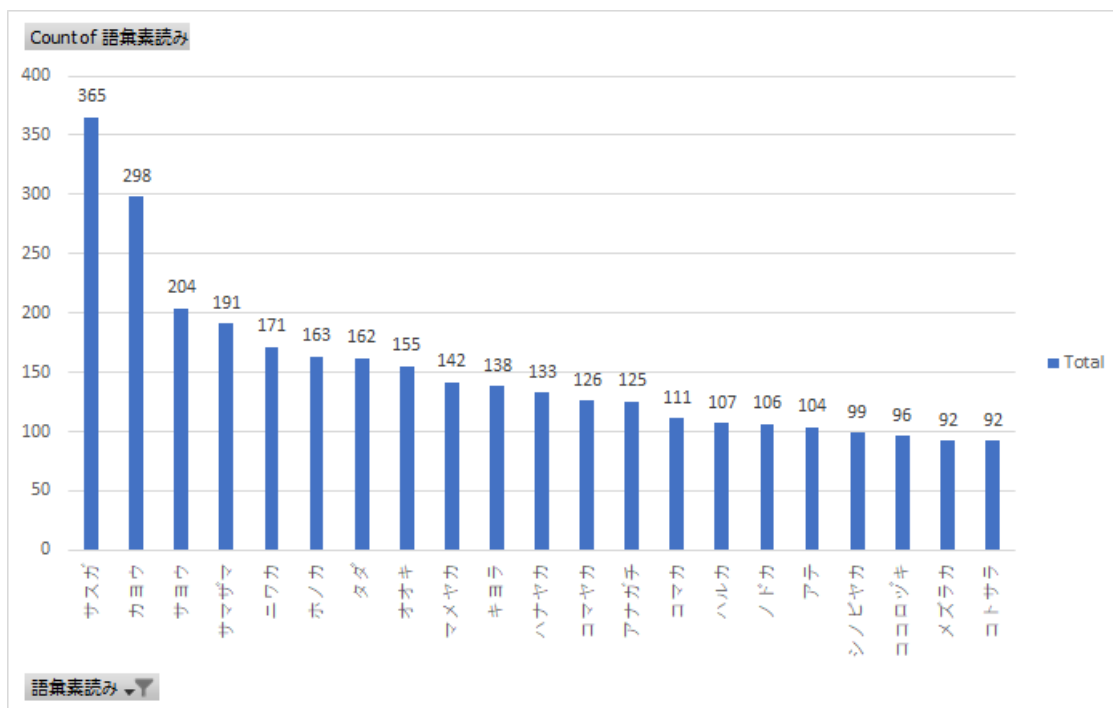

Graf 7 Dvadeset najčešćih -i pridjeva u razdoblju Heian

Ponovo se *nai* nalazi kao najčešći pridjev. *imiji*- 'pomalo teško; nejasno' (1754), *okashi*- 'čudno; smiješno' (1493), *ayashi*- 'sumnjivo; nepouzđano' (934), *kuchioshi*- 'žalosan, nezadovoljavajuće' (436) i slični -i pridjevi koji opisuju negativna emocionalna stanja su u ovom razdoblju često korišćeni. U drugu ruku, *medeta*- 'sretno' (524), *ureshi*- 'sretno; zadovoljno' (459), *u*- 'dobro, lijepo' (374) i *itōshi*- 'voljeno, drago' (534)) koji bi se mogli karakterizirati kao pozitivni pridjevi su se također koristili često. *Yo*- 'dobro' (716) je također učestao -i pridjev, no bitno je napomenuti da se tijekom svih razdoblja japanskog jezika može pronaći kao česti pridjev, upravo zbog svoje funkcijske uloge, npr. u frazama poput *-te mo ii*, „Smiješ (...)“ i sličnim slučajevima, uzevši u obzir da je riječ 'dobro' vrlo česta u puno jezika. Sam *yo*- je u Heianu zapisan 716 puta, ali postoje drugi pridjevi koji su tvoreni kao spoj *yo*- i druge riječi: npr. *kokoroyo*- 'ugodno, prijatno', *kokochiyo*- 'ugodno, prijatno', *kotoyoki* 'osoba koja vješto govori; lukav' i *samayoki* 'lijepog izgleda'. Iako se ove složenice sastoje od imenice i pridjeva *yoi*, čime bi jedini pridjev unutar riječi bio sam *yo*-, u svrhu ovoga rada će se svaki pojedini slučaj složenice koja sadržava *yo*- smatrati zasebnim pridjevom.

Unutar korpusa, u literaturi razdoblja Heian nailazimo na 7502 pojave *-na* pridjeva. Od tih sedam tisuća, pojavljuje se 277 različitih pridjeva. Čine 0,69% ukupnih riječi u

razdoblju Heian. Usporedivši s razdobljem Nara koje sadrži 407 *-na* pridjeva, 73 različitih; u Heianu je dvostruko (2,15) više *-na* pridjeva, te se broj različitih pridjeva gotovo učeterostručio. Na to nam ukazuje i relativna frekvencija: *-na* pridjevi u Nari nam daju učestalost 3.232,5, dok u Heianu dobivamo 6.955,6. Razlog povećanog broja pridjeva može biti zato što je društvo Japana, većim dijelom plemstvo, bilo usredotočeno na umjetnost; a pogotovo poeziju i prozu u ovom razdoblju povijesti.

Graf 8 Dvadeset i jedan najčešći *-na* pridjev u razdoblju Heian

Najčešći pridjev je *sasuga* 'očekivano (dobro)' s 365 primjera, kojeg slijede *kayō* 'ovako; na ovaj način' i *sayō* 'tako; na taj način'. *sayō* je također dio oproštajnog pozdrava *sayōnara* ('u tom slučaju'). *-na* pridjevi poput *honoka* 'slabo (npr. svjetlo); nejasno', *tada*, *haruka* i *ooki* su i u Heianu vrlo česti. Također, može se primijetiti da znatna broj čestih pridjeva ovog razdoblja sadrži sufiks *-ka* ili *-yaka*: *niwaka* 'iznenadno', *mameyaka* 'iskreno, vjerno', *hanayaka* 'divno, vedro, lijepo', *komayaka* 'toplo, brižno, detaljno', *komaka* 'sitno, fino, detaljno', *haruka* 'daleko, davno', *nodoka* 'mirno, tiho', *shinobiyaka* 'nečujno, prikriveno', i *mezuraka*⁸³ 'rijetko'. U gornjem grafu dvadeset najčešćih *-na* pridjeva, deset ih završava na *-ka* ili *-yaka*.

Naspram razdoblja Nara, može se primijetiti da je broj *-na* pridjeva koji opisuju vremenske ili prostorne pojave manja od onih koji opisuju ljudske osjećaje. Ponajviše

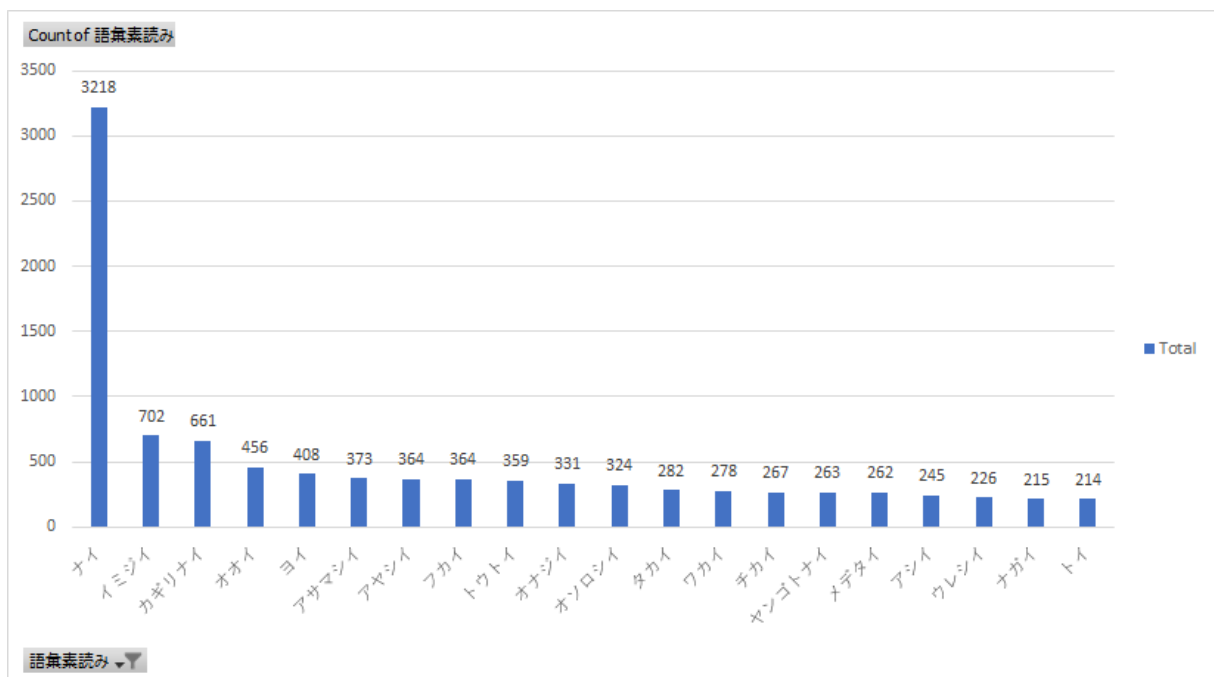
⁸³ Analogno CNJ *mezuraka*- 'rijetko'

se ističe broj pridjeva koji su vezani uz pozitivne osjećaje poput draži i ljepote (*komayaka*, *kiyora*, *kokorodzuki* 'drago; priraslo srcu') i mira, tišine (*nodoka*, *shinobiyaka*), od kojih su vrlo česti oni koji sadrže sufiks *-ka* ili *-yaka*.

Analiza pridjeva u razdoblju Heian nam prikazuje da se broj *-i* pridjeva te *-na* pridjeva znatno povećala, čemu je vjerojatan uzrok bio povećanje samog broja pisanog materijala u ovom razdoblju. Nadalje je moguće primijetiti da se *-i* pridjev *nai* ponovo nalazi kao najčešće korišten pridjev, no izostavimo li *nai*, *imiji*- 'pomalo teško; nejasno' je najčešći pridjev, koji je semantički vrlo različit od najčešćih pridjeva Nare; *shige*- 'često' i *too*- 'daleko'.

6.3. KAMAKURA

Razdoblje Kamakura je razdoblje u kojem su bila napisana djela poput *Konjaku monogatari*, *Hōjōki*, *Uji shūi monogatari*, *Jikkinshō* i *Tsurezuregusa*. Najviše materijala za analizu pridjeva u korpusu pridonose zapisi djela *Konjaku monogatari*: zbirka koja sadrži preko tisuću priča te se sastoji od 31 knjige, od kojih je danas preostalo dvadeset i osam. Nadalje će se prikazati analiza pridjeva u razdoblju Kamakura dobivena spojem ukupnih podataka iz svih gore navedenih djela.

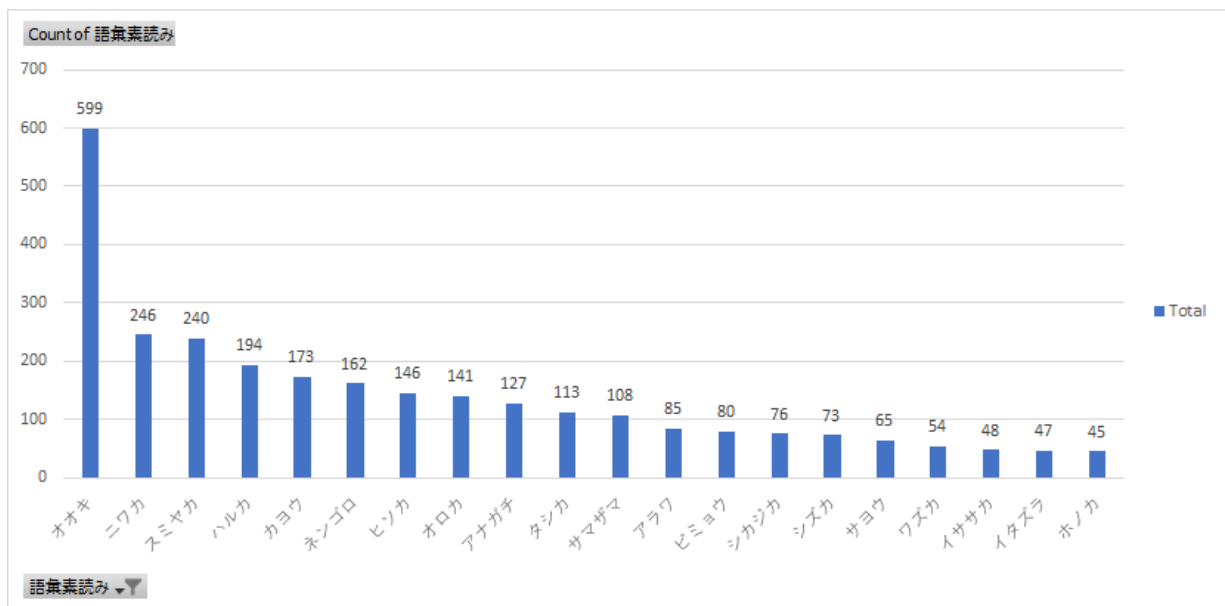
Graf 9 Dvadeset najčešćih *-i* pridjeva u razdoblju Kamakura

Uzevši u obzir podatke iz svih djela, *-i* pridjevi se pojavljuju 26.278 puta. Od više od 25.000 primjera, različitih pridjeva je 438. Ukupan broj riječi je 1.153.191, te *-i* pridjevi čine 2,28%. Samim brojem riječi u *Konjaku*, *Hōjōki* i ostalima vidljivo je da je za razdoblje Kamakura dostupno puno više materijala za proučavanje od razdoblja Nara.

Prvo što se izričito ističe je ponovna pojava samostalnog pridjeva *nai* kao najčešćeg i najrasprostranjenijeg *-i* pridjeva. Treći najčešći pridjev, *kagirina-* 'neograničeno', se pojavljuje 661 put. Sama riječ je složenica koja se sastoji od imenice *kagiri* 'granica' i pridjeva *nai* 'nemati'. Sličan primjer je i pridjev *yangotona-* 'neporicljivo; nezaustavljivo, više društvene klase' koji se također sastoji od pridjeva *nai* te kratice *yan* (jp. *yamu* 'stati, prestati') i *goto* 'stvar'.

Prema ovim korpusnim podacima možemo zaključiti koji te kakvi *-i* pridjevi su se najčešće koristili u navedenim djelima razdoblja Kamakura: Pridjevi *nai* i *yo-* 'dobro' moglo bi se pretpostaviti da su jedni od korisnijih pridjeva u mnogo jezika te se njihova učestalost može pridodati upravo njihovoj korisnosti u prijenosu osnovnih aspekata informacija. Riječi poput *asamashi-* 'neukusno, vulgarno' *ayashi-* 'sumnjivo', *ashi-* 'zlo, loše', koje prethodno nisu imale čestu uporabu sada ukazuju na mogućnost da je društvo Japana u razdoblju Kamakura više pažnje posvećivalo takvim prizorima. U drugu ruku, *-i* pridjevi koji su bili česti i u prošlom razdoblju, poput *chika-* 'blizu, blisko', *naga-* 'dugo', *oo-* 'mnogo' i *taka-* 'visoko' su se i u ovom razdoblju vrlo često koristili.

-na pridjevi se pojavljuju ukupno 6192 puta, te je 247 različitih *-na* pridjeva u ovom razdoblju, koji čine 0,5% svih riječi.

Graf 10 Dvadeset najčešćih -na pridjeva u razdoblju Kamakura

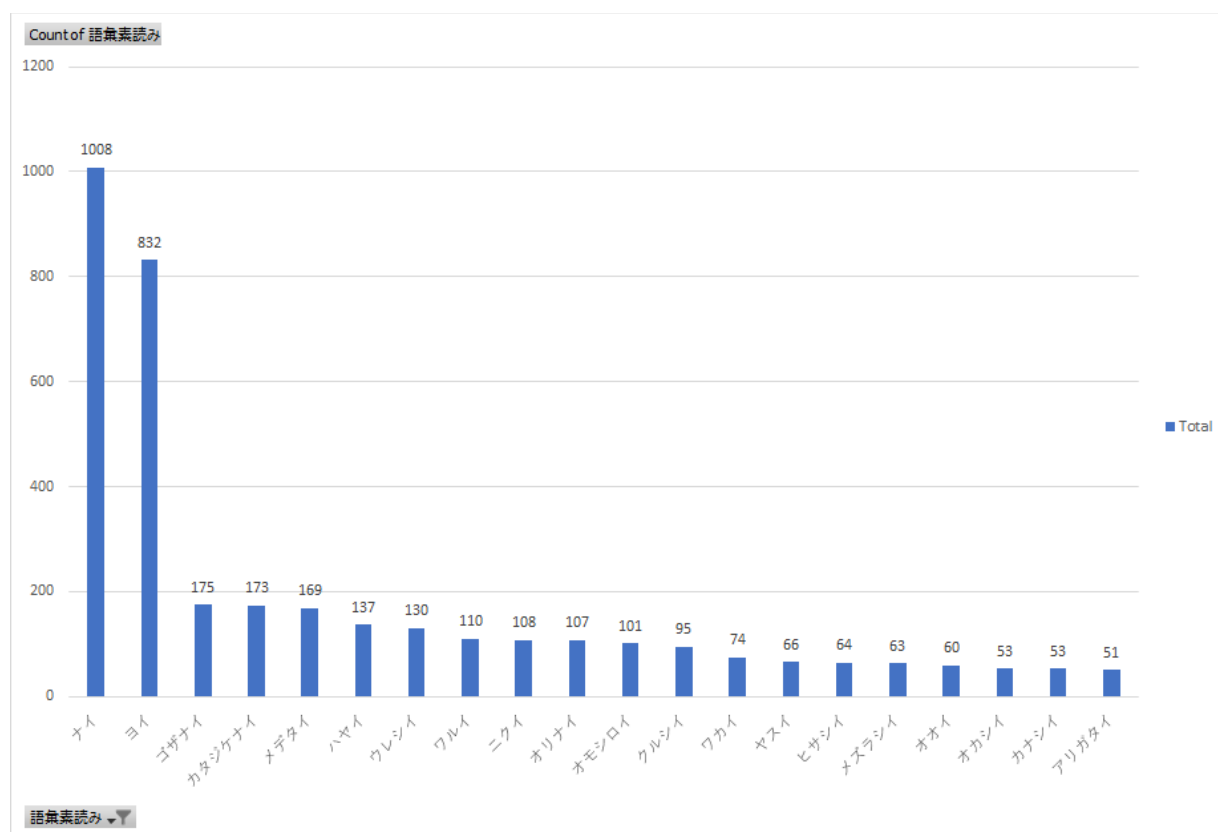
Ponovo je vidljiva sklonost korištenju *-i* pridjeva naspram *-na* pridjeva, uzevši u obzir da je u materijalima tijekom cijelog razdoblja *-i* pridjeva preko četiri puta više od *-na* pridjeva. Pojavljuju se pridjevi poput *nengoro*, *hisoka*, *honoka* i *itazura*, koji su se pojavljivali i u razdoblju Nara, no sada se koriste u većem broju: *nengoro* 'drago, intimno' – 162, naspram 18; *hisoka* 146 naspram 5; *honoka* 45 – 8; *itazura* 47 – 15. *-na* pridjevi koji do razdoblja Kamakura nisu zapisani u literaturi se također pojavljuju: npr. *bimyō* 'osjetljivo, suptilno', te *arawa* 'izloženo, oskudno', a *ooroka* 'glupo, budalasto' se u istom značenju sada pojavljuje u skraćenom obliku *oroka*. U razdoblju Nara je *tada* bio najčešći pridjev s 45 primjera, a *ooki* drugi s 30, dok je u Kamakuri *ooki* najčešći pridjev s gotovo šesto primjera, a *tada* se koristio tek trideset i pet puta.

Novim razdobljem mijenjao se i vokabular japanskog jezika, te su neki pridjevi, a pogotovo oni koji opisuju vrijeme, daljinu i količinu, ostali korišteni vrlo često (npr. *naga-*, *chika-*, *taka-*, *haruka*, *ooi*), dok su se drugi pridjevi poput *honoka* i *sayō* rijede koristiti. Također su nastali i novi pridjevi, od kojih su najčešći *arawa* 'golo; javno' i *bimyō* 'delikatno; složeno; upitno'. Pridjev *nai* se i u ovom razdoblju koristio daleko češće od bilo kog drugog *-i* pridjeva; činjenica koja će se prožimati kroz većinu povijesti pridjeva japanskog jezika, no u razdoblju Kamakura se *nai* počeo sve češće koristiti kao negacija glagola *aru*, te je važno napomenuti da se ovaj rad ne dotiče *nai* kao negacije. Još jedna promjena koja se dogodila u EMJ je bila zamjena adnominalnog *-ki* s *-i*, te su zbog toga *-i* pridjevi nadalje pisani u takvom obliku: npr. OJ *samu-ki* > EMJ/LMJ *samu-i*.

6.4. MUROMACHI

Tijekom ovog razdoblja, japanski jezik se još uvijek klasificira kao kasni srednji japanski jezik (LMJ). U ovom razdoblju, dogodio se pomak iz plemićkog društva razdoblja Heian u feudalno društvo usredotočeno na ratničku klasu. Razvili su se novi žanrovi književnosti poput *renga*, kazališta *Nō*, te *kyōgena*. Djela razdoblja Muromachi koja su dostupna u korpusu CHJ su ona koja se dotiču *kyōgena*. Djela su raspoređena u skupine ovisno o glavnoj temi kojom se bave, npr. djela o *daimyōima*, demonima i sl., no u svrhu ovoga rada će se pridjevi unutar djela skupno analizirati.

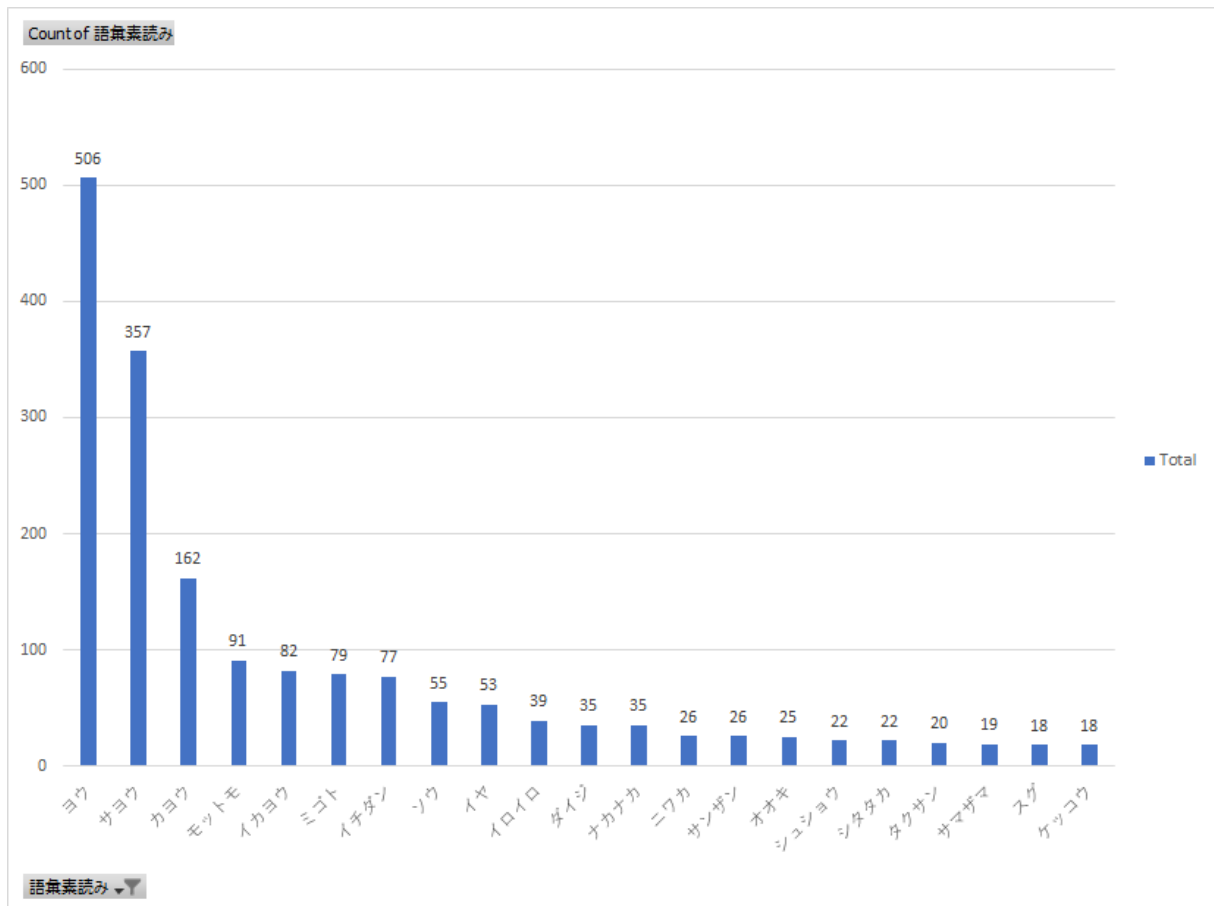
Od 7851 *-i* pridjeva, 236 je različitih. Korpus sadrži 367,610 riječi, te *-i* pridjevi od toga čine 2,13%.

Graf 11 Dvadeset najčešćih *-i* pridjeva u razdoblju Muromachi

Ponovo u slučaju *nai* vidi se velika učestalost, ali *gozana-* 'nemati', je također vrlo čest pridjev. *Gozana-* se smatra pristojnijim oblikom pridjeva *nai*, te samim time će se u svrhu kvalitetnije i točnije analize podataka obje skupine sjediniti. Stoga je broj *nai* i *gozana-* zajedno 1.183. Broj pojavnica *yo-* 'dobro' je izrazito veća naspram broja u korpusima drugih razdoblja, činjenica na koju je moguće utjecao sam žanr literature:

kyōgen je vrsta humoristične predstave te je moguće pretpostaviti da se riječ „dobro“ zato koristi češće.

Graf 12 Dvadeset najčešćih -na pridjeva u razdoblju Muromachi

-na pridjeva ukupno ima 3048, od kojih je 197 različitih. Ako usporedimo podatke broja pridjeva u cijelom razdoblju s prošlim razdobljima, može se primijetiti veći udio -na pridjeva naspram -i pridjeva u razdoblju Muromachi; djela iz Kamakure sadrže 26.278 -i pridjeva naspram 6192 -na pridjeva, što čini dvostruko veći porast pridjeva, u Heianu je 43.854 -i pridjeva i 7502 -na pridjeva, što je ponovo veći broj pojavnica. Pogledamo li Muromachi, 7851 -i pridjeva i 3048 -na pridjeva, Heian sadrži više -i pridjeva nego Kamakura i Muromachi zajedno. To može ukazati na rijeđu korištenost -i pridjeva, no -na pridjevi ostaju u relativno jednakom broju kroz ostala razdoblja.

Najčešći -na pridjev je *yō* 'nalik na, oblik', koji je i u suvremenom japanskom učestao pridjev, kojeg slijede *sayō* i *kayō*; pridjevi koji su i u Kamakuri bili vrlo česti. Zanimljivo je u velikom broju uočiti riječi koje se koriste u suvremenom japanskom čak i u 16. stoljeću, te riječi poput *sō* 'tak(v)o', *iroiro* 'razno', *iya* 'neugodno, odvratno', *daiji* 'važno,

drago', *takusan*⁸⁴ 'mnogo, dovoljno' i ostali pridjevi prikazuju postepeno oblikovanje suvremenih japanskih pridjeva. Pridjev *mottomo* (尤も) 'razumljivo, prirodno' se učestalo pojavljuje u literaturi, no bitno je napomenuti da se razlikuje od priloga *mottomo* (最も) 'naj-' koji je čest u suvremenom japanskom.

6.5. EDO

Početak 17. stoljeća, *Tokugawa* šogunat je centar vlade pomaknuo iz Kamigata u Edo. Prethodno razdoblje Edo, glavno narječje u Japanu se smatralo Kamigata – predak današnjeg narječja *Kansai*, dok je pomakom u novo razdoblje dijalekt Edo – preteča suvremenog dijalekta Tokija, postao najutjecajnijim u Japanu. Prema izolacijskoj politici *sakoku* nastaloj u ovom razdoblju, Japan je 'zatvorio vrata' većini stranih zemlja, te su se kao posljedica nadalje interno razvila umjetnost i književnost, npr. žanrovi *bunraku*, *sharebon* i *ninjōbon*. Žanr *yomihon* je karakterističan po velikoj količini teksta bez ilustracija, često je sadržavao kineske elemente poput idioma, te prikazuje utjecaj Kine na Japan čak i u vrijeme politike *sakoku*.

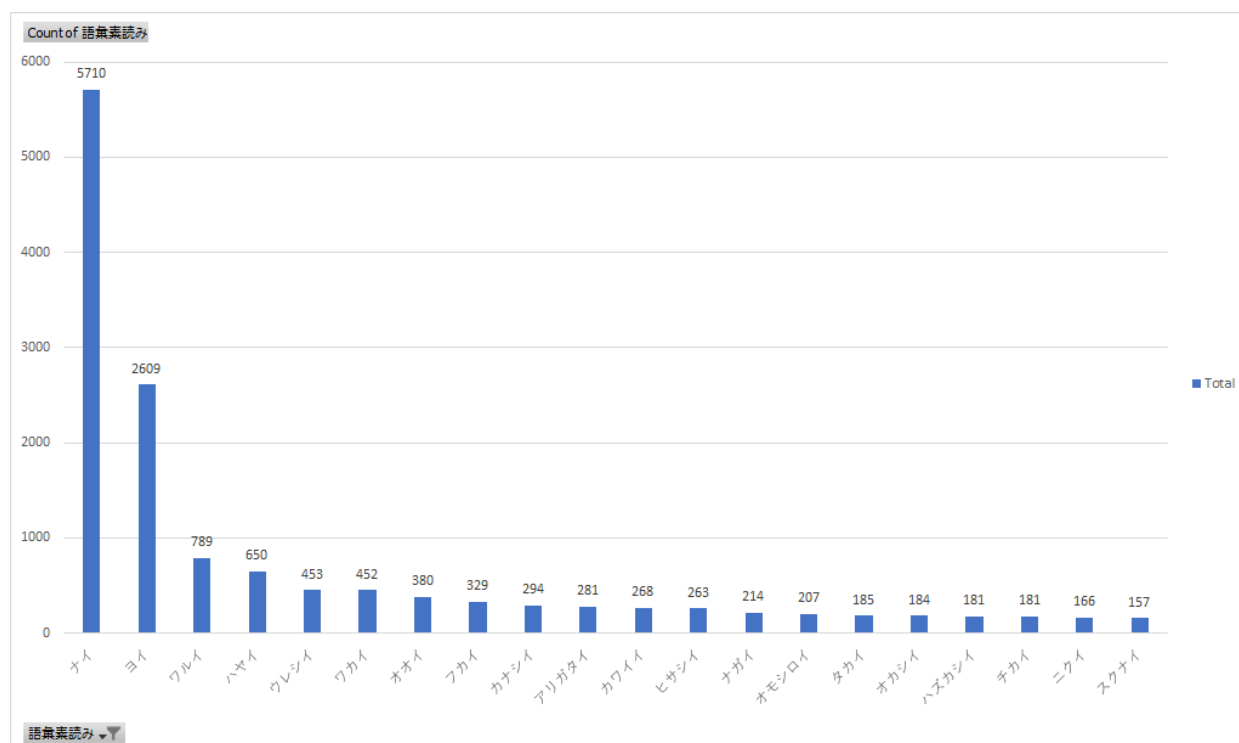
Korpus za razdoblje Edo sadrži 653 različita *-i* pridjeva, koji se sveukupno pojavljuju u 23.114 slučaja. CHJ sadrži 918.068 riječi za razdoblje Edo, te *-i* pridjevi od toga čine 2,52%. Zbrojimo li ukupne pojave *-i* pridjeva u razdobljima Kamakura i Muromachi, što je 26.278 te 7851 pojava, ukupno ih je 34.129. Oba razdoblja su ukupno trajala 204 godine te zajedno sadrže 1.520.801 riječi, a *-i* pridjevi iznose 2,24% ukupnog broja riječi oba razdoblja. Usporedimo li te podatke s razdobljem Edo, koje je trajalo 264 godine, sadrži 918.068 riječi, 23.114 pojave *-i* pridjeva, te iznosi 2,52% ukupnog broja riječi u razdoblju, primjećuje se blagi porast broja korištenih pridjeva. U drugu ruku, uzevši srednju vrijednost broja pridjeva po godini, u razdobljima Kamakura i Muromachi se *-i* pridjev pojavljuje 167,3 puta, dok se u razdoblju Edo pojavljuje 113,3 puta, te je po relativnoj frekvenciji također vidljiv pad: Kamakura = 22.787,2; Muromachi = 21.856,8; Edo = 25.176,7. Ovo je naravno generalizacija koja ne uzima u obzir mnoštvo čimbenika poput stanja društva, povijesnih događaja ili općenite

⁸⁴ *-na* pridjev *takusan*, na koji se u adnominalnom obliku u razdoblju Muromachi mogla dodati kopula *na*, u suvremenom japanskom koristi česticu *no* da ispuni istu svrhu.

kvalitete života koji su mogli utjecati na književnost, no ukazuje na to da se unatoč razvitku koji je proizašao u ovom razdoblju, sam broj pridjeva po godini nije povećala.

Prvih dvadeset najčešćih *-i* pridjeva koji se pojavljuju u razdoblju Edo su pridjevi koji su sasvim prepoznatljivi u suvremenom japanskom. Kako se jezik mijenja kroz vrijeme, poneke riječi prođu kroz glasovne ili semantičke promjene, te su vrlo različite od suvremenih inačica. Razdoblje Edo sadrži znatan broj *-i* pridjeva koji su ostali nepromijenjeni.

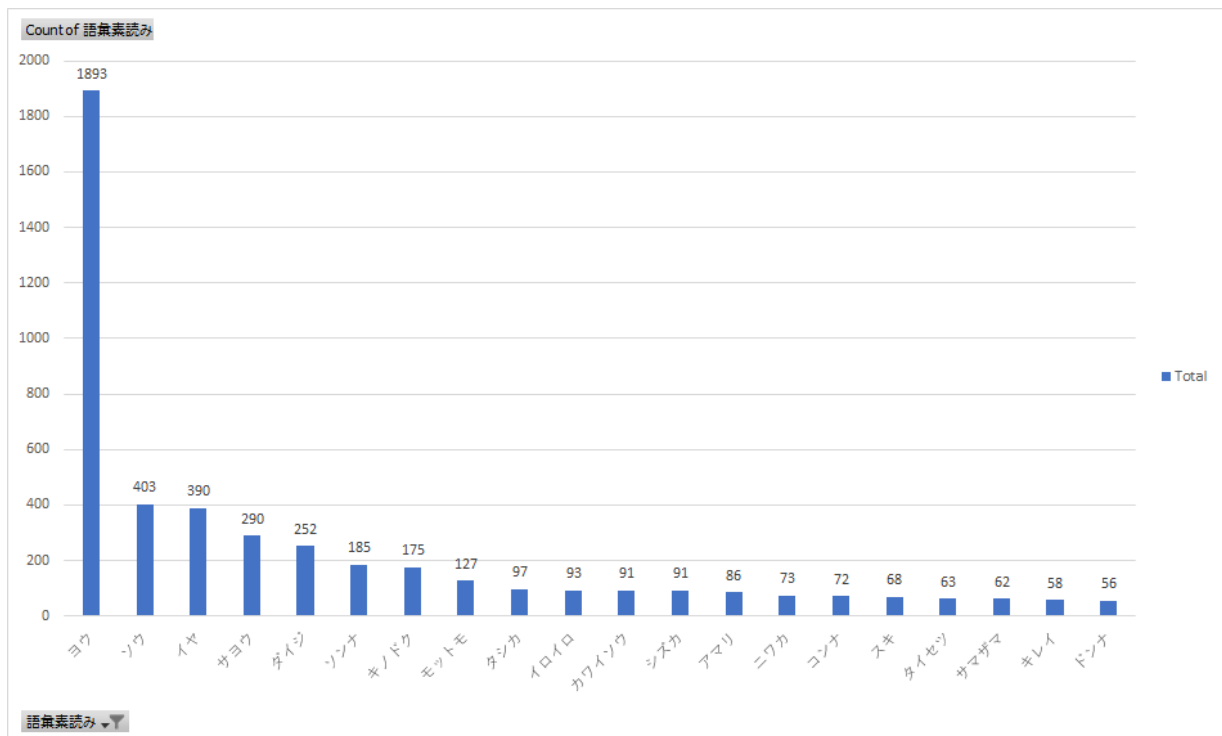
Pridjevi poput *nai* i *yo-* se ponovo koriste najčešće, što je razumljivo za *nai*, no zanimljivo je primijetiti da se *yo-*, koji se u svakom prijašnjem razdoblju mogao pronaći unutar prvih sedam najčešćih pridjeva, u prijašnjem razdoblju Muromachi i Edu pojavljuje kao drugi najčešći pridjev. Također je zanimljivo da *yo-* prethodi njegov antonim – *waru-* 'loše'. Gledano tematski, moglo bi se zaključiti da se u razdoblju Edo koristio vrlo širok spektar pridjeva: od onih koji bi se mogli kategorizirati kao pozitivni poput *yo-*, *ureshi-* 'sretan; ushićen', *kawai-* 'drago, ljupko', količinskih, vremenskih i položajnih kao *sukuna-* 'malo; nekoliko', *oo-* 'mnogo', *haya-* 'rano, brzo', *chika-* 'blizu, blisko', *fuka-* 'duboko', pa do negativnih pridjeva – *waru-*, *niku-* 'mrsko, mrzovoljno'.

Graf 13 Dvadeset najčešćih *-i* pridjeva u razdoblju Edo

-na pridjevi se u Edu pojavljuju 8064 puta, od kojih je 557 različitih pridjeva, dok CHJ sadrži 918.068 riječi za Edo. Usporedimo li podatke po istoj metodi kao za *-i*

pridjeve, vidljiv je sličan rezultat. Zbroj ukupnih pojava *-na* pridjeva u razdobljima Kamakura i Muromachi je 9240, što kroz 204 godine iznosi 45,3 *-na* pridjeva po godini, dok se u razdoblju Edo, s 8064 pridjeva, po godini pojavljuje 30,43 pridjeva.

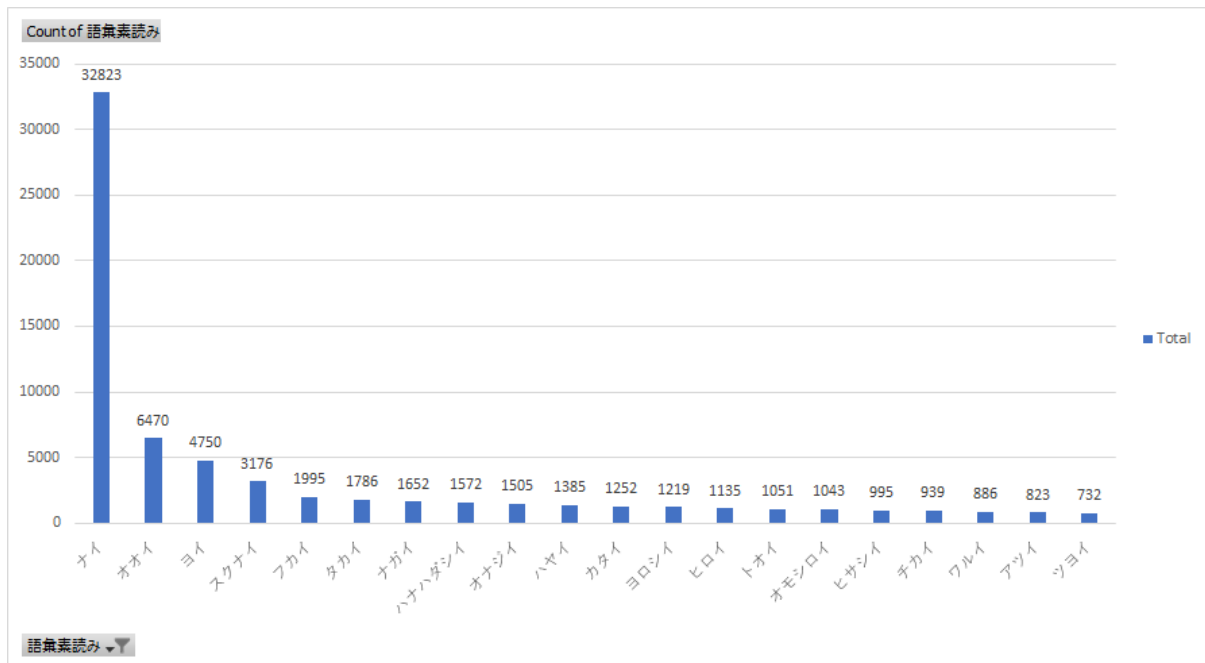
Graf 14 Dvadeset najčešćih *-na* pridjeva u razdoblju Edo

Unutar materijala razdoblja Edo, uz ponovnu pojavu *you* kao najčešćeg *-na* pridjeva, vidljiva je i učestala pojava *-na* pridjeva koji bi se u hrvatskom jeziku mogli klasificirati kao pokazne zamjenice: *sō* 'takvo', *sonna* '(adn.) takvo', *konna* '(adn.) ovakvo' i *donna* '(adn.) kakvo'. Izuzev nekoliko pridjeva koji se pojavljuju velik broj puta kao *sō* (403), *iya* (390) i *sayō* (290), većina pridjeva se koristila manje od stotinu puta.

6.6. MEIJI I TAISHŌ

Tijekom razdoblja Meiji i Taishō, japanski jezik je prošao kroz znatne promjene u svrhu modernizacije države. U ovom razdoblju je klasični japanski preobražen u moderni standardni jezik koji sadrži elemente iz zapadnih jezika. Početkom razdoblja Meiji, klasični japanski (*bungo*) je bio glavni jezik u književnim djelima. Ipak, vlada Japana je prepoznala potrebu za modernim jezikom koji bi se mogao koristiti sveopće, npr. u obrazovne, znanstvene i/ili administrativne svrhe te su u japanski jezik tijekom ova dva razdoblja ukomponirani jednostavnije pismo, posuđenice iz zapadnih jezika

te gramatička struktura koja je analitičke vrste, dok je struktura prethodnog japanskog bila sklona visokoj razini fleksije.

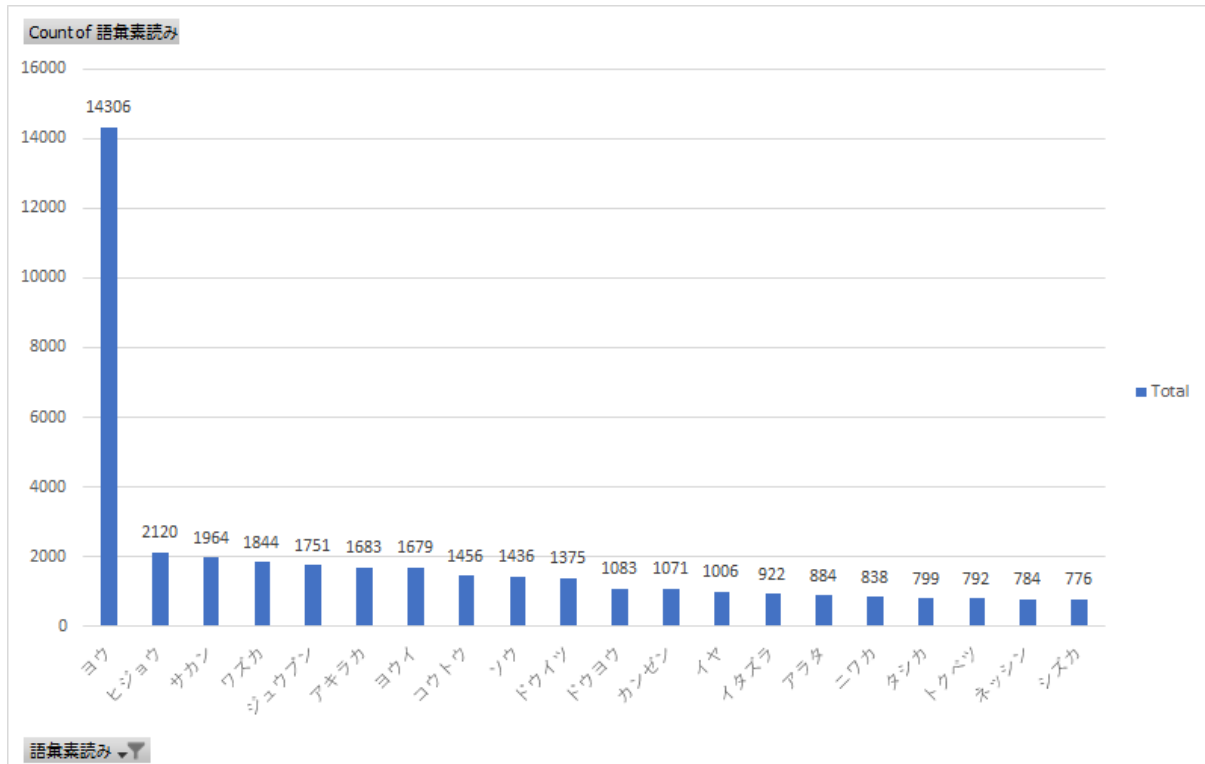

Graf 15 Dvadeset najčešćih -i pridjeva u razdobljima Meiji i Taishō

Korpus CHJ sadrži 211.096 pojava *i* pridjeva unutar materijala razdoblja Meiji i Taishō, te ukupno sadrži 14.599.604 riječi, čime bi *-i* pridjevi iznosili 1,4% ukupnog broja riječi. U usporedbi s prošlim razdobljima, *-i* pridjevi čine 2,52% riječi u Edu, a 2,24% u Kamakuri i Muromachiju, no u drugu ruku, srednja vrijednost ukupnog broja pridjeva po godini pokazuje znatni porast: 3639,5 pridjeva, naspram 113,3 u Edu i 167,3 u Kamakuri i Muromachiju. Uzevši u obzir da su ova razdoblja bila puna napretka, uključujući društveni i tehnološki napredak, nije začuđujuće da je vidljiv znatni porast u broju pridjeva. Primjerice, pogledamo li *yo-*, koji se u razdoblju Edo pojavljuje u 2609 slučajeva, s razdobljima Meiji i Taishō, broj pojavnica je porasao gotovo dvostruko na 4750. U drugu ruku, usporedbom po relativnoj frekvenciji dobivamo 2841,83, odnosno 325,35, što ukazuje na više od 8 puta veći pad. Zanimljivo je usporediti i broj godina koje su razdoblja trajala, gdje je u 268 godina razdoblja Edo zapisano znatno manje nego u 58 godina Meijija i Taishōa. Neki od čimbenika koji su mogli utjecati na znatni porast literature u ovim razdobljima su otvaranje Japana prema Zapadu, čime je u Japan stigao veliki broj književnih žanrova i umjetničkih smjerova koji su utjecali na književnost tog vremena. Također je ubrzana industrijalizacija mogla imati ulogu u tiskanju većeg broja djela u manjem vremenu. Najčešći pridjevi ovog razdoblja su

velikim dijelom slični onima iz Eda, no neki poput *sukuna*- 'malobrojan, nekolicina' i *hanahadashi*- 'ekstremno, ogromno' se pojavljuju znatno više nego prethodno.

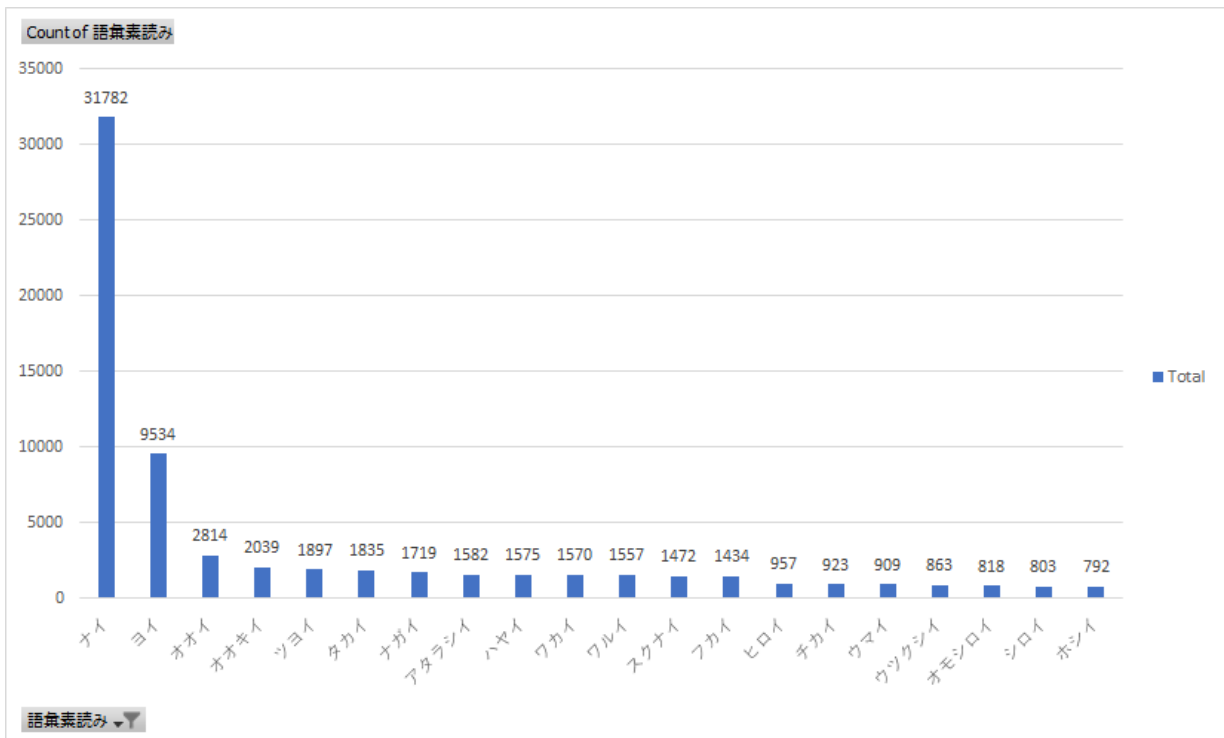
U slučaju *-na* pridjeva, nalazimo 162.729 pridjeva kroz oba razdoblja. *Sō* je u prijašnjem razdoblju bio drugi najčešće korišten *-na* pridjev (403), a sada se nalazi na 9. mjestu (1.436).

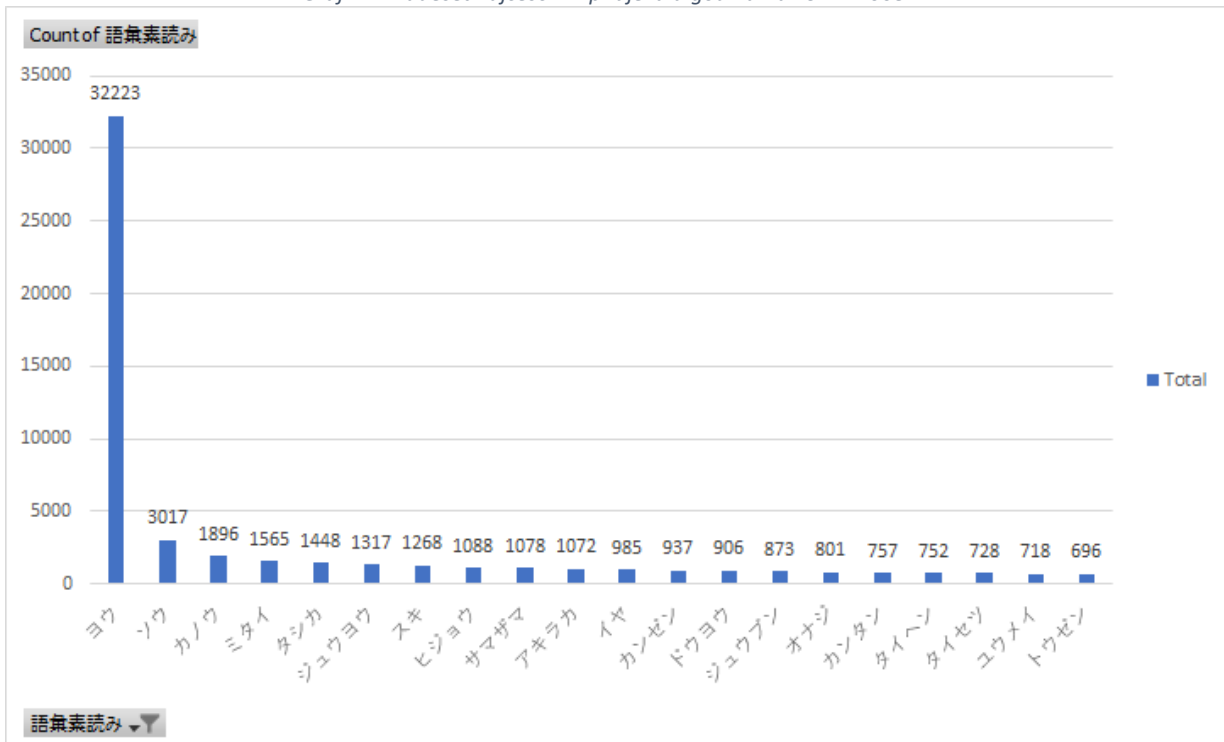
Graf 16 Dvadeset najčešćih *-na* pridjeva u razdobljima Meiji i Taishō

6.7. USPOREDBA RAZDOBLJA

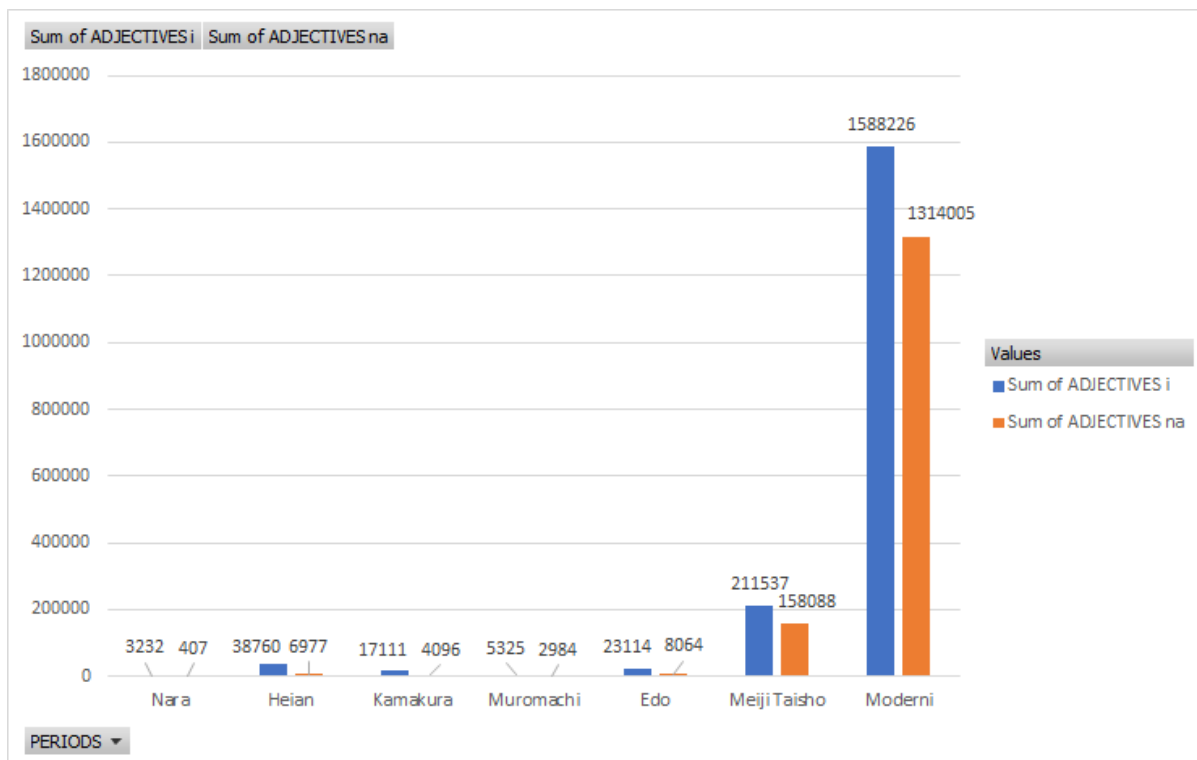
Suvremeni japanski je najnedavniji oblik japanskog jezika koji se trenutno može proučavati. Radova koji istražuju i objašnjavaju njegove razne čimbenike ima mnogo te će se ovo poglavlje manjim dijelom sastojati od općenite analize pridjeva, već usporedbe svih razdoblja u svrhu prikazivanja promjena koje su se dogodile pridjevima. BCCWJ, koji obuhvaća razdoblje od 1971. – 2008. godine, sadrži 1.588.226 *-i* pridjeva, te 1.314.005 *-na* pridjeva, te 104.911.460 riječi.

Graf 17 Dvadeset najčešćih -i pridjeva u godinama 1971.-2008.

Graf 18 Dvadeset najčešćih -na pridjeva u godinama 1971.-2008.

Graf 19 Ukupni zbroj obje vrste pridjeva po razdobljima

Graf 19 prikazuje broj obje vrste pridjeva u svakom razdoblju japanskog jezika, počevši od Nare pa do modernog japanskog koji u ovome radu podrazumijeva razdoblja Shōwa (1926.-1989.) i Heisei (1989.-2019.). Graf prikazuje stalni porast broja pridjeva u svakom razdoblju, osim razdoblja Kamakura i Muromachi. Razdoblje koje im prethodi; Heian, je trajalo 391 godinu (794.-1185.), dok je Kamakura trajalo 148, a Muromachi 56. Gledano isključivo prema broju godina i polazeći od pretpostavke da bi svakim razdobljem broj pridjeva trebao rasti, kao što bi se moglo očitati iz ostalih razdoblja, statistički bi u Kamakuri trebalo biti 14% manje *-i* pridjeva i 36% manje *-na* pridjeva u odnosu na razdoblje Heian, dok bi u razdoblju Muromachi trebalo biti 77% više *-i* pridjeva (23.296) i 29% više *-na* pridjeva (4,93). Ipak, pogledamo li prave podatke broja pridjeva u tim razdobljima i izračunamo li prosječni broj pridjeva po godini, dobijemo sljedeći rezultat:

Razdoblje	Broj <i>-i</i> pridjeva	Broj <i>-na</i> pridjeva
Nara	40,13	4,85
Heian	112,15	19,18
Kamakura	177,55	41,83
Muromachi	140,19	54,42

Edo	87,22	30,43
Meiji	3163,88	2252,25
Taishō	5848,93	4545
1971. - 2008.	42.925	35.514

Tablica 19 Srednja vrijednost broja pridjeva po godini

Prosječni broj pridjeva u razdoblju Kamakura ukazuje na rast broja pridjeva, ali Muromachi ukazuje na višestruki pad u odnosu na Kamakuru. Jedan od čimbenika koji su mogli utjecati na broj pridjeva u razdobljima je duljina trajanja samog razdoblja i količina materijala, ali moguće i političko i kulturno stanje Japana u to vrijeme. Velik broj ratova i samim time manjak vremena za stvaranje književnih djela bi mogli objasniti porast broja pridjeva u Kamakuri i pad broja pridjeva u Muromachiju.

Prvi veliki porast u broju pridjeva može se uočiti u razdobljima Meiji i Taishō, u kojima je ukupni broj pridjeva narastao skoro 12 puta (11,9). Kao što je i prethodno navedeno (vidi 6.6.), u tim razdobljima je došlo do velikih političkih i društvenih promjena, uključujući i univerzalni sustav obrazovanja, te novih književnih žanrova, što su čimbenici koji su mogli pridonijeti tom velikom porastu broja pridjeva. Prosječni broj pridjeva po godini za Meiji iznosi 3163,88 *-i* pridjeva; 2252,25 *-na* pridjeva, dok za Taishō iznosi 5848,93 *-i* pridjeva, te 4545 *-na* pridjeva.

U razdoblju 1971. – 2008. je po godini prosječno 42.925 *-i* pridjeva; 35.514 *-na* pridjeva - ponovo se primjećuje znatan porast, u ovom slučaju 11,7 puta za *-i* pridjeve, te 12,6 puta za *-na* pridjeve. Ubrzana modernizacija koja je prisutna u modernim razdobljima Japana je moguć razlog ponovnom porastu. Naime, pojavom raznih novih tehnologija i načina komunikacije poput osobnih računala, te općem obrazovanju koje je bilo dostupno sve više ljudi, taj porast bi se trebao moći očitati i na primjerima drugih jezika. Bochkarev, Shevlyakova i Solovyev (2012, str. 6) bilježe sličan višestruki porast u ukupnom broju riječi u 20. stoljeću na primjeru engleskog jezika.

Pridjevi u japanskom jeziku imaju složenu povijest. Korpusi CHJ i BCCWJ su omogućili detaljan pregled *-i* i *-na* pridjeva od razdoblja Nara pa sve do suvremenog japanskog. Analizom pridjeva uspjelo se shvatiti nekoliko činjenica, koje možemo očitati iz sljedeće tablice (Tablica 20).

Razdoblje	Trajanje (g.)	Kol. <i>-i</i> pridjeva	Kol. <i>-na</i> pridjeva	Ukupan broj riječi	Relativna frekvencija
Nara	84	3371	407	125.907	26.773/3232,5
Heian	391	43.854	7502	1.078.560	40.659,7/6955,6
Kamakura	151	26.278	6192	1.153.191	22.787,2/5369,4
Muromachi	237	7851	3048	367.610	21.856,8/8291,3
Edo	265	23.114	8064	918.068	25.176,7/8783,6
Meiji	44	139.211	99.099	9.589.092	14.517,6/10.334,6
Taishō	14	81.885	63.630	5.010.512	16.342,6/12.699,3
1971. - 2008.	37	1.588.266	1.314.005	104.911.460	15.138,7/12.524,9

Tablica 20 Ukupni broj pridjeva i relativna frekvencija

Učestalost pridjeva je naglo porasla u određenim razdobljima poput Heiana i Eda. Najveći porast vidljiv je upravo u Heianu, dok u slučaju ukupnog broja pridjeva, najveći je porast u rasponu od 1971. – 2008. godine, gdje broj obje vrste pridjeva rastu za gotovo stotinu puta. Veličina korpusa, tematska pozadina djela i sama količina teksta utječu na broj i učestalost pridjeva, no moguće je zaključiti i da se porastom kvalitete života, poboljšanjem tehnologije i dolaskom novih ideja, književnih žanrova i sličnih čimbenika, broj pridjeva znatno povećao od razdoblja Nara. U Nari je sveukupno 4178 pridjeva; 3371 *-i* pridjeva, te 407 *-na* pridjeva, dok je od Shōwa razdoblja do trenutnog Heisei 1.588.266. *-i*, te 1.314.005 *-na* pridjeva. Iako je broj pridjeva većim dijelom rasao tijekom godina, dok je pad broja pridjeva najočitiji u razdoblju Muromachi, omjer *-na* pridjeva naspram *-i* pridjeva je ostao vrlo sličan sve do razdoblja Meiji, gdje se broj *-na* pridjeva počinje izjednačavati s brojem *-i* pridjeva. Taj proporcionalni rast se može pripisati raznim čimbenicima. Jedan čimbenik koji je mogao utjecati je pogled samih pisaca na svoj nacionalni identitet: u razdobljima Heian i Meiji, u kojima se vidi porast vrijednosti japanske kulture u književnim djelima, je manji udio *-na* pridjeva (koji su većinom posuđenice). Također za *-na* pridjeve postoji veliki broj istoznačnica koje su *-i* pridjevi, te je moguće da postoji sklonost korištenja *-i* pridjeva u djelima. U ranijim razdobljima istraživanja (Nara, Heian) je bilo puno više varijacije u najčešćim pridjevima, dok se kasnije jezik oblikovao na određeniji način te se gotovo isti pridjevi

najčešće pojavljuju. U istu ruku, pridjevi poput *imiji-*, *kuchioshi-* i *iyataka* su se tijekom razdoblja potpuno izgubili ili zamijenili pridjevima sa sličnim značenjem. *Nai* i *yoi* su daleko najčešće korištene pridjevske riječi diljem cijele japanske književnosti, što je očekivano s obzirom na njihove višestruke funkcijske uloge u jeziku.

6.8. ZAKLJUČAK

Pridjevi u japanskom jeziku su se od svojih prvih zapisanih oblika u djelima razdoblja Nara promijenili na mnogo načina. Izuzev nastanka novog pisma, njihov izgovor se mijenjao u skladu sa zvučnim promjenama koje su sljedile razdoblju Nara. Poneki glasovi koje pronalazimo u suvremenom japanskom, poput *shi*, *ji* i *hi*, su se prethodno LMJ-u izgovarali *si*, *di/zi*, *pi*⁸⁵. Starojapanski je imao puno više pridjevskih oblika poput dvije inačice glagolske imenice *kute* i *mito* ili imeničkog oblika *ke-ku-* i negativnog imeničkog oblika *ke-naku-*. Dolaskom promjena u jeziku, te društvenih promjena i povijesnih događaja pridjevi su prošli kroz nekoliko promjena uključujući i smanjenje broja osnovnih pridjevskih oblika do CNJ-a na 12.

Prema Frellesvig i Whitman (2008), inventar samoglasnika starojapanskog jezika se sastojao od *a*, **i*, **wi*, *u*, **ye*, **e*, **wo* i **o*, te je u to vrijeme u japanskom postojala tzv. *kō-ruī* (vrsta A) i *otsu-ruī* (vrsta B) podjela slogova, po kojoj su se slogovi razlikovali po izgovoru. Ta se podjela izgubila u sljedećim razdobljima te ne postoji u suvremenom japanskom jeziku. Od osam samoglasnika koje su Frellesvig i Whitman (2008) predložili za starojapanski jezik, danas u suvremenom nalazimo pet: *a*, *i*, *u*, *e*, *o*. Suvremeni japanski također sadrži dvije vrste pridjeva: *-i* pridjeve i *-na* pridjeve. Smatra se da su potonji nastali kao vrsta riječi početkom EMJ-a, te različiti izvori nazivaju drugačije: npr. 'pridjevske imenice', 'imenski pridjevi', '*-na* pridjevi' i sl. U početku se u adnominalnoj obliku dodavao *nar-*, no u suvremenom japanskom se izuzev zastarjelih oblika dodaje *-na*.

Analizom korpusa CHJ i BCCWJ se o učestalosti i funkciji pridjeva može saznati sljedeće: učestalost pridjeva znatno je porasla u određenim povijesnim razdobljima, osobito u razdobljima Heian i Edo. Najveći porast zabilježen je u Heianu, dok se u pogledu ukupnog broja pridjeva najveći rast događa između 1971. i 2008. godine, kada broj obje vrste pridjeva raste gotovo stotinu puta. Osim veličine korpusa,

⁸⁵ Sam *p-* se ovisno o položaju unutar riječi i o razdoblju mogao izgovarati i kao *b-*.

tematske pozadine djela i količine teksta, može se zaključiti da su poboljšanje kvalitete života, tehnološki napredak i dolazak novih ideja i književnih žanrova također pridonijeli značajnom povećanju broja pridjeva u odnosu na razdoblje Nara. U razdoblju Nara zabilježeno je 4178 pridjeva, od čega je 3371 *-i* pridjev i 407 *-na* pridjeva, dok je u razdobljima Shōwa i Heisei taj broj narastao na 1.588.266 *-i* pridjeva i 1.314.005 *-na* pridjeva. Iako je broj pridjeva generalno rastao kroz povijest, u razdoblju Muromachi zabilježen je pad. Omjer *-na* i *-i* pridjeva ostao je relativno stabilan sve do razdoblja Meiji, kada dolazi do relativnog izjednačavanja broja obje vrste pridjeva. Proporcionalni rast broja pridjeva može se pripisati različitim čimbenicima, uključujući veću pozornost prema vlastitom nacionalnom identitetu pisaca. U razdobljima Heian i Meiji, u kojima se japanska kultura više cijnila u književnim djelima, udio *-na* pridjeva (koji su uglavnom posuđenice) se smanjio. Također, određeni broj *-na* pridjeva imaju istoznačnice među *-i* pridjevima, što može ukazivati na sklonost korištenju *-i* pridjeva u književnim djelima Heiana i Meijija.

U ranim razdobljima, kao što su Nara i Heian, zabilježena je veća raznolikost u najčešće korištenim pridjevima, dok se kasnije jezik stabilizirao, a s time se stabilizirao i broj najčešćih pridjeva. Pojedini pridjevi, poput *imiji-* 'pomalo teško; nejasno', *kuchioshi-* 'žalosno; nezadovoljavajuće', *iyataka* 'sve više', tijekom vremena su potpuno nestali ili su zamijenjeni pridjevima sličnog značenja. Izrazi poput *nai* i *yoi*, koji su klasificirani zbog svojih morfoloskih karakteristika kao pridjevske riječi, daleko su najčešće korišteni u cijeloj japanskoj književnosti, što se može objasniti njihovom višestrukom funkcionalnom ulogom unutar jezika.

7. LITERATURA

1. Bochkarev, V. et al. (2012). Average word length dynamics as indicator of cultural changes in society. *Social Evolution & History*, vol. 14, str. 153-175.
2. Boer, E. de (2010). *Historical Development of Japanese Tone*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
3. Frellesvig, B. (2010). *A History of the Japanese Language*. New York: Cambridge University Press.
4. Frellesvig, B. i Whitman, J. (2008). *Proto-Japanese, Issues and Prospects, Current Issues in Linguistic Theory*, vol. 294.
5. Hachiya, M. (2014). 古代語形容詞の研究 (*Kodaigo keiyōshi no kenkyū*). Osaka: Seibundo publishing.
6. Irwin, M., Zisk, M. (2019). *Japanese Linguistics*, Tokyo: Asakura Publishing.
7. Lange, R. A. (1971). *201 Japanese Verbs Fully Described in All Inflections Moods, Aspects and Formality Levels*. New York: B.E.S. Publishing.
8. Martin, S. E. (1987). *The Japanese Language Through Time*, New Haven: Yale University.
9. Matsumori, A. (2008). On the reconstruction of the proto-accentual system of Japanese. *Proto-Japanese: Issues and Prospects*, str. 103-124.
10. Miyake, M. H. (2003). *Old Japanese: A Phonetic Reconstruction*. New York: RoutledgeCurzon.
11. Murata N. (2017). 『日本語歴史コーパス』を利用したジャンル別特徴語の抽出とその周辺 („*Nihongo rekishi kōpasu*“ wo riyō shita janru-betsu tokuchōgo no chūshutsu to sono shūhen). U: Hachiya, M., ur., 古代語の研究 (*Kodaigo no kenkyū*), vol. 13. Tokyo: Seibundo.
12. National Institute for Japanese Language and Linguistics (2024). *Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese*. Pristupljeno 20.07.2024. <https://clrd.ninjal.ac.jp/bccwj/>
13. National Institute for Japanese Language and Linguistics (2024). *Corpus of Historical Japanese*. Pristupljeno 20.07.2024. <https://clrd.ninjal.ac.jp/chj/>

14. Nishio, T. (1972). 形容詞の意味・用法の記述的研究 (*Keiyōshi no imi yōhō no kijutsuteki kenkyū*). Tokyo: Shuei publishing.
15. Nishiyama, K. (1999). Adjectives and the copulas in Japanese. *Journal of East Asian Linguistics*, vol. 8, str. 183-222.
16. Shibatani, M. (1990). *The Languages of Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Tojo, M. (1966). *Kokugo no hōgen kukaku* [The classification of the dialects of the national language]. Tokyo: Tokyodo.
18. Tranter, N. (2012). *The Languages of Japan and Korea*. New York: Routledge.
19. Tsuboi, Y. (2000). 日本語活用体系の歴史的変遷に関する研究 (*Nihongo katsuyō taikai no rekishiteki henshen ni kan suru kenkyū*). Disertacija (PhD). University of Tsukuba.
20. Unger, J. M., Tomita, Y. I. (1983). The Classification of Old Japanese Adjectives. *Papers in East Asian Languages*, vol. 1, str. 52-65.
21. Whitman, J. (2012). The relationship between Japanese and Korean. U: Tranter, D. N., ur., *The Languages of Japan and Korea*. str. 24-38. London: Routledge.

8. SUMMARY

Japanese adjectives have undergone many phonological, morphological, and syntactic changes from ancient to modern Japanese. In this paper, we analyze these changes in detail and clarify the evolution of adjectives from ancient to modern Japanese. We consider how Japanese adjectives have undergone morphological and syntactic changes as the language has developed. Adjectives in Old Japanese are classified as adjectives (*-i* adjectives), while from Early Middle Japanese the category of adjectival verbs (*-na* adjectives) exists. *-i* adjectives have a similar conjugation pattern to verbs, and use the endings *ki* and *shiki*. In contrast, adjectival verbs function as adjectives by adding the copula *nari* to the noun. In Middle Japanese, adjectives show many phonological and morphological changes. During this period, *-i* adjective endings were simplified and/or tended to disappear. This change shows the process of adjective conjugation patterns moving to more modern forms. Furthermore, the use of auxiliary verbs increased and *-i* adjectives were integrated into the verb system. The use of auxiliary verbs *tari* and *beshi* became common, and the past tense and negative forms of *-i* adjectives were further simplified. The use of the copula *nari* was also standardized for adjective verbs and became more established. In the later period of Middle Japanese (12th to 16th century), *-i* adjective conjugation was further simplified and became closer to modern Japanese. The past tense and negative forms of adjectives changed to more regular forms. During this period, adjectives became more morphologically unified. In addition, the copula *nari* changed in adjectival verbs. *Nari* changed to forms such as *de aru* and *ni* and their use in sentences became more evident. This change refined the grammatical role of adjectival verbs. For example, the expression *shizuka de aru* became common, and the function of adjectives became more evident. During the transition from Early Modern Japanese (17th to 19th centuries) to Modern Japanese (the end of the 19th century to the present), the conjugation patterns of *-i* adjectives became more regular and simplified, and the foundation of modern Japanese was established. Adjective conjugation was basically unified, and the past tense, negative form, and conjunctive form were standardized. The use of adjectival verbs was also established in modern Japanese, and the use of copulas was fixed as *da* and *de aru*. This simplified the conjugation and usage of adjectives very regularly, completing the adjective and adjectival verb system of modern Japanese.

In the study on corpus analysis, adjectives are analyzed using data from the CHJ and BCCWJ corpora. The 20 most common words among Japanese adjectives and adjectival verbs in each historical period are selected and analyzed based on the historical and thematic context of the period. Because the size of the corpus, i.e. the amount of data available for each period, varies, these adjectives and adjectival verbs are compared using the „relative frequency“ method. The number of adjectives is seen to increase in certain periods, such as the Heian and Meiji periods. The largest increase was seen in the period 1971-2008, during which the number of adjectives and adjectival verbs increased almost 100-fold. The number of adjectives appears to have increased significantly since the Nara period, due to improvements in the quality of life, technological advances, and the arrival of new ideas and literary genres. In the Nara period, there were a total of 4,178, of which 3,371 were adjectives and 407 were adjectival verbs. Meanwhile, from the Shōwa period to the current Heisei period, there are 1,588,266 adjectives and 1,314,005 adjectival verbs. The number of adjectives has increased relatively year by year, but a decrease can be seen in the Muromachi period. The ratio of adjectives to adjectival verbs was very similar until the Meiji period. After the Meiji period, the number of adjectival verbs becomes comparable to that of adjectives. This proportional increase can be attributed to various factors. In the Heian and Meiji periods, when the value of Japanese culture was high in literary works, adjectival verbs (mainly loanwords) accounted for a smaller proportion. Furthermore, there are many synonyms of adjectival verbs in the form of adjectives, and it is possible that there was a tendency of using adjectives in works. At the beginning of the study (Nara and Heian), the changes in the most common adjectives were very large, but in later periods, the language was more specifically formed and almost the same adjectives appeared most frequently. At the same time, adjectives such as *imiji-*, *kuchioshi-*, and *iyataka* were either completely lost during the period or replaced by adjectives with similar meanings. Among adjectives, *nai* and *yoi* are the most frequently used adjectival forms throughout Japanese literature.

Keywords: Japanese, adjectives, language, diachronic, corpus

9. 論文の要旨

日本語における形容詞および形容動詞 一通時的およびコーパス的アプローチ

日本語の形容詞は、上代日本語から現代日本語にかけ、音韻的、形態的、統語的に多くの変化を経験してきた。本論文では、これらの変化を詳細に分析し、上代日本語から現代日本語への形容詞と形容動詞の進化を明らかにする。日本語の形容詞は、言語の発展とともに、どのように形態論的および統語論的な変化を遂げたのかを考察する。上代日本語（8世紀頃）の形容詞は、形容詞とされ、中古日本語では「形容動詞」の品詞が現われた。上代日本語の形容詞は、動詞と類似の活用パターンを持ち、語尾「き」や「しき」を使用し、用いられていた。例えば、「高い」は、連体形が「高き」、終止形が「高し」であった。一方、形容動詞は名詞にコピュラ「なり」を付加することで形容詞の役割を果たしていた。例えば、「静かなる」がその典型である。中古日本語（8世紀末から12世紀初頭）において、形容詞の音韻的および形態的な変化が見られる。この時代、形容詞では語尾の簡略化が進み、語尾の子音が消失する傾向があった。例えば、「高き」は「高い」へと変化し、終止形「高し」も「高い」に統一されるようになった。この変化は、形容詞の活用パターンがより現代的な形へと移行する過程を示している。また、中古日本語では補助動詞の使用が増加し、形容詞の動詞システムとの統合が進んだ。補助動詞「たり」や「べし」の使用が一般化し、形容詞の過去形や否定形の表現が一層簡略化された。当時の形容動詞においても、コピュラ「なり」の使用が標準化され、より確立された形で使用されるようになった。「静かなる」は「静かだ」といった形に変化した。中世日本語（12世紀から16世紀）には、形容詞の活用がさらに簡略化され、現代日本語に近い形態になった。形容詞の過去形や否定形は、より規則的な形態に変化した。「高い」の過去形は「高かった」となり、否定形は「高くない」として使用されるようになった。この時期の形容詞は、形態的な合流が進んだ。また、形容動詞においては、コピュラ「なり」の変化が起こった。中古日本語の「なり」から、中世日本語では「である」や「に」といった形に変化し、文中での使用が一層明確になった。この変化により、形容動詞の文法的な役割が洗練された。例えば、「静かである」という表現が一般化し、形容詞の機能として明確化された。近世日本語（17世紀から19世紀）から現代日本語（19世紀末から現在）への移行期には、形

容詞の活用パターンがさらに規則化、簡略化され、現代日本語の基礎が確立された。形容詞の活用は、基本的に合流し、過去形、否定形、連用形が標準化された。形容詞「高い」の活用は、連体形が「高い」、終止形が「高い」、過去形が「高かった」、否定形が「高くない」、連用形が「高く」となっている。形容動詞の使用も現代日本語で確立され、コピュラの使用が「だ」「である」などに固定された。「静かだ」や「静かである」として使用されるようになった。これにより、形容詞の活用や使用法が非常に規則的に簡略化され、現代日本語の形容詞、形容動詞システムが完成された。

コーパス分析に関する研究では、CHJ および BCCWJ コーパスのデータを用い、形容詞と形容動詞を分析する。各時代における日本語の形容詞と形容動詞の中で最も一般的な20の単語を選び、その時代の歴史やテーマの文脈に基づき分析する。コーパスのサイズ、つまり各時代毎に利用可能なデータの量が異なるため、これらの形容詞と形容動詞は「相対頻度」という方法を用いて比較する。形容詞の数は平安時代や明治時代など特定の時期に増加が見られる。最も大きな増加は1971年から2008年の期間に見られ、この期間には形容詞と形容動詞の数がほぼ100倍に増加している。生活の質の向上、技術の進歩、新しいアイデアや文学ジャンルの到来などにより、奈良時代以来形容詞の数が大幅に増加したようである。奈良時代には形容詞、形容動詞合計4,178語であり、そのうち3,371語は形容詞、407語は形容動詞であった。一方、昭和時代から現在の平成時代にかけては、1,588,266語の形容詞と1,314,005語の形容動詞が存在する。形容詞の数は相対的に年々増加しているが、室町時代に減少が見られる。また、形容詞と形容動詞の比率は明治時代まで非常に類似していた。明治時代以降、形容動詞の数が形容詞に匹敵するようになる。この比例的な増加は様々な要因に起因すると考えられる。一つの要因としては、作家自身の国家的アイデンティティに対する見解が挙げられる。平安時代や明治時代において、日本文化の価値が文学作品で高まった時期には、形容動詞（主に借用語）が占める割合は少なかった。また、形容動詞には多くの同義語が形容詞として存在し、作品中で形容詞を使用する傾向がある可能性もある。研究対象の時代のはじめ（奈良、平安）では、最も一般的な形容詞の変化が非常に多かったが、後の時代には言語がより具体的に形成され、ほぼ同じ形容詞が最も頻繁に現れるようになった。同時に、「いみじい」、「口惜しい」、「いやたか」、「かなおび」のような形容詞は、完全に失われるか、類似の意味を持つ形容詞に置き換えられた。形容詞の中

で、「ない」と「よい」は日本文学全体を通じ、最も頻繁に使用される形容詞である。

キーワード: 日本語、形容詞、形容動詞、言語、通時的、コーパス